

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉS SZEREPE A MUNKAERŐ- UTÁNPÓTLÁSBAN

2022

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉS SZEREPE A MUNKAERŐ- UTÁNPÓTLÁSBAN

Agrárközgazdasági Intézet,
Budapest, 2024

Szerkesztette: Hamza Eszter

Szerzők: Hamza Eszter
Király-Gál Karola Viktória
Rácz Katalin

Közreműködött: Lőrincz Katalin

Opponensek: Hámori Judit
Székely Erika

Felelős kiadó: Dr. Goda Pál

Kiadó: AKI Agrárközgazdasági Intézet
Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

H-1093 Budapest, Zsil utca 3–5.
Telefon: (+36 70) 501-0446
<https://aki.gov.hu>
aki@aki.gov.hu

ISSN 2786-3786 (Online)
DOI: <https://doi.org/10.7896/ai2402>
© Agrárközgazdasági Intézet – minden jog fenntartva

A kiadvány megtekintéséhez az Adobe Acrobat Reader programot javasoljuk.

Jelen mű felhasználása a **Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább!**
4.0 Nemzetközi (CC BY-NC-SA 4.0) licenc alapján lehetséges.

A felhasználási feltételekről bővebben: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.hu>

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglaló	6
Háttér	6
Módszer	6
Főbb eredmények	7
Summary	11
Background	11
Method	11
Main results	12
Bevezetés	16
Munkaerőpiaci folyamatok az élelmiszer-gazdaságban	18
Foglalkoztatás	18
Keresetek	20
Munkaerő-felhasználás	22
Munkaerő-felhasználás fajlagos értékei az üzemtípusokban	23
Az időszaki munkaerő-felhasználás az üzemtípusokban	24
Az élelmiszer-gazdasági vállalkozások munkaerőpiaci felmérése	26
A válaszadó üzemvezetők és a felmért gazdaságok jellemzői	26
A felmért vállalkozások munkaerőhátterének jellemzői	28
A munkaerő-megtartás és -ösztönzés eszközei	30
A munkaerő-utánpótlás problématerületei és lehetőségei – a duális szakképzés tapasztalatai	31
Az agrár munkaerő-kereslet jellemzői	36
Országos munkaerő-kereslet alakulása a mezőgazdasági és élelmiszeripari szakképzettséget igénylő munkakörökben	37
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Agrárszakképzési Centrumok vonzáskörzetében	38
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Alföldi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében	38
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Déli Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében	40
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Északi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében	41
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében	42
Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében	44
Az agrárszakképzés intézményi, tanulói háttere	45
Intézményi háttér	45
Tanulói háttér	48
Az Agrárszakképzési Centrumok tanulói háttere	52
Alföldi Agrárszakképzési Centrum	52
Déli Agrárszakképzési Centrum	54
Északi Agrárszakképzési Centrum	55
Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum	56
Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum	58
Tanulói felmérések eredményei	60
Pályaorientációs felmérés	60
A pályaorientációs felmérés kerete, a minta jellemzői	61
Az iskolaválasztás szempontjai	65
A pályaorientációs eszközök szerepe	69
Digitális kompetenciák és eszközhasználat	71
Középiskolai tapasztalatok	73
Jövőre vonatkozó tervek és az azokat befolyásoló tényezők	76

A továbbtanulási és elhelyezkedési preferenciafelmérés	82
A felmérés keretei, a minta jellemzői	82
Tanulmányi eredmények, szakmai versenyeken való részvétel	85
Készségek fejlődése és a gyakorlatszerzés lehetőségei	87
Képzési környezettel kapcsolatos vélemények	88
A szakmai gyakorlatszerzéssel kapcsolatos tapasztalatok	90
Szakmával kapcsolatos vélemények, jövőbeni tervek	93
Mellékletek	101
Hivatkozások jegyzéke	104

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér

Jelen tanulmány a hazai agrár-munkaerőpiacon és agrárszakképzésben jelentkező főbb folyamatokat mutatja be az elérhető legfrissebb statisztikai adatok, továbbá az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) által elvégzett tanulói és munkaerőpiaci felmérések alapján.

Módszer

A tanulmány első fejezetében a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján az elmúlt évekre visszamenően rövid elemzést adunk a mezőgazdaság és az élelmiszeripar munkaerőpiaci folyamatairól, a foglalkoztatás jellemzőiről, helyzetéről, valamint a Tesztüzemi Információs Rendszer 2022. évi adatgyűjtése alapján elemezzük a mezőgazdasági üzemtípusok munkaerő-felhasználását.

A második fejezetben az Agrárközgazdasági Intézet és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) együttműködésében 2022 őszén végzett munkaerőpiaci felmérés eredményeit ismertetjük. A felmérés alapsokaságát az 5128 darab, agrárszakképzésben duális képzőhelyként nyilvántartott agrár-, erdészeti és élelmiszeripari vállalkozás adta, mintavételi keretként a NAK 2713 elemből álló címjegyzéke szolgált. A mintavételi eljárásban a megcélzott vállalkozói kör elérhetősége, önkéntes kitöltése alakította a mintát, és 148 darab vállalkozás töltötte ki a kérdőívet. A felmérés nem reprezentatív, tehát a levont következtetések kizárólag a válaszadó mintasokaságra vonatkoznak.

A mintegy 40 kérdést tartalmazó kérdőív kérdései a gazdaságra/vállalkozásra vonatkozó alapinformációkra, a foglalkoztatási adatokra (pl.: létszám, munkakörök, tervezett bővítés,

az állandó és időszakos munkavállalókkal kapcsolatos tapasztalatok, fejlesztendő készségek), a képzésekkel kapcsolatos tapasztalatokra (pl.: munkaerő továbbképzése, duális képzésben való részvétel), valamint a munkaerő-gazdálkodással kapcsolatos gyakorlatokra irányultak.

A felmérés adatai mellett az elemzést kiterjesztettük a Technológiai és Ipari Minisztérium, illetve a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet (MKIK GVI) „Rövid távú munkaerőpiaci prognózis” kutatásának 2022. évi adatbázisára (MMPP adatbázis), amely területileg reprezentatív adatgyűjtésen alapul, így alkalmas a munkaerő-kereslet területi sajátosságainak vizsgálatára. A felmért 6541 vállalkozás arról nyilatkozott, hogy mely foglalkozásokban és milyen létszámban van tartósan betöltetlen üres álláshely az adott vállalkozásnál.

A tanulmány negyedik fejezetében bemutatott agrárszakképzéssel kapcsolatos elemzés adatháttérét a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal által működtetett Szakképzési Információs Rendszerből (SZIR) származó 2022. évi tanulói adatok feldolgozása képezi. A tanulmány ötödik fejezete az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképző intézmények nappali rendszerű képzésében részt vevő tanulók körében 2022 őszén elvégzett kérdőíves felmérések legfontosabb eredményeit mutatja be.

A pályaaorientációs felmérés fókuszában az agrárszakképzésben részt vevő tanulók pályaválasztási döntéseinek háttérében álló motivációk feltárása, a pályaaorientációs tevékenységek szerepének azonosítása, az agrárszakképzésben már részt vevő tanulók szakképzéssel kapcsolatos tapasztalatainak bemutatása, valamint a továbbtanulással, munkába állással kapcsolatos preferenciák feltárása állt annak érdekében, hogy bővüljön a pályaaorientációs eszköztrendszer, az agrárszakképzésben növekedjen a beiskolázási létszám, valamint javuljanak a képzési feltételek.

A továbbtanulási és elhelyezkedési preferenciafelmérés a hazai agrárszakképzésben részt vevő, végzés előtt álló tanulók továbbtanulással, munkavállalással kapcsolatos preferenciáinak és lehetőségeinek feltárására irányult, a pályán maradás ösztönzését hatékonyan segítő szakpolitikai beavatkozások megalapozása érdekében.

Az adatfeldolgozást SPSS programcsomag segítségével végeztük, az eredményeket leíró statisztikák, illetve többváltozós elemzések keretében foglaltuk össze.

Főbb eredmények

- A foglalkoztatottak száma a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban 2017 és 2022 között mintegy 10-10 százalékkal csökkent, és 2022-ben a mező- és erdőgazdaságban közel 200 ezer főt, vagyis a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 4,3 százalékát, az élelmiszeriparban pedig 135 ezer főt (2,9 százalék) foglalkoztattak.
- A mezőgazdasági és az élelmiszeripari nettó átlagkeresetek a nemzetgazdasági átlagkeresetektől csaknem 24, illetve 13 százalékkal maradnak el.
- A nem fizetett családi és időszakos munkaerő-ráfördítést is magában foglaló éves munkaerőegységgel mért munkaerő-felhasználás jelentősen, 2015 és 2022 között 29 százalékkal csökkent. A munkaerő-felhasználás szerkezetében a fizetett munkaerő-felhasználás aránya kismértékben nőtt a vizsgált időszakban.
- A teszttüzemi adatok alapján mért üzemi fajlagos munkaerő-felhasználás hasonló az előző évekéhez. Területegységre vetítve a legtöbb munkaerőt a hajtatasos zöldségtermesztő gazdaságok használták, számosállatra vetítve pedig a leginkább munkaintenzív üzemtípusok a vegyes gazdaságok és a baromfitartók voltak.

- Az előállított standard termelési értékre jutó munkaerő-felhasználás tekintetében elmondható, hogy a legnagyobb munkaerőigény a szőlőtermelő és a zöldségajtató gazdaságokat jellemezte. Egységnyi standard termelési érték előállításához egy szőlésznek átlagosan nyolcszor több munkaerő-ráfordításra volt szüksége, mint egy szakosodott baromfi- vagy sertéstartónak. A szántóföldi növénytermesztő üzemek munkaerő-felhasználásával összehasonlítva pedig átlagosan négyszer magasabb volt a szőlészetek fajlagos munkaerő-felhasználása.
- A mezőgazdasági idénymunkások száma 2016–2021 között összességében 28 százalékkal csökkent.
- Üzemtípusok szerint a szabadföldi zöldségtermesztő üzemekben éri el a legmagasabb értéket az idénymunkaerő felhasználása (1,0 ÉME¹/üzem). A teljes munkaerő-felhasználáson belül a szabadföldi zöldségtermesztő és a gyümölcsstermesztő üzemekben a legnagyobb az időszaki munkaerő-felhasználás aránya, mindkét üzemtípusban eléri a 42 százalékot. Az összes felhasznált munkaerőből az idénymunkaerő-felhasználás aránya a legkisebb a tejtermelő (1,7 százalék), a sertéstartó (2,5 százalék) és a húsmarhatartó (2,9 százalék) gazdaságokban.

A 2022 őszen lefolytatott munkaerőpiaci témájú kérdőíves felmérés eredményei alapján a következő megállapítások tehetők:

- A vállalkozások többségében a felmérést megelőző évben (2021-ben) élénk munkaerőpiaci mozgások voltak jellemzőek, összeségében pedig a munkaerő-felvétel dominált, a felmérésben részt vevő vállalkozások 57 százalékában volt üres álláshely a felmérés idején. 38,5 százalékuk rendelkezett szakképzettséget nem igénylő álláshelyekkel, a vállalkozások 46 százaléka középfokú vagy technikus szakképzettséget igénylő, 14,2 százaléka pedig felsőfokú végzettséget igénylő üres álláshelyekkel bírt. A felmért vállalkozások összes üres álláshelyének 37 százaléka középfokú szakképzettséget igénylő munkakörre vonatkozik.
- A legnagyobb munkaerőhiányt a felmért mezőgazdasági vállalkozásokban a gépkezelő, gépszerelő, állatgondozó, a kertész, az erőgépvezető (traktoros), míg az élelmiszerpari vállalkozások körében a pék és húsfeldolgozó foglalkozásokban említették a válaszadók.
- Az állandó munkaerő foglalkoztatása kapcsán a megkérdezett vállalkozásirányítók a legnagyobb problémának a folyamatosan növekvő bérigényt, az alacsony munkamorált, a motiváltság és a munkatapasztalat hiányát jelölték meg.
- A munkaerő ösztönzésének eszközeként a kitöltők legnagyobb része a szabadságok (lehetőségekhez mérten) rugalmas kezelését (73,0 százalék), a munkába járás támogatását (61,5 százalék) és a fizetésemelést (61,5 százalék) jelölte meg, ezt követte a munkakörülmények javítása (56,8 százalék). A válaszadó vállalkozásvezetők 44,6 százaléka alkalmi pénzbeli juttatásokkal, 40,5 százaléka természetbeni juttatásokkal próbálja megtartani az alkalmazottait.
- Örvendetes, hogy a felmérésben megkérdezett vállalatvezetők túlnyomó többsége (82,0 százaléka) valamilyen formában képi az alkalmazottait, legtöbbször belső képzések formájában vagy piaci cégek által.
- A válaszadók véleménye szerint a pályakezdők felkészültségével, készségeivel kapcsolatban a legnagyobb problémát a problémamegoldó készség és a rendszerben való gondolkodás hiánya jelenti.
- A felmért vállalkozások 43,2 százaléka igyekszik a duális szakképzés keretében történő munkaerő kinevelésével új munkavállalókról gondoskodni, és ennél nagyobb azok aránya – a válaszadók kétharmada –, akik a megkérdezést követő (2022/2023-as) tanévben tervezik, hogy bekapcsolódnak a duális képzésbe.

¹ ÉME: Éves munkaerőegység

A munkaerő-kereslet területi szintű elemzése alapján megállapítható, hogy:

- Országosan a mezőgazdasági szakképzettséget igénylő munkakörök közül a legnagyobb gondot az állattenyésztő, a gépszerező és karbantartó, valamint a gépkezelő foglalkozásokban jelenti a munkaerőhiány. Jóval kisebb mértékű, de jelzett munkaerőhiány van növénytermesztőkből, dísznövénykertészekből, erdészekből és földmérőkből. A 2022-es évben nem jeleztek tartós keresletet mezőgazdasági technikusokból és növényorvosokból, miközben ezekben a foglalkozásokban korábban minden évben hiányt tapasztaltak a vállalkozások.
- Az élelmiszeripari foglalkozások közül a legnagyobb toborzási gond a húsfeldolgozó, a különböző élelmiszeripari gépkezelő és pék, édesipari termékgyártó munkakörökben tapasztalható. Ezek a foglalkozások országosan is hiányszakmának tekinthetők. A felmért vállalkozások ezen kívül a feldolgozóipari szakmai irányítói, a borász és egyéb szeszitalgyártó foglalkozásokban keresnek tartósan szakképzett munkaerőt.

Az oktatási statisztikák és az AKI által 2022 késő őszen elvégzett pályaeorientációs és pályapreferencia-felmérések legfontosabb eredményei az alábbiakban foglalhatók össze:

- Magyarországon a 2022/2023-as tanévben 137 olyan intézmény működött, amelyben középfokú agrárszakképzés² valósult meg. A 137 intézményben összesen 21 352 fő tanult valamilyen agrárszakképzési területen, ami az összes szakképzésben tanulónak mintegy 9 százalékát jelenti.
- Az agrárszakképzést is folytató intézmények több mint 80 százaléka minisztériumi fenntartás alatt állt, amelyből 56 tisztán agrárszakképzési profilú intézmény tartozott az Agrárminisztériumhoz, 55 intézmény pedig a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz. Az agrárszakképzést is folytató szakképző intézmények 12 százaléka volt egyházi fenntartású, fennmaradó részét pedig az alapítványi, egyetemi és az egyéb kategóriába sorolt nonprofit szervezetek, zártkörűen működő részvénytársaságok, illetve más intézményfenntartó szervezetek működtették.
- Az agrárszakképzésben tanulók 73 százaléka az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképzési centrumok iskoláiban tanult. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium iskoláit a tanulók további 16 százaléka választotta. A fennmaradó tanulói létszám az egyházi, egyetemi, alapítványi és egyéb kategóriába tartozó fenntartók között oszlott meg.
- A 2022/2023-as tanévben az agrárszakképzésben tanulók körében az élelmiszeriparhoz kapcsolódó szakmák voltak a legnépszerűbbek, ezen a területen tanult az agrárszakképzésben résztvevők 22,5 százaléka. A tanulók 19,6 százaléka mezőgazdaság szakmaterületen folytatott tanulmányokat, és ennél valamivel kevesebben (17,9 százalék) agrárgépész képzésben vettek részt. Mintegy 10 százalékot tettek ki az erdészet, vadgazdálkodás és a környezetvédelem területén tanulók, míg a diákok 7,4 százaléka kertészetet és parképítést tanult.
- A pályaeorientációs felmérés eredménye szerint az agrárszakképzésbe belépő tanulók háromnegyede az adott szakma iránti érdeklődést jelölte meg szakközépiskolai tanulmányai megkezdésének okaként, és a tanulók közel ugyanekkora hányada a középiskola-választás során jelenlegi iskoláját nevezte meg első helyen. Az iskolaválasztásban a szakmai érdeklődés legerőteljesebben az erdészet és vadgazdálkodás, illetve az agrárgépész szakmaterületen tanulók esetében jelent meg.
- A középiskola-választást segítő pályaeorientációs eszközrendszer hatékonyságát értékelő tanulói vélemények alátámasztják a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által képviselt törekvések helyességét, miszerint a tanulók által leghasznosabbnak az iskolai nyílt napok bizonyulnak, főként az interaktív, a tevékenységek, technológiák kipróbálására lehetőséget adó, az iskolában tanuló felsőbb éves diákok vagy korábban végzetek aktív

² Az agrárszakképzésbe a mezőgazdasági, kertészeti és parképitő, agrárgépész, erdészeti és vadgazdálkodási, környezetvédelmi, földmérési és élelmiszeripari szakmák középfokú oktatása tartozik.

részvételével megvalósuló rendezvények. Mindemellett a pályorientációban fontos szerepet töltenek be a pályaválasztási kiállítások, valamint a középiskolák honlapjain közölt információk.

- A pályorientációs tevékenységek, kampányok célcsoportjának meghatározását illetően fontos információ, hogy a válaszadó tanulók döntő többsége a szülei, családtagjai segítségével támaszkodik a középiskola-választás során, és döntésükben meglepően alacsony az általános iskolai osztályfőnökök, pedagógusok szerepe. A tanulók szakma- és iskola-választását jelentősen befolyásolja a gazdálkodói családi háttér, azaz hogy a család folytat-e otthon mezőgazdasági tevékenységet.
- A végzős tanulók továbbtanulási és elhelyezkedési preferenciáját felmérő úgynevezett pályapreferencia-felmérés eredményei szerint az agrárszakképző intézmények által biztosított képzési környezet legpozitívabbra értékelt dimenziója az elméleti és a gyakorlati oktatók felkészültsége. Emellett pozitívan értékelt terület a jól szervezett közösségi élet. A felmérés keretében vizsgált dimenziók közül a legkritikusabb véleményt a tanulók a taneszközökkel való ellátottság, a szaktantermek és a duális képzőhelyek felszereltsége kapcsán fogalmazták meg. Az élelmiszeripari tanulók szinte minden téren a legelégedettebbek. A tapasztalt gyakorlati oktatókat az agrárgépész és a mezőgazdaság ágazatban tanulók értékelték legkevésbé jónak.
- A végzés előtt álló tanulók értékelése szerint az agrárszakképzésben eltöltött tanulmányok leginkább a következő területeken járulnak hozzá a tanulók tudásának és készségeinek fejlődéséhez: önálló munkavégző képesség; alkalmazkodó készség, gyakorlati szakismeretek; munkabírás, kitartás; együttműködési készség.
- A felmérés eredményei szerint a végzős tanulók túlnyomó többsége (76,1 százaléka) szakmai gyakorlatát szakképző intézménye gyakorlati képzőhelyén (tanüzem/tangazdaság/tankonyha) szerezte meg, és ez lényegesen magasabb arány a 2020. évi felmérés eredményéhez képest (66,3 százalék). A külső gyakorlati képzőhelyen történő gyakorlatyszerzés az agrárgépész és az élelmiszeripar ágazatokban a legelterjedtebb.
- Jelzésértékű, hogy az agrárszakképzésben tapasztalatot szerzett végzős tanulók mindössze 30 százaléka értékelté úgy, hogy a gyakorlati képzés teljes mértékben elősegítette, megalapozta gyakorlati ismeretszerzését. Az egyes szakmákat tekintve a földmérés és az élelmiszeripari ágazathoz tartozó szakmákat tanulók voltak a legelégedettebbek az agrárszakképzés keretében megvalósult szakmai gyakorlattal.
- A szakképzettség megszerzését követően a végzés előtt álló tanulók 42 százaléka tervezi a szakmában történő elhelyezkedést. Egyötöde a tanulóknak azonban a képzettség megszerzését követően a szakterületén kívül képzelel el a jövőjét. A továbbtanulást tervezők aránya 35 százalék, a többség a jelenleg tanult szakmához kapcsolódó területen tervez felsőoktatási tanulmányokat. A pályán maradás ösztönzését elősegítő szakpolitikai beavatkozások kiemelt csoportját képezhetik a jövőre vonatkozóan még bizonytalan tanulók (13,9 százalék), akiknek a felmérés időpontjában még nem volt konkrét elképzelése a képzettség megszerzését követő időszakra.
- A válaszadó végzős tanulók mintegy 44,2 százalékanak az adatfelvétel időszakában még nem volt konkrét állásajánlata. A felmérés eredményei szerint a munkahelykeresésben kulcsszerepet töltenek be a közvetlen, személyes kapcsolatok.
- A végzést követő munkavállalás a felmérés eredményei szerint várhatóan a lokális munkaerőpiac kínálatát bővíti, a konkrét állásajánlattal rendelkező tanulók ugyanis zömmel a lakóhelyükön vagy annak közvetlen közelében tervezik a munkavállalást.
- A tanulók munkabérrrel kapcsolatos várakozásai a tanult szakterülettel és a végzettségi szinttel mutatnak összefüggést. Szakterület alapján legmagasabb bérigénye a földmérést tanulóknak van, de a mezőgazdasági, kertészeti és agrárgépész ágazatok tanulói is az átlagosnál magasabb bért jelölték meg. A jövőbeni munkahellyel kapcsolatban a tanulók a megfelelő kereset mellett a hasznos munkavégzést, a jó közösséget, a nyugodt kellemes munkakörnyezetet tartják kiemelten fontosnak.

SUMMARY

Background

The present study demonstrates the main processes occurring in the domestic agricultural labour market and agricultural vocational training based on the latest available statistical data, as well as surveys conducted among students by the Institute of Agricultural Economics (AKI).

Method

In the first chapter of the study, we provide a brief analysis of the labour market processes in agriculture and the food industry over the past years based on data from the Hungarian Central Statistical Office. We discuss the characteristics and situation of employment, as well as analyse the labour utilization of different types of agricultural enterprises based on data collected by the Farm Accountancy Data Network (FADN) in 2022.

In the second chapter, we present the results of a labour market survey conducted in collaboration between the Institute of Agricultural Economics and the Hungarian Chamber of Agriculture (NAK) in the autumn of 2022. The survey's target population consisted of 5128 agricultural, forestry, and food industry enterprises registered as dual vocational training centres, with a sampling frame provided by the NAK's directory consisting of 2713 items. The sampling procedure relied on the accessibility of the targeted entrepreneurial circle and voluntary responses, with 148 enterprises completing the questionnaire. It is important to note that the survey is not representative, so the conclusions drawn are solely applicable to the sample population of respondents.

The questionnaire, consisting of approximately 40 questions, aimed to gather information on basic economic/business data, employment details (e.g., headcount, job roles, planned expansions, experiences with permanent and seasonal employees, skills to be developed), experiences with training programs (e.g., employee training, participation in dual vocational training), and practices related to workforce management.

In addition to the survey data, the analysis was extended to include the database of the “Short-term Labour Market Prognosis” research (the MMPP database) conducted by the Ministry of Technology and Industry and the Institute for Economic and Enterprise Research of the Hungarian Chamber of Commerce and Industry (MKIK GVI). This database is based on territorially representative data collection and is suitable for examining the regional characteristics of labour demand. The surveyed 6541 enterprises provided information on which occupations and to what extent there are permanently unfilled job positions within the respective companies.

The data background for the analysis presented in the fourth chapter concerning agricultural vocational training is derived from the Vocational Training Information System (SZIR) of the National Office of Vocational Education and Training and Adult Learning.

The fifth chapter of the study presents the main results of surveys conducted among students participating in the full-time training of agricultural vocational training institutions under the supervision of the Ministry of Agriculture.

The focus of the career orientation survey was to explore the motivations behind the career choices of students participating in agricultural vocational training, identify the role of career orientation activities, present the experiences of students already involved in agricultural vocational training, and uncover preferences related to further education and employment. The aim was to expand the career orientation toolset, increase enrollment numbers in agricultural vocational training, and improve training conditions.

The survey on further education and employment preferences aimed to explore the preferences and opportunities for further education and employment among students about to graduate from domestic agricultural vocational training institutions. This was done in order to lay the groundwork for effective policy interventions encouraging staying in the profession.

Data processing was carried out using the SPSS software package, summarizing the results through descriptive statistics and multivariate analyses.

Main results

- The number of employees in agriculture and the food industry decreased by approximately 10 per cent between 2017 and 2022. In 2022, around 200,000 people were employed in agriculture and forestry, while 135,000 people were employed in the food industry.
- Net average wages in agriculture and the food industry lag behind the national average wages by approximately 24 per cent and 13 per cent, respectively.
- The annual labour utilization, including unpaid family and seasonal labour, decreased significantly by 29 per cent between 2015 and 2022. Although the proportion of paid labour utilization slightly increased during the period.
- Farm-specific labour utilization, as measured on the data basis of the FADN, remained similar to previous years. Horticultural farms used the most labour per area unit, while

mixed farms and poultry farms were among the most labour-intensive types of labour per animal unit.

- In terms of labour utilization per unit of standard production value, grape and vegetable horticultural farms had the highest labour demand. Grape farms required approximately eight times more labour input to produce one unit of standard production value compared to specialized poultry or pig farms. There was an average fourfold difference in labour utilization between arable crop farms and specialized horticultural farms.
- The number of seasonal agricultural workers decreased by 5.0 per cent compared to a similar period in 2020 and the rate decline was close to 24 per cent for the period between 2016 and 2021.
- Among different types of farms, open-field vegetable farms had the highest seasonal labour utilization (1.0 annual labour unit per farm). Within the total labour utilization, the proportion of seasonal labour was highest in open-field vegetable and fruit farms, reaching 42 per cent in both types of operations. The proportion of seasonal labour within total labour utilization was lowest in dairy (1.7 per cent), pig farming (2.5 per cent), and beef cattle farming (2.9 per cent) operations.

Based on the results of the questionnaire survey on labour market issues conducted in the autumn of 2022, the following conclusions can be drawn:

- In the majority of enterprises, there were dynamic labour market movements in the preceding year (2021), with overall labour recruitment dominating.
- Among the enterprises participating in the survey, 57 per cent reported having vacant positions at the time of the survey. Of these, 38.5 per cent had positions that did not require specialized skills, 46 per cent required intermediate or technical vocational qualifications, and 14.2 per cent required higher education qualifications. Among all vacant positions reported by the surveyed enterprises, 37 per cent were for roles requiring intermediate vocational qualifications.
- Agricultural enterprises mentioned the most common occupations such as machine operators, mechanists, animal caretakers, gardeners, and tractor drivers, while in the food industry, occupations like bakers and meat processors received the most mentions.
- Regarding the employment of permanent workforce, the surveyed enterprise managers identified the continuously increasing wage demands, low work morale, lack of motivation, and lack of work experience as the biggest problems.
- As tools for incentivizing labour, the majority of respondents highlighted the flexible management of leave (73.0 per cent), support for commuting (61.5 per cent), and salary increases (61.5 per cent) followed by improving working conditions (56.8 per cent). Additionally, 44.6 per cent of responding business leaders use occasional cash benefits, while 40.5 per cent provide non-monetary benefits to retain their employees.
- It is gratifying that the vast majority of surveyed company leaders (82 per cent) provide some form of training for their employees, with most opting for internal training programs or those offered by market-leading companies.
- According to the respondents, the biggest challenge regarding the preparedness and skills of new entrants to the workforce is the lack of problem-solving abilities and systemic thinking.
- 43 per cent of surveyed businesses aim to nurture new employees through dual vocational training programs, and even more – two-thirds of respondents – plan to participate in such programs in the upcoming 2022/2023 academic year.

Based on the analysis of regional demand for labour, the following observations can be made:

- Nationally, among the occupations requiring agricultural expertise, the greatest shortage of labour is observed in occupations such as animal breeders, mechanics and

maintenance workers, and machine operators. There is a lesser but still significant shortage of labour reported for crop growers, ornamental horticulturists, foresters, and land surveyors. In the year 2022, there were no reports of sustained shortages in agricultural technicians and plant doctors, whereas in previous years, businesses had experienced shortages in these occupations annually.

- Among the food industry occupations, the greatest recruitment challenges are observed in occupations such as meat processors, various food processing machine operators, bakers, and confectionery product manufacturers. These occupations are considered in-demand countrywide. Additionally, surveyed businesses seek skilled labour on a sustained basis in professional management roles within the processing industry, as well as in wine-making and other spirits production occupations.

The main results of educational statistics and career orientation and preference surveys conducted by the AKI in late autumn 2022 can be summarized as follows:

- In Hungary, during the 2022/2023 academic year, 137 institutions were offering secondary vocational agricultural education³. These institutions collectively trained 21,352 students in various agricultural fields, including 18,224 students and 3,128 adults.
- More than 80 per cent of the institutions offering agricultural education were under ministerial supervision, with 56 institutions falling under the authority of the Ministry of Agriculture and 55 under the Ministry of Culture and Innovation. 12 per cent of the agricultural vocational institutions were church-affiliated, while the remaining were operated by foundations, universities, and other nonprofit organizations, as well as privately held companies and other institutional entities.
- 73 per cent of students in agricultural vocational training studied in schools maintained by the Ministry of Agriculture. An additional 16 per cent of students opted for schools under the authority of the Ministry of Innovation and Technology. The remaining student population was divided among institutions belonging to religious, university, foundation, and other categories of maintainers.
- During the academic year 2022/2023, the most popular fields of study among students in agricultural vocational training were those related to the food industry, with 22.5 per cent of participants studying in this field. 19.6 per cent of students pursued studies in agriculture, and slightly fewer (17.9 per cent) were involved in agricultural machinery engineering. Around 10 per cent were enrolled in forestry, wildlife management, and environmental protection courses, while 7.4 per cent of students studied horticulture and landscaping.
- According to the results of career orientation surveys, three-quarters of incoming students in agricultural vocational training identified their interest in the respective profession as the reason for starting their studies at vocational schools. Similarly, nearly the same proportion of students named their current school as their top choice during high school selection. In terms of school selection, the strongest professional interest was observed among students in forestry and wildlife management, as well as those studying agricultural machinery engineering.
- Student opinions evaluating the effectiveness of the career guidance system assisting high school choices support the correctness of the efforts represented by the Hungarian Chamber of Agriculture, indicating that the most useful for students are school open days, especially those events that allow for interactive activities and the exploration of technologies, with the active participation of senior students or alumni. Additionally, career fairs and information published on high school websites play an important role in career guidance.

³ In agricultural vocational training, the provision of secondary education covers agricultural, horticultural and landscape gardening, agricultural engineering, forestry and wildlife management, environmental protection, land surveying, and food industry professions.

- Regarding the determination of the target audience for career guidance activities and campaigns, it is important to note that the vast majority of responding students rely on the assistance of their parents or family members when making decisions about choosing a secondary school, and the role of primary school class teachers and educators in their decisions is surprisingly low. The students' choice of profession and school is significantly influenced by their family's agricultural background, i.e., whether the family is engaged in agricultural activities at home.
- According to the results of the career preference survey, which assesses the preferences for further education and employment among graduating students, the most positively evaluated dimension of the training environment provided by agricultural education institutions is the preparedness of theoretical and practical instructors. Additionally, well-organized community life is also positively assessed. Among the dimensions examined in the survey, the most critical opinions expressed by students relate to the provision of teaching materials, the equipment of specialist classrooms, and the facilities of dual training locations. Food industry students are almost consistently the most satisfied in all areas. Experienced practical instructors were rated the least positively by students studying in the agricultural machinery and agriculture sectors.
- According to the assessment of graduating students, agricultural vocational training primarily contributes to the development of students' knowledge and skills in the following areas: capability of independent work; adaptability; practical expertise; endurance and perseverance; and collaborative skills.
- The results of the survey indicate that the vast majority of graduating students (76.1 per cent) acquired their practical training at the practical training site of their vocational institution (school demonstration farm or food industry plant), which is significantly higher compared to the results of the 2020 survey (66.3 per cent). External practical training is most common in the agricultural machinery and food industry sectors.
- It is noteworthy that only 30 per cent of graduating students with experience in agricultural vocational training assessed that practical training fully contributed to or laid the groundwork for their practical knowledge acquisition. Among the various professions, students studying professions related to surveying and the food industry were the most satisfied with the professional practice carried out within the framework of agricultural vocational training.
- Following the acquisition of their qualifications, 42 per cent of graduating students plan to find employment in their field. However, one-fifth of students envision their future outside of their field of study after acquiring their qualifications. The proportion of those planning to pursue further education is 35 per cent, with the majority planning to pursue higher education studies related to their current profession. A significant group that could be the focus of policy interventions to encourage staying in the field are the students who are still uncertain about their future plans (13.9 per cent), as they did not have a concrete idea about the period following the acquisition of their qualifications at the time of the survey.
- Approximately 44.2 per cent of graduating students surveyed did not have a specific job offer during the data collection period. The results of the survey indicate that personal connections play a key role in job hunting.
- According to the survey results, working after finishing school is expected to expand the offerings of the local job market, as students with specific job offers mostly plan to work in or near their place of residence.
- Students' salary expectations are correlated with their field of study and level of qualification. Students studying land surveying have the highest salary expectations by field, but students in the agricultural, horticultural, and agricultural machinery sectors also indicated higher-than-average salary expectations. Regarding future employment, students consider useful work, a good community, and a calm, pleasant work environment to be of paramount importance alongside a decent income.

BEVEZETÉS

A hazai munkaerőpiac évek óta tartó jellegzetessége, hogy a munkaerőhiány miatt a munkaerő-kereslet és -kínálat egyensúlya a kereslet irányába tolódik. A munkaerőhiány változó mértékben érinti a nemzetgazdasági ágazatokat, így a gazdasági szereplők is eltérő alkalmazkodási stratégiákat követnek a kereslet és kínálat egyensúlyának helyreállítása érdekében. A mezőgazdasági és élelmiszeripari szektorokat különösen érzékenyen érinti a munkaerőhiány, elsősorban a szezonális foglalkoztatás, a szakképzettség alacsony foka és az egyéb szektorok elszívó hatása miatt. Az Agrárközgazdasági Intézet kiemelt tématerületként foglalkozik a hazai agrár- és élelmiszeripari foglalkoztatással. Feladatai közé tartozik többek között a munkaerőpiac jellegzetességeinek feltárása, a tendenciák nyomon követése, valamint hatásvizsgálatok készítése (Hamza *et al.*, 2016; Hamza *et al.*, 2018; Rácz *et al.*, 2018, Hamza *et al.*, 2019).

A hazai munkaerőpiacot érintően számos rendszeresen ismétlődő felmérés és adatközlés létezik, ezek mintavételi hátterük, változókészletük miatt csak korlátozottan teszik lehetővé az élelmiszer-gazdaság humánerőforrás-hátterének, foglalkoztatási sajátosságainak részletes vizsgálatát, valamint a várható munkaerőpiaci folyamatokról képet adó rövid és hosszú távú prognózisok elkészítését. Ezt a hiányt igyekszik pótolni az Agrárközgazdasági Intézet a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával együttműködésben, az Agrárminisztérium támogatásával elvégzett agrár-munkaerőpiaci felmérések segítségével. E felmérések alapvető célja, hogy empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtsanak a magyar élelmiszer-gazdasági vállalkozások foglalkoztatási jellemzőiről, munkaerő-keresletéről, alkalmazotti körének szociodemográfiai jellemzőiről, a megfelelő humánerőforrás-háttér megteremtését célzó vállalati stratégiákról, valamint az azokat befolyásoló gazdasági, társadalmi tényezőkről, mindezek alapján pedig javaslatokat fogalmazzanak meg a kihívásokra hatékonyan reagáló, keresletorientált szakképzési és felnőttképzési rendszer fejlesztési irányaira. A 2016-os, 2018-as és 2019-es felmérés eredményeiről az Agrárgazdasági Információk sorozatban adtunk számot (Hamza *et al.*, 2018; Hamza *et al.*, 2019), jelen elemzés alapját a 2022-es agrár-szakképzésben duális képzőhelyként nyilvántartott agrár-, erdészeti és élelmiszeripari vállalkozások körében végzett felmérés adta.

Tanulmányunkban az agrármunkaerő-kereslet mellett az ágazat potenciális munkaerő-állományának egy jelentős szegmensével, nevezetesen az agrárszakképzésben tanulók helyzetének, jellemzőinek szekunder és primer adatfelvételeken alapuló elemzésével is foglalkozunk.

A periodikusan ismétlődő kiadvány az agrárszakképzéssel és az agrár-felsőoktatással, valamint a támogatáspolitikai eszközrendszerrel kapcsolatos szakpolitikai döntések megalapozását segíti elő, hozzájárulva az élelmiszer-gazdaságban jelentkező munkaerő-kereslet és -kínálat összehangolásához.

MUNKAERŐPIACI FOLYAMATOK AZ ÉLELMISZER- GAZDASÁGBAN

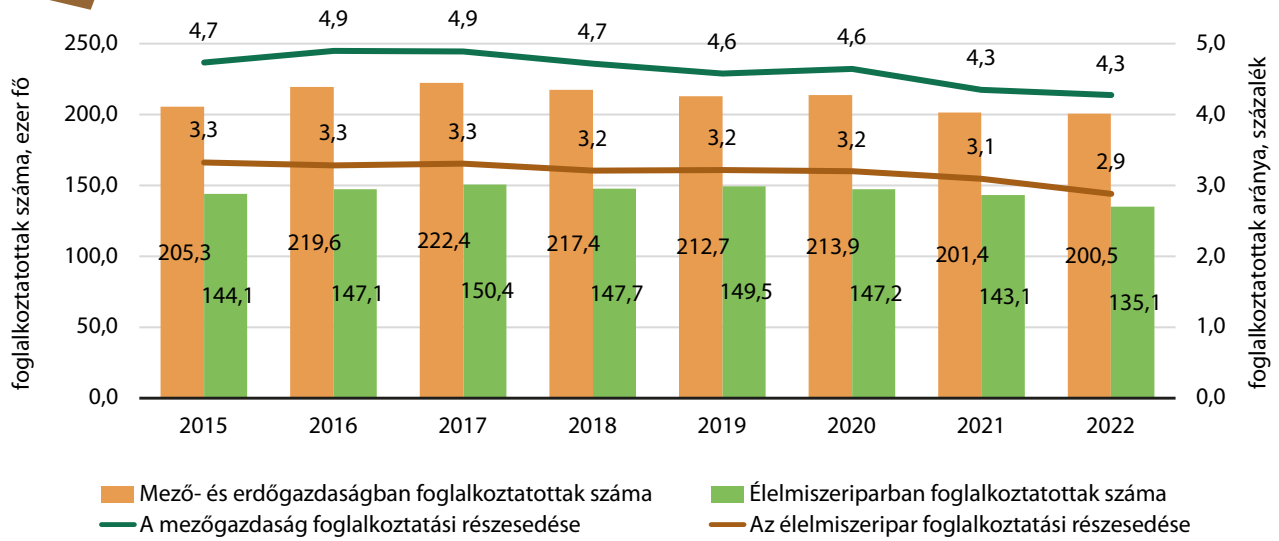
A fejezetben a mező- és erdőgazdaság, valamint az élelmiszeripar ágazati munkaerőpiaci folyamatait foglaljuk össze szekunder adatok elemzése alapján. Kitérünk a foglalkoztatás, a keresetek, valamint a munkaerő-felhasználás sajátosságainak vizsgálatára.

Foglalkoztatás

Magyarországon a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban foglalkoztatottak létszáma az elmúlt évtizedre visszatekintve 2017-ben érte el csúcspontját, 2017 és 2022 között (összhangban a jelentős munkaerőhiánnyal és az üzemszerkezet folyamatos átalakulásával) mintegy 10-10 százalékkal csökkent, és 2022-ben a mező- és erdőgazdaságban csaknem 200 ezer főt, az élelmiszeriparban pedig 135 ezer főt foglalkoztattak. Az ágazatok nemzetgazdasági foglalkoztatásból való részesedése szintén mérsékelten csökkent, 2022-ben a mező- és erdőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 4,3, míg az élelmiszeriparban 2,9 százaléka (1. ábra).

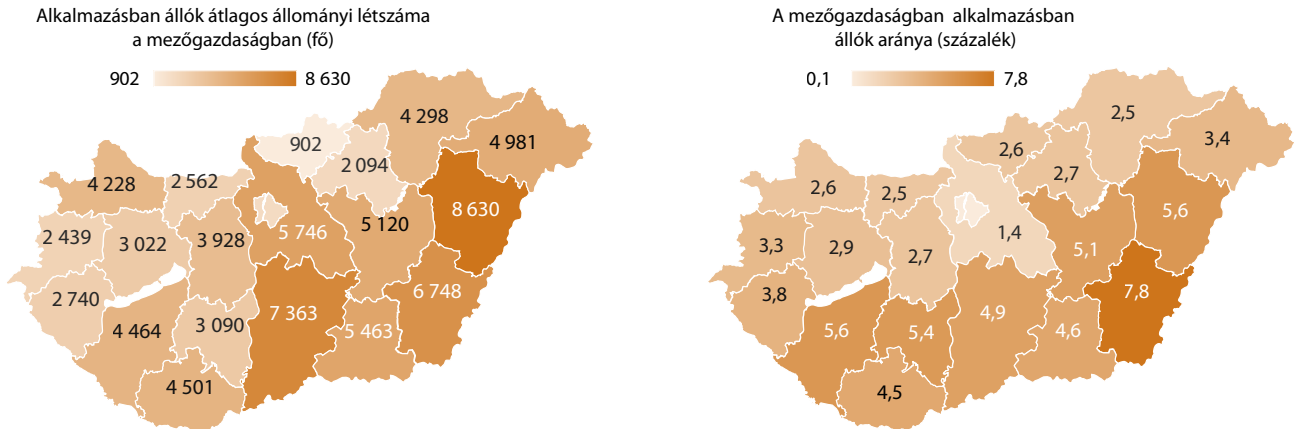
Az ágazati sajátosságok miatt az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint az alkalmazásban állók átlagos állományi létszáma a foglalkoztatottakénál jóval alacsonyabb a mező- és erdőgazdaságban. Országosan mintegy 84 253 fő volt 2022-ben, ami a nemzetgazdaságon belül mindössze 2,3 százalékot jelent. A mezőgazdaságban nyilvántartott alkalmazotti létszámban és arányban jelentős területi különbségek mutatkoznak. A legnagyobb az alkalmazotti létszám Hajdú-Bihar, Bács-Kiskun és Békés vármegyében, míg Nógrád vármegyében és Budapesten a legalacsonyabb. A nemzetgazdaságban alkalmazottak létszámához viszonyítva az ágazat foglalkoztatási részesedése Békés vármegyében a legmagasabb (7,8 százalék), de 5 százalék feletti Hajdú-Bihar, Somogy, Tolna, valamint Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében is, miközben Budapesten mindössze 0,1 százalék, Pest megyében 1,4 százalék (2. ábra).

1. ábra FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN 2015–2022, EZER FŐ

Forrás: a KSH Lakossági munkaerő-felmérése alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

2. ábra A MEZŐ- ÉS ERDŐGAZDASÁGBAN ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK ÁTLAGOS ÁLLOMÁNYI LÉTSZÁMA ÉS ARÁNYA A VÁRMEGYÉKBEN, 2022

Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

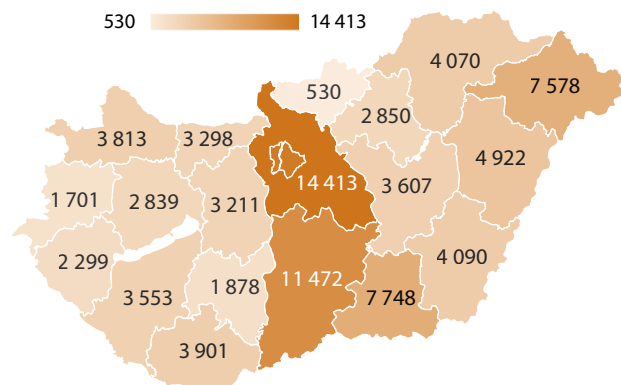
Az élelmiszeriparban az alkalmazotti létszám a foglalkoztatotti létszámhoz közelebb áll, országosan mintegy 100 ezer főt tett ki. A nemzetgazdasági arány pedig 2,8 százalékos volt 2022-ben (3. ábra).

Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint az élelmiszeriparban 2017 és 2022 között összességében stagnált az alkalmazotti létszám, de a legtöbb alágazatban voltak ingadozások. Az ágazat kibocsátásának döntő többségét adó legalább 5 fős vállalkozások alkalmazottainak száma 2022-ben 97,4 ezer fő volt, ami 2,1 százalékkal, 2042 fővel több, mint 2017-ben.

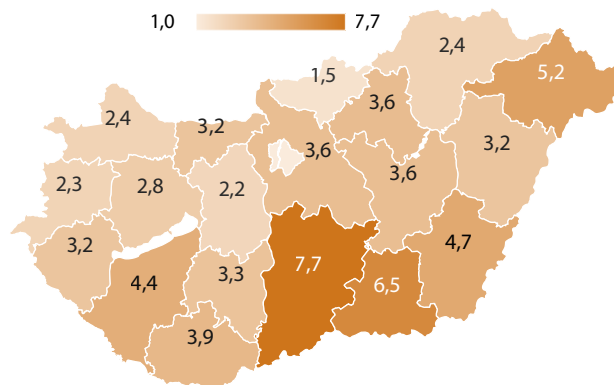
A szakágazatok közül az összes élelmiszeripari alkalmazott negyede a pékárugyártásban, másik negyede pedig a húsfeldolgozásban dolgozik. Jelentős (+60 százalékos) volt az

3. ábra AZ ÉLELMISZERIPARBAN ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK ÁTLAGOS ÁLLOMÁNYI LÉTSÁMA ÉS ARÁNYA A VÁRMEGYÉKBEN, 2022

Alkalmazásban állók átlagos állományi létszáma a élelmiszeriparban (fő)

A élelmiszeriparban alkalmazásban állók aránya (százalék)

Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

alkalmazotti létszámnövekedés 2017 és 2022 között a malomipari termékgyártásban, de az egyéb élelmiszergyártásban (+22 százalék), az olaj- (+15 százalék) és a takarmánygyártásban (+12 százalék) is bővült az alkalmazottak száma, míg a többi alágazatban stagnált, vagy mérsékelten csökkent a létszám (1. táblázat).

1. táblázat: ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK SZÁMA AZ ÉLELMISZERIPARBAN SZAKÁGAZATOK SZERINT, 2017–2022, FŐ

Alágazat	Alkalmazásban állók száma (fő)						Változás (%)
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2017
Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	23 589	24 550	24 581	23 581	23 710	23 044	97,7
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás	7 850	8 180	8 029	7 975	8 085	8 087	103,0
Növényi, állati olaj gyártása	1 032	998	1 001	988	1 040	1 190	115,3
Tejfeldolgozás	6 711	6 920	7 026	6 883	7 007	6 747	100,5
Malomipari termék, keményítő gyártása	2 163	2 683	2 767	2 798	2 775	3 468	160,3
Pékáru, tésztafélék gyártása	27 044	26 173	25 385	23 954	25 284	24 413	90,3
Egyéb élelmiszer gyártása	9 153	9 863	10 310	9 901	10 829	11 179	122,1
Takarmány gyártása	6 439	6 539	6 590	6 804	7 109	7 211	112,0
Italgyártás	9 921	10 080	10 326	10 125	10 428	10 620	107,0
Dohánytermék gyártása	1 430	1 585	1 300	1 410	1 352	1 336	93,4
Élelmiszeripar összesen	95 338	97 618	97 377	94 470	97 750	97 380	102,1

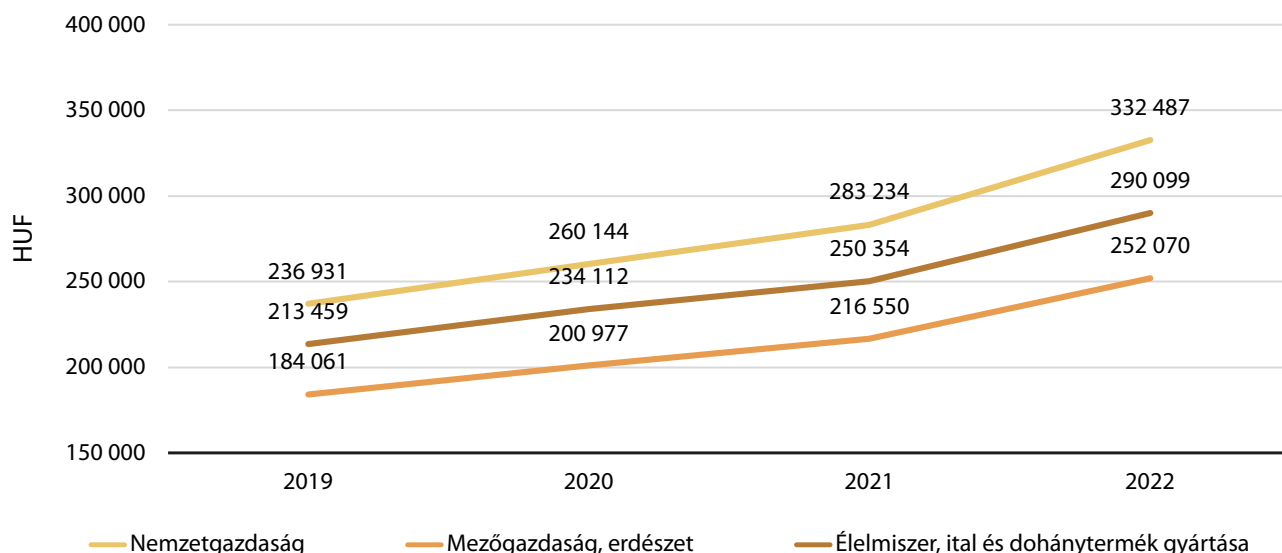
Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Keresetek

A munkáltatók teljes körére vonatkozó 2019–2022 közötti időszakra publikált keresetstatisztikai adatok jól szemléltetik a mezőgazdasági és az élelmiszeripari átlagkeresetek nemzetgazdasági átlagkeresetektől való mintegy 24, illetve 13 százalékos elmaradását. Az idősoros adatok alapján ráadásul a kereseti olló nyílása tapasztalható (4. ábra).

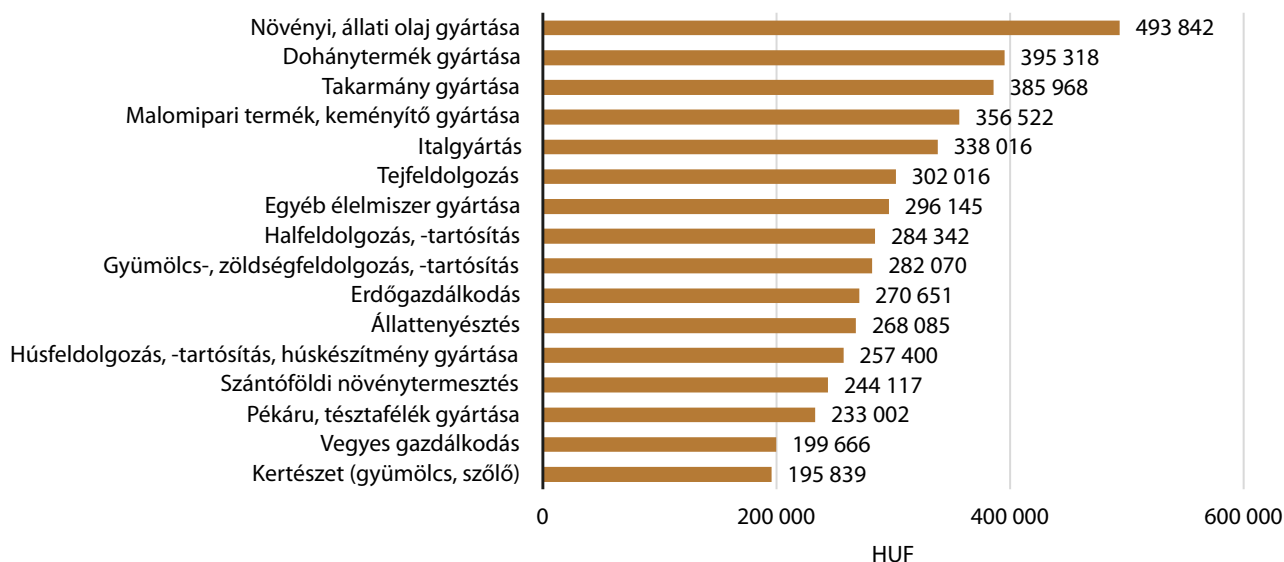
A mezőgazdasági nettó keresetek 24 százalékkal maradnak el a nemzetgazdasági átlagtól

4. ábra

**TELJES MUNKAIIDŐBEN ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK NETTÓ ÁTLAGKERESETE
A MEZŐGAZDASÁGBAN, ÉLELMISZERIPARBAN ÉS A NEMZETGAZDASÁGBAN
2019–2022 KÖZÖTT**

Megjegyzés: az adatok a kedvezmények nélkül számított nettó keresetet mutatják
 Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatói Osztályán

5. ábra

**TELJES MUNKAIIDŐBEN ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK NETTÓ ÁTLAGKERESETE
A MEZŐGAZDASÁG ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR ALÁGAZATAIBAN, 2022**

Megjegyzés: az adatok a kedvezmények nélkül számított nettó keresetet mutatják
 Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatói Osztályán

A mezőgazdasági és élelmiszeripari keresetek ugyanakkor korántsem egységesek, az egyes alágazatok között jelentősek az átlagkereseti különbségek. Az élelmiszeripari alágazatok közül a növényi és állati olaj gyártása áll az élen, de a nemzetgazdasági átlagkeresetet meghaladó mértékűek a bérek még a dohányiparban, a takarmány-, a malomipari termék- és az italgyártásban is. A legalacsonyabb átlagkeresetet a két legnagyobb létszámot foglalkoztató

alágazatban, a húsfeldolgozásban és a pékáru gyártásban figyelhető meg. A mező- és erdőgazdaság területén a legmagasabb kereset az erdészeti vállalkozásokban érhető el (270 ezer forint), de nem sokkal alacsonyabb a nettó átlagkereset az állattenyésztő üzemekben sem. Ugyanakkor a szántóföldi növénytermesztő főtevékenységű vállalkozásokban már a primer ágazatra jellemző átlagkeresetnél alacsonyabb a szint, a kertészeti üzemekben pedig a legalacsonyabb, itt a 200 ezer forintot sem érte el a nettó kereset 2022-ben (5. ábra).

Munkaerő-felhasználás

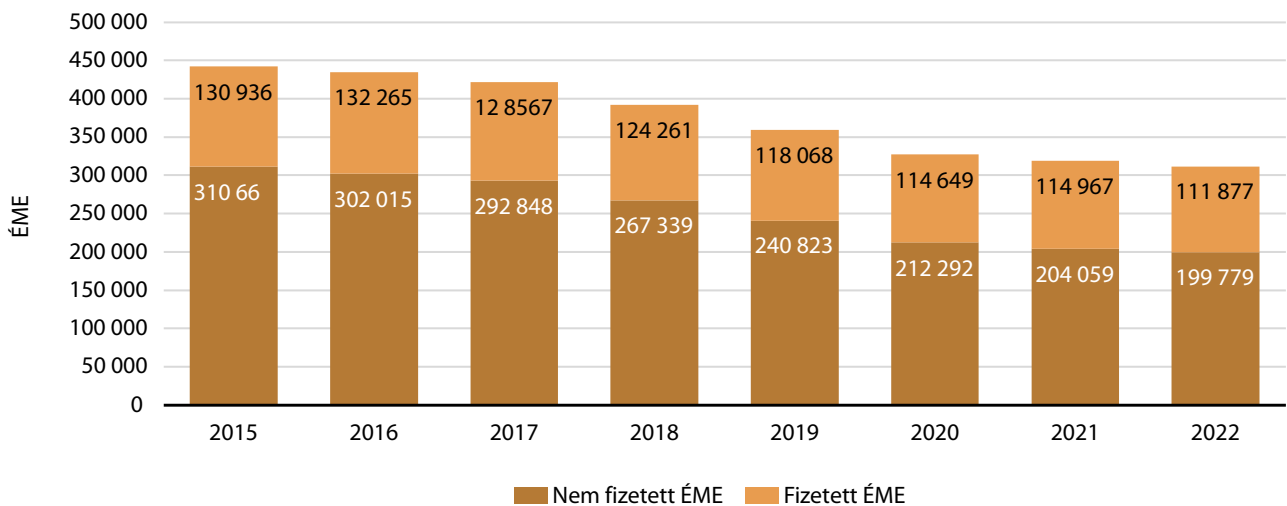
A mezőgazdaságban jelentős az idény-, illetve a főtevékenység mellett kiegészítő jelleggel végzett munka. A mezőgazdasági munkák szezonális jellege miatt különösen a márciustól szeptember végéig tartó időszakban nő meg az alkalmi foglalkoztatottak száma. Emellett számításba kell venni az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett, nem fizetett munkavégzést is, ezért az összes munkaerő-ráfordítás értéke az éves munkaerőegységgel (ÉME)⁴ fejezhető ki, mely 2022-ben 311,7 ezer volt.

A munkaerő-felhasználás 2015 és 2022 között folyamatosan csökkent, összességében 29 százalékkal. A munkaerő-felhasználáson belül a nem fizetett, azaz a segítő családtagok munkaerő-felhasználása jelentősebben, összességében 36 százalékkal, míg a fizetett munkaerő-felhasználás kisebb mértékben, 15 százalékkal csökkent 2015 és 2022 között (6. ábra).

A mezőgazdasági
munkaerő-felhasználás
2015 és 2022 között
29 százalékkal csökkent

6. ábra

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS 2015–2022 KÖZÖTT (ÉVES MUNKAERŐEGYSÉG, ÉME)

Forrás: KSH-adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás belső szerkezetében is változás figyelhető meg. Míg 2015-ben az összes munkaerő-ráfordítás mintegy 70 százalékát adta az egyéni gazdaságokra jellemző nem fizetett és 30 százalékát a fizetett munkaerő-felhasználás, 2022-re ez az arány 64:36-ra változott.

⁴ Egy éves munkaerő egység (ÉME) egy olyan személy munkaidő-ráfordításának felel meg, aki egy éven át teljes munkaidőben végez mezőgazdasági tevékenységet egy mezőgazdasági üzemben (1 ÉME = 1800 munkaóra).

Munkaerő-felhasználás fajlagos értékei az üzemtípusokban

A tesztüzemi adatgyűjtés lehetővé teszi, hogy a gazdaságok munkaerő-felhasználását tízféle üzemtípusban vizsgáljuk. Az üzemi munkaerő-felhasználás 1,47 ÉME/üzem volt 2022-ben, ami megfelel a korábbi évek értékének (2020-ban 1,45, 2021-ben 1,44 ÉME/üzem). Üzemtípusok szerint számottevőek az eltérések: az üzemre vetített munkaerő-felhasználás a tejelő tehenészetekben a legnagyobb, 4,30 ÉME, de a sertéstartó (3,09 ÉME), a baromfitartó (2,75 ÉME) és a zöldségtermesztő üzemekben is jóval az átlag feletti. A szántóföldi növénytermesztő gazdaságokban ezzel szemben mindössze 1,06 ÉME a fajlagos üzemi munkaerő-felhasználás, de a vegyes gazdaságokban, valamint a gyümölcsstermesztő és a húsmarhatartó üzemekben sem éri el az átlagos értéket. Az előző évhez képest az üzemi munkaerő-felhasználás a gyümölcsstermesztő üzemekben mintegy 23 százalékkal, a vegyes gazdaságokban 11 százalékkal nőtt, ezzel szemben a szőlőtermesztő üzemekben 10, a sertéstartó gazdaságokban 8,6, a húsmarhatartó üzemekben pedig 6 százalékkal csökkent.

A tejelő tehenészetekben a legmagasabb az egy üzemre jutó munkaerő-felhasználás.

A használt mezőgazdasági területre vetített munkaerő-felhasználás 0,03 ÉME/ha, amely érték nem változott 2015 óta. Területegységre vetítve a hajtásos zöldségtermesztő gazdaságok használják a legtöbb munkaerőt (2,58 ÉME/ha), míg a szántóföldi növénytermesztő vagy a húsmarha- és juhtartó üzemekben ennek töredéke a munkaerő-felhasználás (0,02 ÉME/ha).

Az állattartó üzemekben számosállatra vetítve a leginkább munkaintenzív üzemtípusok a vegyes gazdaságok után a baromfitartók és a tejelő tehenészetek, ahol száz számosállatra 4,67, illetve 4,18 éves munkaerőegység jut szemben a húsmarha- és juhtartó gazdaságokkal, ahol 2,85, vagy a sertéstartó üzemekkel, ahol csupán 1,84 ÉME jut 100 állategységre (2. táblázat).

2. táblázat: A MUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS FAJLAGOS MUTATÓI ÜZEMTÍPUSOK SZERINT, 2022

Üzemtípus	Egy üzemre	Egy hektárra	Száz állategységre	Mrd HUF
				STÉ-re
jutó éves munkaerő egység (ÉME)				
Baromfitartók	2,75	0,28	4,67	30,95
Gyümölcsstermesztők	1,41	0,11	–	136,15
Húsmarha- és juhtartók	1,19	0,02	2,85	103,71
Szántóföldi növénytermesztők	1,06	0,02	–	62,63
Sertéstartók	3,09	0,10	1,84	31,29
Szőlőtermesztők	1,70	0,15	–	249,18
Tejelő tehenészetek	4,30	0,04	4,18	61,62
Vegyes gazdaságok	1,40	0,05	8,73	76,47
Zöldség-hajtató gazdaságok	2,37	2,58	–	183,68
Szabadföldi zöldségtermesztők	2,41	0,12	–	96,57
Összes üzem	1,47	0,03	–	70,92

Megjegyzés: 2022-re vonatkozóan előzetes adatok alapján.

Forrás: Tesztüzemi adatok alapján az AKI Társadalomkutatási Osztályán készült

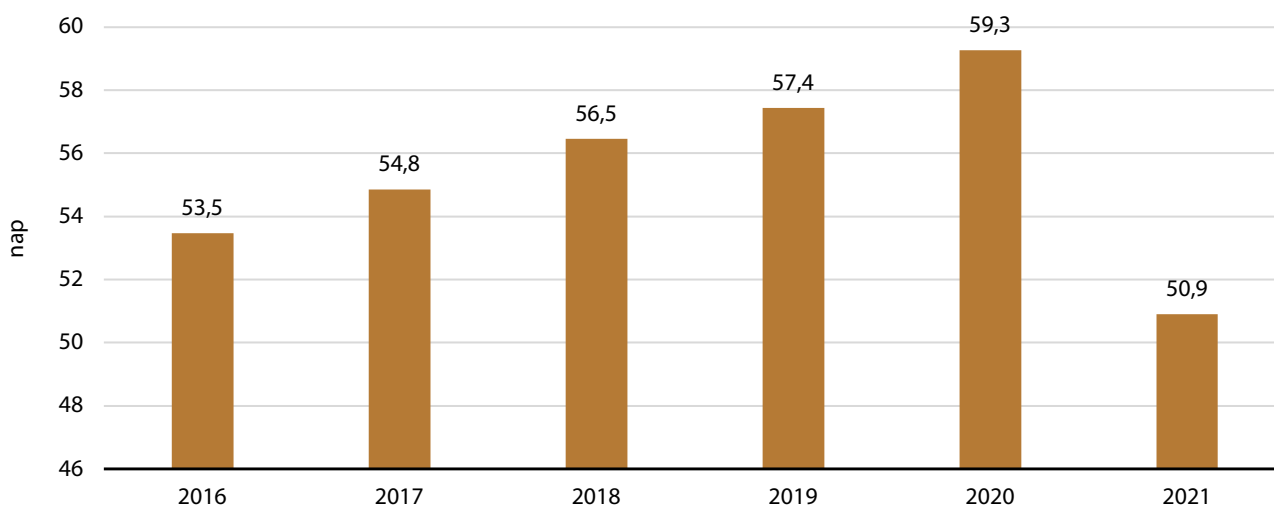
Az előállított standard termelési értékre (STÉ) jutó munkaerő-felhasználás tekintetében elmondható, hogy a legnagyobb munkaerőigénye a szőlőtermelő és a zöldség-hajtató gazdaságoknak van. Egységnyi standard termelési érték előállításához egy szőlészetnek átlagosan 8-szor több munkaerő-ráfordításra van szüksége, mint egy szakosodott baromfi- vagy sertés-tartónak. A szántóföldi növénytermesztő üzemek munkaerő-felhasználásával összehasonlítva pedig átlagosan négyszeres a különbség.

Az időszaki munkaerő-felhasználás az üzemtípusokban

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendelkezésre álló legfrissebb adatai alapján 2021 májustól októberig tartó időszakában a mezőgazdasági idénymunkában dolgozók átlagos állományi létszáma 42 963 fő volt, akik összességében 2 187 017 napot dolgoztak (BM, 2022). A mezőgazdasági idénymunkások száma 2020 hasonló időszakához képest 5,0 százalékkal mérséklődött, 2016–2021 közötti időszakot tekintve pedig 28 százalékos a csökkenés. A mezőgazdasági idénymunkában ledolgozott napok számában mintegy 18 százalékos a visszaesés a 2020-as évhez képest, így egy fő 2021-ben átlagosan 51 napot dolgozott mezőgazdasági idénymunkában, ami 8 nappal kevesebb, mint 2020-ban volt (59 nap), és két nappal van a 2016-os érték (53 nap) alatt (7. ábra).

7. ábra

A MEZŐGAZDASÁGI IDÉNYMUNKÁBAN AZ EGY FŐRE JUTÓ LEDOLGOZOTT NAPOK SZÁMA, 2016–2021

Megjegyzés: Adott év május–október között az egyszerűsített foglalkoztatás keretében mezőgazdasági idénymunkában dolgozók átlagos érintett létszáma és a ledolgozott embernapok száma alapján kalkulált érték.

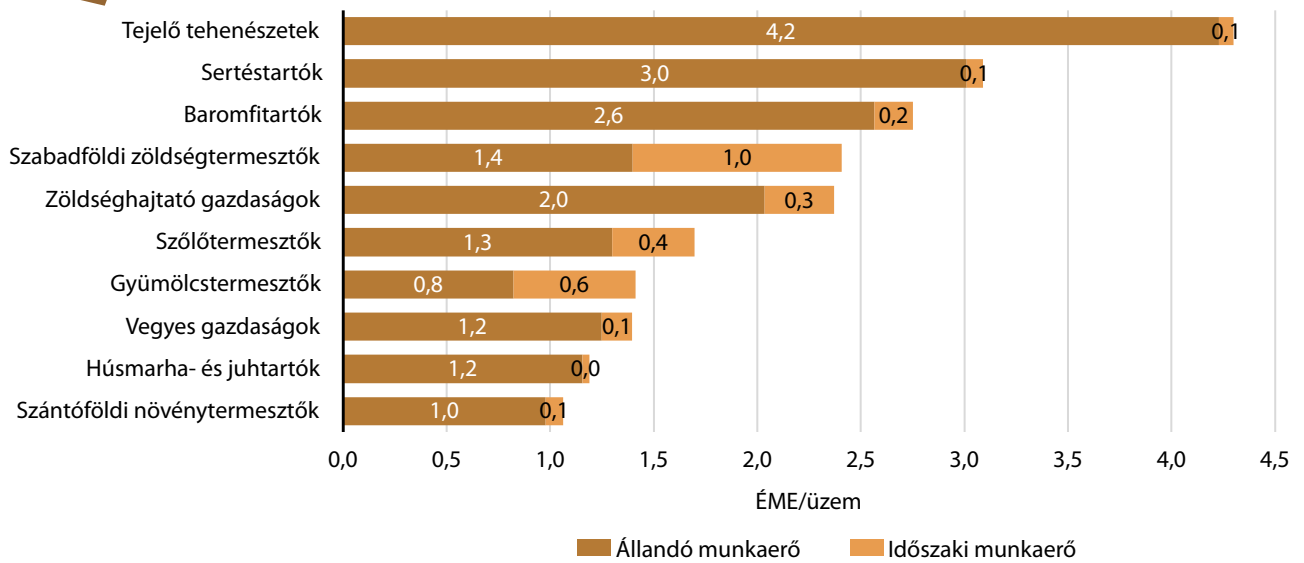
Forrás: BM-adatok alapján az AKI Társadalomkutatási Osztályán készült

Üzemtípusok szerint a szabadföldi zöldségtermesztő üzemekben éri el a legmagasabb értéket az idénymunkaerő felhasználása (1,0 ÉME/üzem) (8. ábra). A teljes munkaerő-felhasználáson belül a szabadföldi zöldségtermesztő és a gyümölcstermesztő üzemekben a legnagyobb az időszaki munkaerő-felhasználás aránya, mindkét üzemtípusban eléri a 42 százalékot. Az összes felhasznált munkaerőből az idénymunkaerő-felhasználás aránya a legkisebb a tejtermelő (1,7 százalék), a sertéstartó (2,5 százalék) és a húsmarhatartó (2,9 százalék) gazdaságokban.

A szabadföldi zöldségtermesztő és gyümölcs-termesztő üzemekben a legnagyobb a mezőgazdasági idénymunkaerő-felhasználás aránya.

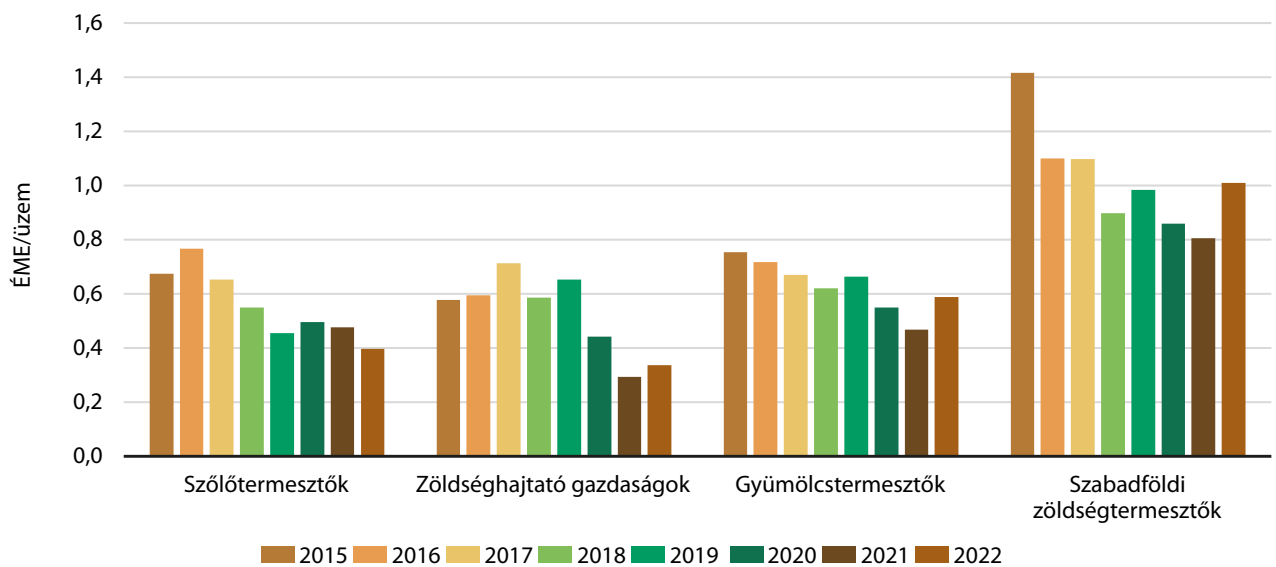
A kézimunkaerőt kiváltó technológiák töretlen térnyerésével és a munkaerőhiánnyal összefüggésben hosszabb időtávban vizsgálva az idénymunkaerőt leginkább hasznosító kertészeti ágazatokat, 2015 és 2021 között az időszaki munkaerő-felhasználás tendenciózus csökkenése figyelhető meg. Az elmúlt évben (2022) ugyanakkor a szőlőtermesztő üzemek kivételével mindenhol nőtt az idénymunkaerő-felhasználás, a szabadföldi zöldségtermesztésben jelentősen, egy üzemre vetítve átlagosan 0,2 ÉME-vel (9. ábra).

8. ábra AZ EGY ÜZEMRE JUTÓ MUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS AZ EGYES ÜZEMTÍPUSOKBAN, 2022

Megjegyzés: Az állandó munkaerő-felhasználásba beletartozik a családi nem fizetett munkaerő, míg az időszakos munkaerő-felhasználás a családi munkaerőt nem tartalmazza, csak a fizetett időszakos munkaerőt.
 Forrás: Tesztüzemi adatok alapján az AKI Társadalomkutatási Osztályán készült.

9. ábra IDÉNYMUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS VÁLTOZÁSA A KERTÉSZETI ÜZEMEKBEN, 2015–2022, ÉME/ÜZEM

Forrás: Tesztüzemi adatok alapján az AKI Társadalomkutatási Osztályán készült.

AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK MUNKAERŐPIACI FELMÉRÉSE

A fejezetben egy, az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) együttműködésében 2022 őszén végzett munkaerőpiaci felmérés eredményeit ismergetjük. A felmérés alapsokaságát az 5128 darab, agrárszakképzésben duális képzőhelyként nyilvántartott vállalkozás adta, mintavételi keretként a NAK 2713 elemből álló címjegyzéke szolgált. A mintavételi eljárásban a megcélzott vállalkozói kör elérhetősége, önkéntes kitöltése alakította a mintát, így módon 148 darab vállalkozás töltötte ki a kérdőívet. A felmérés nem reprezentatív, tehát a levont következtetések kizárólag a válaszadó mintasokaságra vonatkoznak.

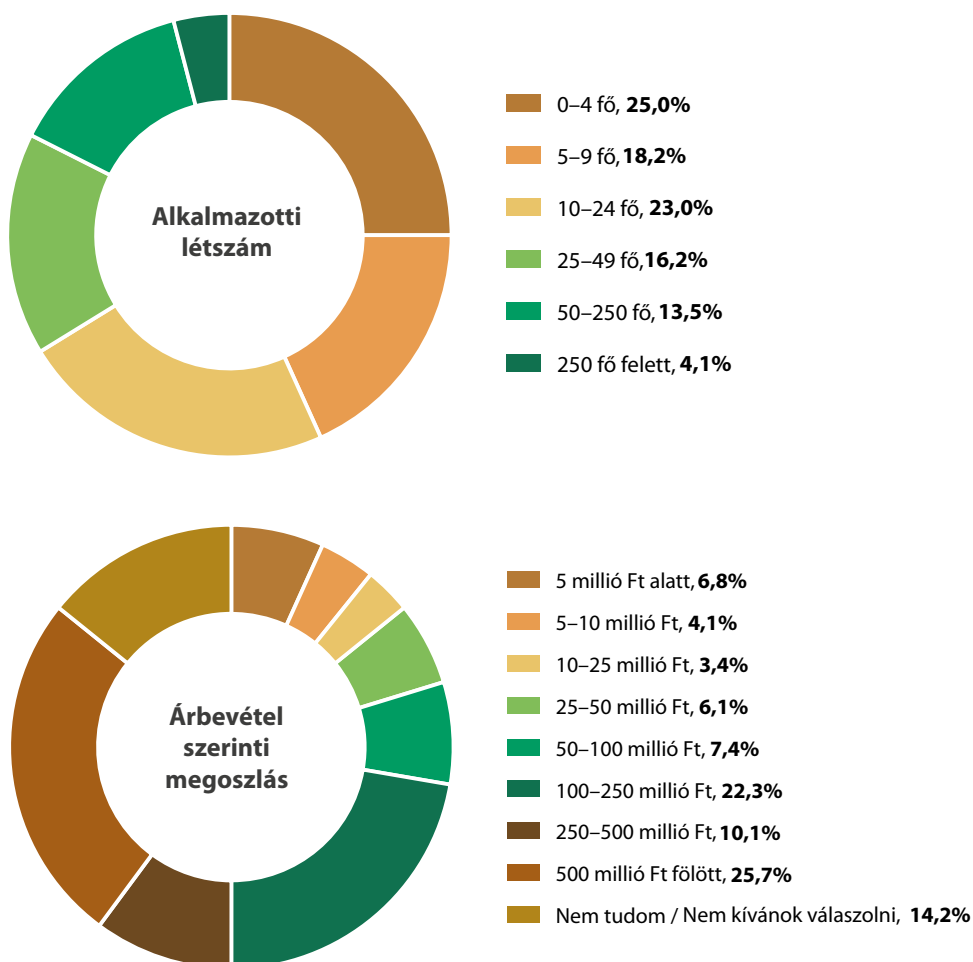
A válaszadó üzemvezetők és a felmért gazdaságok jellemzői

A felmérésben szereplő vállalkozások többségének (61,5 százalék) alapítása a rendszerváltás és az uniós csatlakozás közötti időszakra tehető, a vállalkozások negyede pedig 2004 utáni alapítású. Mindössze 15,5 százalékot tettek ki az 1945–1989 között alapított szervezetek. A felmérésben az egész ország területéről, azaz minden megyéből érkeztek válaszok. Az üzemek telephelye alapján a legtöbb kitöltés (15,6 százalék) Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád (12,2 százalék) és Békés (10,2 százalék) vármegyéből érkezett, míg Hajdú-Bihar vármegyéből 11 (7,5 százalék) vállalkozás vezetője töltötte ki a kérdőívet, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest vármegyei telephellyel rendelkező üzemből 6-6 százalék került a mintába, Komárom-Esztergom vármegyéből pedig tízen (6,8 százalék) válaszoltak. A többi vármegye egyenként 5 százaléknál kisebb arányt képvisel a mintában.

A felmért vállalkozások fele korlátolt felelősségű társaságként vagy betéti társaságként működik, 15 százalékot tesznek ki az egyéni vállalkozások, 13 százalékot a részvénytársasági formában tevékenykedő vállalkozások. További 11 vállalkozás őstermelők családi gazdaságaként, hat szövetkezetként, négy őstermelőként vett részt a felmérésben. Az árbevétel nagysága és a foglalkoztatotti létszám alapján a felmérésben válaszadó üzemek között viszonylag nagy arányban szerepelnek a nagyobb méretű vállalkozások. Az üzemek több mint negyede 500 millió forint feletti árbevételt realizált a felmérést megelőző évben, és mintegy 18 százalékot tesznek ki az 50 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező üzemek (10. ábra). A létszám alapján mikrovállalkozás kategóriájába sorolható (10 fő alatti) az üzemek 43 százaléka, az árbevétel szempontjából pedig az 50 millió forint alatti kategóriába tartozik a felmért vállalkozások 20 százaléka.

10. ábra

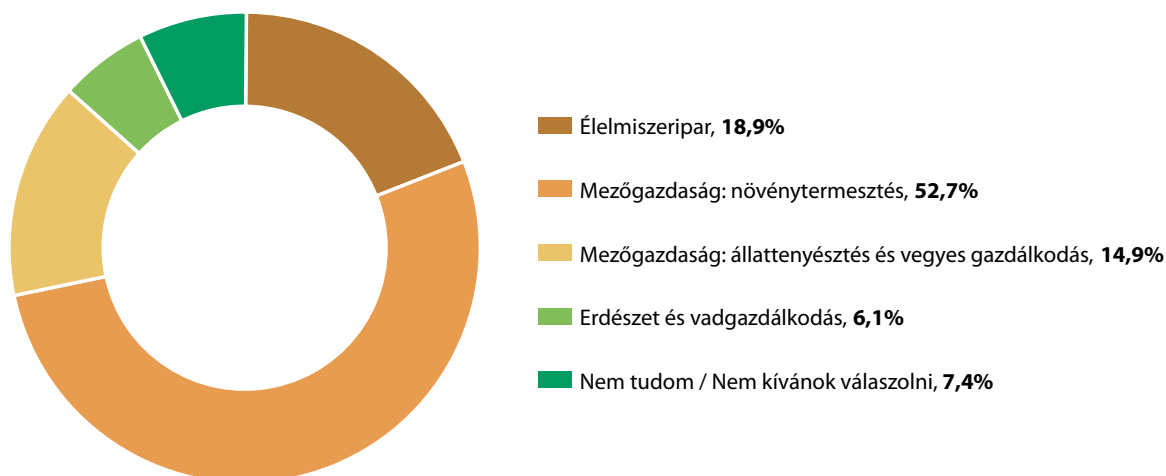
A KÉRDŐÍVET KITÖLTŐ VÁLLALKOZÁSOK ALKALMAZOTTI LÉTSZÁM ÉS ÁRBEVÉTEL SZERINTI MEGOSZLÁSA (% , N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A vállalkozások túlnyomó többsége (68 százalék) főtevékenység alapján a mezőgazdasági ágazatba tartozik, azon belül is a növénytermesztéssel foglalkozó vállalkozások adják a felmért üzemek több mint felét (78 üzem, 53 százalék). Az élelmiszeripari vállalkozások 19 százalékot tesznek ki, közöttük a legtöbben (16 vállalkozás) pékárugyártással, valamint nyolc üzem húsfeldolgozással foglalkozik, továbbá kilenc erdészeti vállalkozás is bekerült a felmérésbe (11. ábra).

11. ábra

A KÉRDŐÍVET KITÖLTŐ VÁLLALKOZÁSOK FŐTEVÉKENYSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA
(%, N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A felmért vállalkozások munkaerőhátterének jellemzői

A felmérést megelőző évben (2021-ben) a vállalkozások többségében élénk munkaerőpiaci mozgások voltak jellemzőek, mindent összevetve pedig a munkaerő-felvétel dominált. A 2021-es évben a felmért vállalkozások 80 százalékában volt létszámbővítés, összességében 1646 fő, míg a vállalkozások 70 százalékából lépett ki állandó alkalmazott, együttesen 1520 fő. A fluktuáció abszolút mértéke (a belépők, kilépők száma) nem meglepő módon a nagyobb létszámú vállalkozásoknál volt magasabb. A vállalkozások 18,9 százalékában csökkent az állandó alkalmazottak száma (azaz több kilépő volt, mint belépő), míg a stagnálás a kitöltők 43,9 százalékát, a pozitív változás (több belépő, mint kilépő) 37,2 százalékát jellemezte.

A megkérdezést megelőző egy évben a kitöltő vállalkozások 60,1 százaléka foglalkoztatott egyszerűsített foglalkoztatás (szezónális munka) keretében munkaerőt. Utóbbi (szezónálisan foglalkoztató) vállalkozások 26,1 százaléka egyetlen főt sem foglalkoztatott egy hónapnál tovább, 18,5 százalékuk egy főt, 25 százalékuk két főt, szintén 25 százalékuk 3–9 főt, 5 százalékuk pedig 10 feletti létszámot. A fizetett állandó alkalmazottak és az 1 hónapnál tovább foglalkoztatott szezónális dolgozók száma között nincs összefüggés.

A felmérésben részt vevő vállalkozások 57 százalékában volt üres álláshely a felmérés idején, 38,5 százalékuk rendelkezett szakképzettséget nem igénylő álláshelyekkel, a vállalkozások 46 százaléka középfokú vagy technikai szakképzettséget igénylő, 14,2 százaléka pedig felsőfokú végzettséget igénylő üres pozíciókat kínált. Egyáltalán nem keresett munkaerőt a kitöltő vállalkozások 43,2 százaléka. Képzettségtől függetlenül a legtöbb vállalkozásnak (35 százalék) összességében két üres álláshelye volt, a felmért üzemek 11 százalékában 1 főt, 10 százalékában egyszerre 3 főt, 6 százalékban 4 főt és 12 százalékában öt vagy annál több főt kerestek.

A felmért üzemek több mint felében volt üres álláshely, és a legtöbb vállalkozás szakképzett munkaerőt keresett.

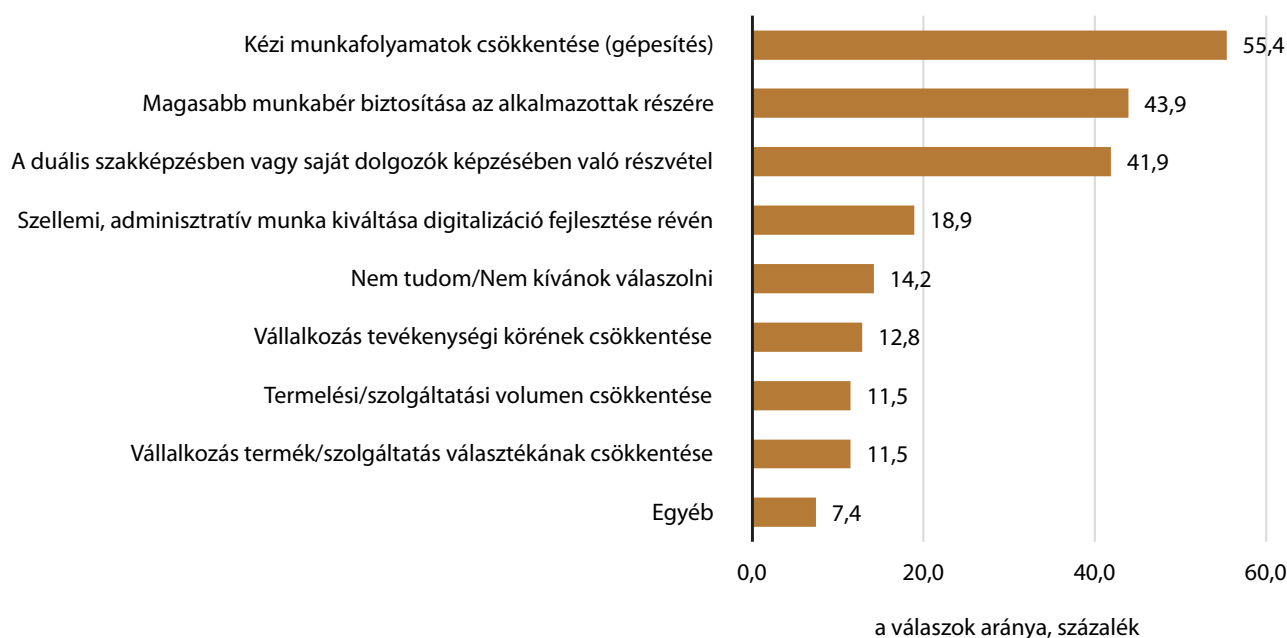
A vállalkozás méretét tekintve a minta legfelső tartományát reprezentáló, 250 fő feletti foglalkoztatotti létszámmal rendelkező kitöltők esetében megfigyelhető az üres álláshelyek magasabb száma bármely képzettségi kategóriában. A szakképzés, illetve az azt követő elhelyezkedés szempontjából leglényegesebb középfokú vagy technikus szakképzettség szintjén a mintában szereplő vállalkozások 22,3 százaléka egy, 14,2 százaléka kettő, 2,7 százaléka három álláshelyet kínál, viszont 6,8 százalék az aránya a háromnál több üres álláshellyel rendelkezőknek. A felmért vállalkozások összes 353 üres álláshelyének 37 százaléka középfokú szakképzettséget igénylő munkakörre vonatkozik.

A kitöltőknek lehetőségük volt legfeljebb öt olyan mezőgazdasági és élelmiszeripari szakma szabadszavas megnevezésére, amelyek esetén a legnagyobb gondot okozza a munkaerőhiány. A legtöbb említést a mezőgazdasági vállalkozások részéről a gépkezelő, gépszerelő, állatgondozó, a kertész, az erőgépvezető (traktoros), míg az élelmiszeripari vállalkozások körében a pék és húsfeldolgozó foglalkozások kapták. Arra a kérdésre, hogy hogyan kezelik a vállalkozásukban a munkaerőhiányt, a kitöltők legnagyobb arányban a kézi munkafolyamatok csökkentését (gépesítést) (55,4 százalék), a magasabb munkabér biztosítását (43,9 százalék) és a duális szakképzésben való részvételt (41,9 százalék) jelölték meg. A válaszadók közel ötöde próbálja az adminisztratív feladatokat a digitalizáció fejlesztése révén kiváltani. A válaszadók 12,8 százaléka a vállalkozás tevékenységi körének, 11,5 százaléka a termékszála és szintén 11,5 százaléka a termelési volumen csökkentését jelölte meg. Néhány kitöltő azt fogalmazta meg, hogy maga végzi el a munkát, illetve többet dolgozik. A fentiekén túl egy-egy említést kapott a bér munka, az idegen munka, a diák munkavállalók alkalmazása is (12. ábra).

A legtöbb üzemben gépesítéssel kezelik a munkaerőhiányt.

12. ábra

„HOGYAN KEZELI VÁLLALKOZÁSÁBAN A MUNKAERŐHIÁNYT?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK GYAKORISÁGA A KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN (N=148)

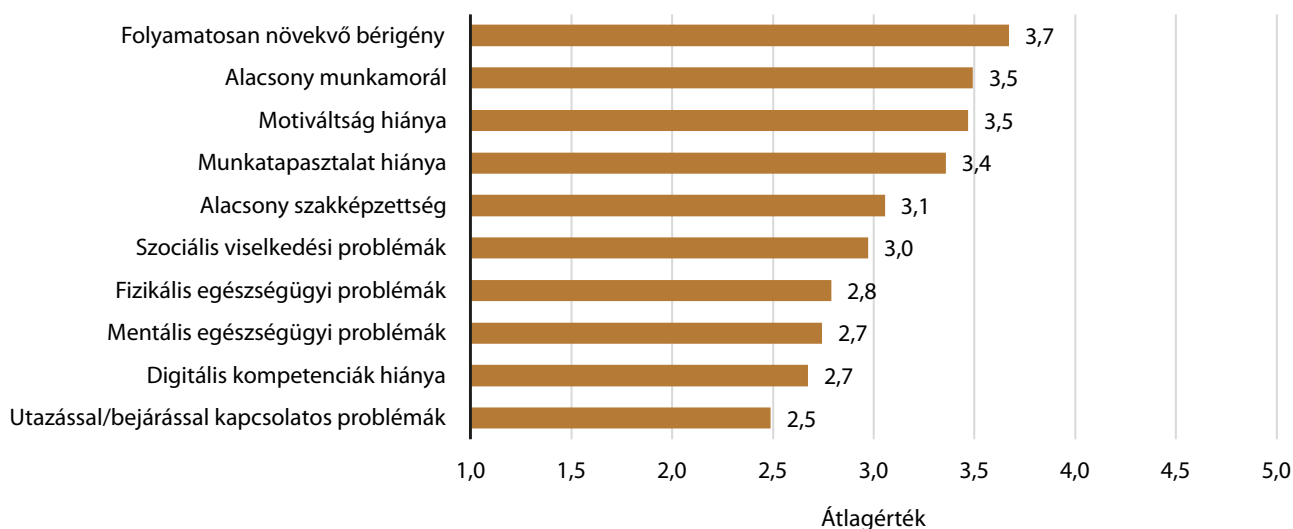
Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

Az állandó munkaerő foglalkoztatása kapcsán felmerülő problémákat 1-től 5-ig terjedő skálán értékelhették a vállalkozások képviselői. A pontozás átlagértékei az egyes felsorolt problémákat tekintve a 2,5 és 3,7 között szóródtak. Legnagyobb problémának a folyamatosan növekvő bérigényt, az alacsony munkamorált, a motiváltság és a munkatapasztalat

hiányát jelölték meg, míg az utazással kapcsolatos problémákat vagy a digitális kompetenciák hiányát kevésbé tartják problematikusnak (13. ábra).

13. ábra

„EDDIGI TAPASZTALATAI ALAPJÁN MENNYIRE JELENTENEK PROBLÉMÁT AZ ALÁBBI TÉNYEZŐK A VÁLLALKOZÁSÁBAN DOLGOZÓ ÁLLANDÓ MUNKAERŐ FOGLALKOZTATÁSA KAPCSÁN? 1=EGYÁLTALÁN NEM JELENT PROBLÉMÁT, 5=NAGY PROBLÉMÁT JELENT” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK ÁTLAGÉRTÉKEI (N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A munkaerő-megtartás és -ösztönzés eszközei

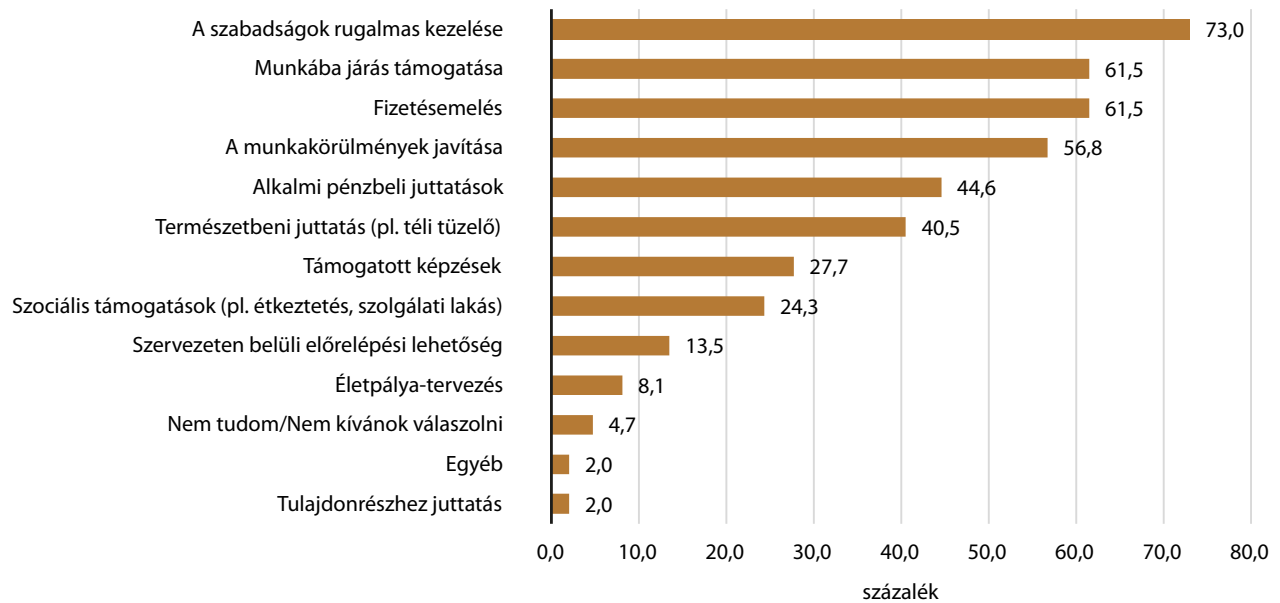
A munkaerő ösztönzésének eszközeként a kitöltők legnagyobb része a szabadságok (lehetőségekhez mérten) rugalmas kezelését (73,0 százalék), a munkába járás támogatását (61,5 százalék) és a fizetésemelést (61,5 százalék) jelölte meg, ezt követte a munkakörülmények javítása (56,8 százalék). A válaszadó vállalkozásvezetők 44,6 százaléka alkalmi pénzbeli juttatásokkal, 40,5 százaléka természetbeni juttatásokkal próbálja megtartani az alkalmazottait. A támogatott képzések a vállalkozások mintegy 28 százalékában jellemzőek, míg a szociális támogatásokat, juttatásokat a válaszadók negyede alkalmazza. Az előrelépési lehetőség nyújtásával, életpálya-tervezéssel, tulajdonrészhez juttatással csak kevesen ösztönzik munkavállalóikat (14. ábra). Egy-egy említés erejéig megfogalmazódott meg a munkaerő megtartásának érdekében a csapatépítő programok, rendszeres munkamegbeszélések tartása, a kényelmes munkavégzés biztosítása és a transzparens cégvezetés.

A munkaerőt a vállalkozások többségében rugalmas szabadságolással, a munkába járás támogatásával, fizetésemeléssel és a munkakörülmények javításával igyekeznek megtartani.

Örvendetes, hogy a felmérésben megkérdezett vállalatvezetők túlnyomó többsége (82 százaléka) valamilyen formában képezi az alkalmazottait. A mintába került vállalkozások 54,1 százaléka belső (saját munkatárs általi) formális képzés/ismeretátadás révén, 33,8 százalékuk piaci cégek (integrátorok, inputanyaggyártók, felnőttképzők) által szervezett térítéses képzések formájában, 30,4 százalékuk pedig iskolarendszerű (azaz tanulói, felnőttképzési, hallgatói jogviszonyjal járó) képzések formájában (is) biztosítja munkavállalói képzését.

14. ábra

„ÖN MILYEN ÖSZTÖNZÖKET ALKALMAZ A MUNKAERŐ MEGTARTÁSÁRA?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK GYAKORISÁGA A KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN (N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A munkaerő-utánpótlás problématerületei és lehetőségei – a duális szakképzés tapasztalatai

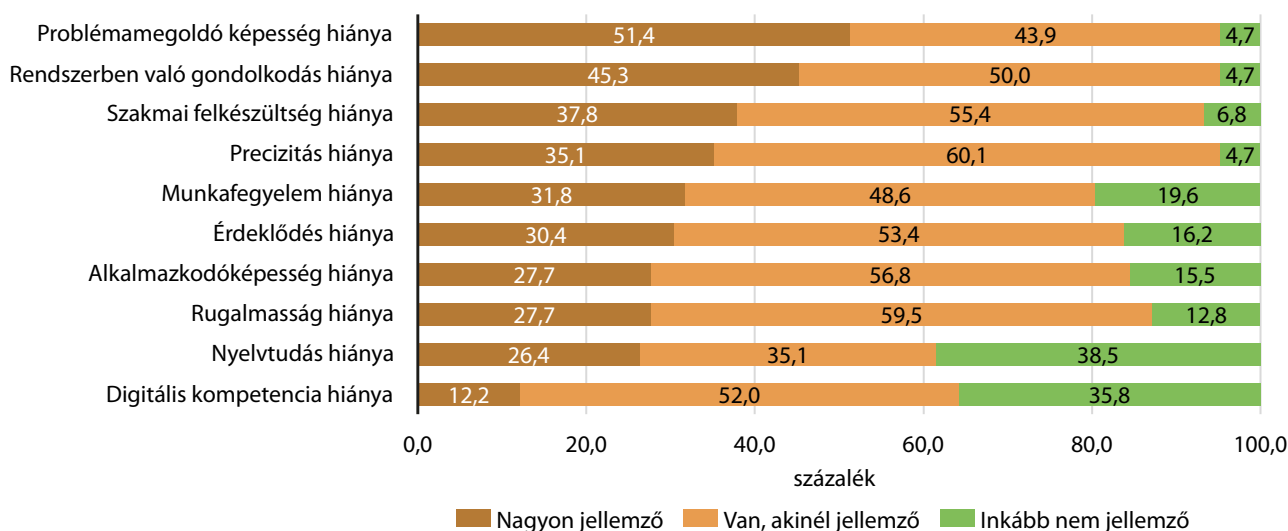
Új munkaerőt a kitöltők túlnyomó többsége (80,4 százalék) ismeretség, ajánlás alapján, közel felük hirdetés útján (is) keres, és magas, 43 százalék azon munkaadók aránya a felmérésben, akik a duális szakképzés keretében történő munkaerő kinevelésével is igyekeznek új munkavállalókról gondoskodni.

A vállalkozásvezetőket a pályakezdőkkel kapcsolatos tapasztalataikról is kérdeztük. A válaszadók véleménye szerint a pályakezdők felkészültségével, készségeivel kapcsolatban a legnagyobb gondot a problémamegoldó készség és a rendszerben való gondolkodás hiánya jelenti. Előbbit a kérdőívet kitöltők fele, utóbbit 45 százaléka jelölte meg nagyon jellemző problémaként. A szakmai felkészültség hiánya a felmérésben szereplő vállalkozások képviselőinek 37 százaléka szerint nagyon jellemző, de a precizitás hiánya is kiemelt problématerület. Az olyan készségek, mint a munkafegyelem, az alkalmazkodó készség, a rugalmasság és az érdeklődés hiánya a válaszadók 28–30 százaléka szerint jellemző nagymértékben a pályakezdőkre. A legkevésbé a nyelvtudás és a digitális kompetencia hiányát tartják problematikusnak. Saját szavaikkal a kitöltők a munkabírás, az állóképesség, a lojalitás és a céltudatosság hiányát fogalmazták meg a pályakezdőkkel kapcsolatban nehézségnek (15. ábra).

A pályakezdőkkel kapcsolatban a legnagyobb gondot a problémamegoldási és rendszerben való gondolkodási készségek hiánya jelenti.

15. ábra

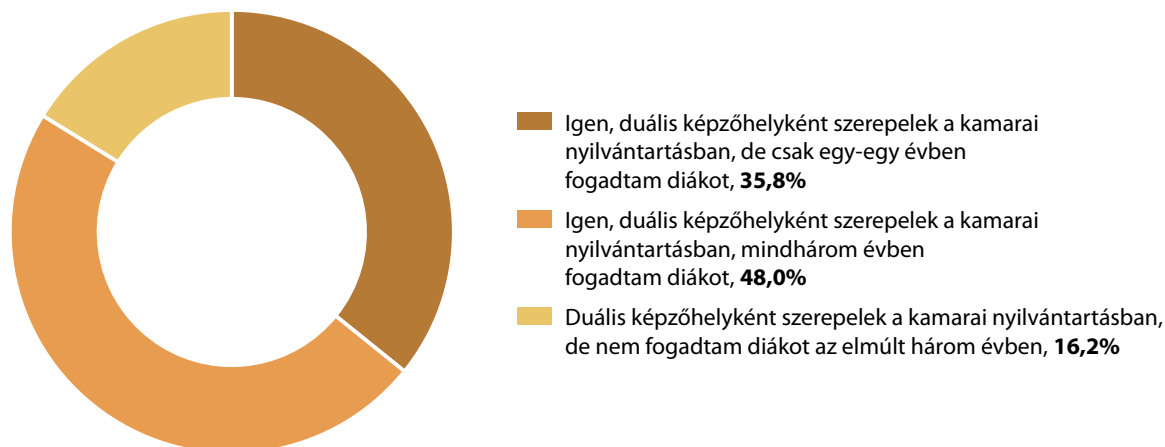
„TAPASZTALATAI SZERINT ÁLTALÁBAN MELY TERÜLETEKEN ÉS MILYEN MÉRTÉKBEN MUTATKOZNAK HIÁNYOSSÁGOK A PÁLYAKEZDŐK FELKÉSZÜLTSGÉVEL, KÉSZSÉGEIVEL KAPCSOLATBAN?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK MEGOSZLÁSA A KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN (N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

16. ábra

„AZ ELMŰLT 3 ÉVBEN FOGADOTT-E DIÁKOT A VÁLLALKOZÁSÁBAN ANNAK ÉRDEKÉBEN, HOGY A GYAKORLATI KÉPZÉST, ILLETVE A MUNKAERŐPÓTLÁST SEGÍTSE?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN (N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

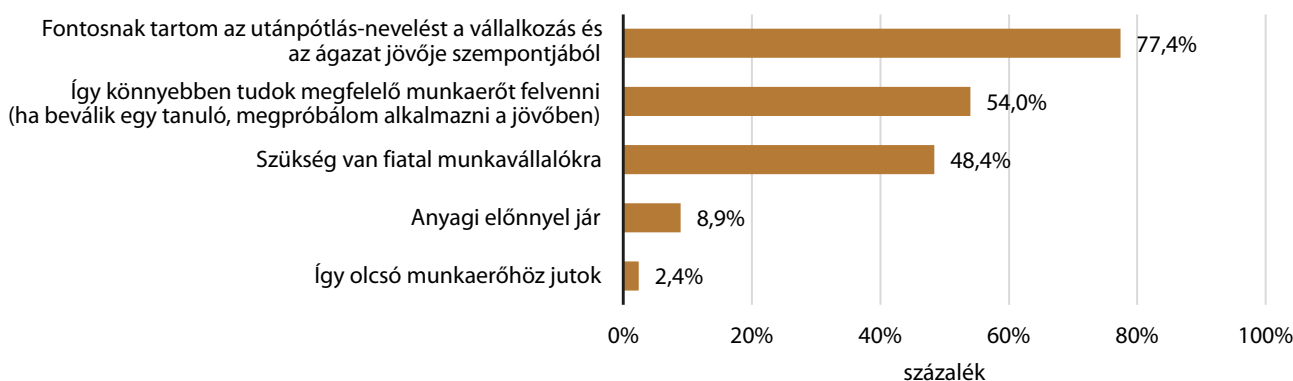
A munkaerőpótlás, a gyakorlati képzés segítése céljából – a megkérdezést megelőző 3 évet figyelembe véve (2019/2020-as, 2020/2021-es és 2021/2022-es tanév) – a kitöltő vállalkozások 48 százaléka mindhárom évben fogadott diákokat, 36 százalék csak egy-egy évben, 16 százalék pedig, bár duális képzőhelyként szerepel a kamarai nyilvántartásban, nem fogadott tanulókat a fent nevezett tanévekben (16. ábra). A tanulószervezővel diákokat fogadó vállalkozások aránya ennek a duális képzési formának a kifutásával együtt egyre csökken, a 2019/2020-as évben még a vállalkozások 56,8 százaléka, majd a következő évben 48,0 százaléka, a 2021/2022-es tanévben pedig már csak 35,8 százaléka fogadott tanulókat. Ezzel párhuzamosan

a 2020/2021-es tanévtől életbe lépő szakképzési munkaszerződés szerepe növekedett az évek előrehaladtával. A kezdeti tanévben még csupán a vállalkozások 13,5 százaléka, egy évre rá pedig már 30,4 százaléka képezte ebben a formában a diákokat.

A duális képzésbe való bekapcsolódás okaként az elmúlt három évben tanulót fogadó vállalkozások 77,4 százaléka jelölte meg, hogy fontosnak tartja az utánpótlás-nevelést a vállalkozás és az ágazat jövője szempontjából. A válaszadók több mint fele (54 százaléka) vélte úgy, hogy ily módon könnyebben tud megfelelő munkaerőt felvenni, azaz ha beválik egy tanuló, akkor megpróbálja alkalmazni a jövőben. A fiatalítás 48,4 százalékuk szerint ok a duális képzésbe való bekapcsolódásra, az anyagi előnyt viszonylag alacsony, 8,9 százalékos arányban említették a kérdőívet kitöltők, az olcsó munkaerőhöz jutást pedig csak mindössze 2,4 százalékuk (17. ábra).

17. ábra

„MIÉRT DÖNTÖTT ÚGY, HOGY A VÁLLALKOZÁSA BEKAPCSOLÓDIK A DUÁLIS KÉPZÉSBE?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK GYAKORISÁGA AZON KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN, AKIK A MEGKÉRDEZÉST MEGELŐZŐ 3 ÉVBEN FOGADTAK DUÁLIS KÉPZÉS KERETÉBEN TANULÓT (N=124)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

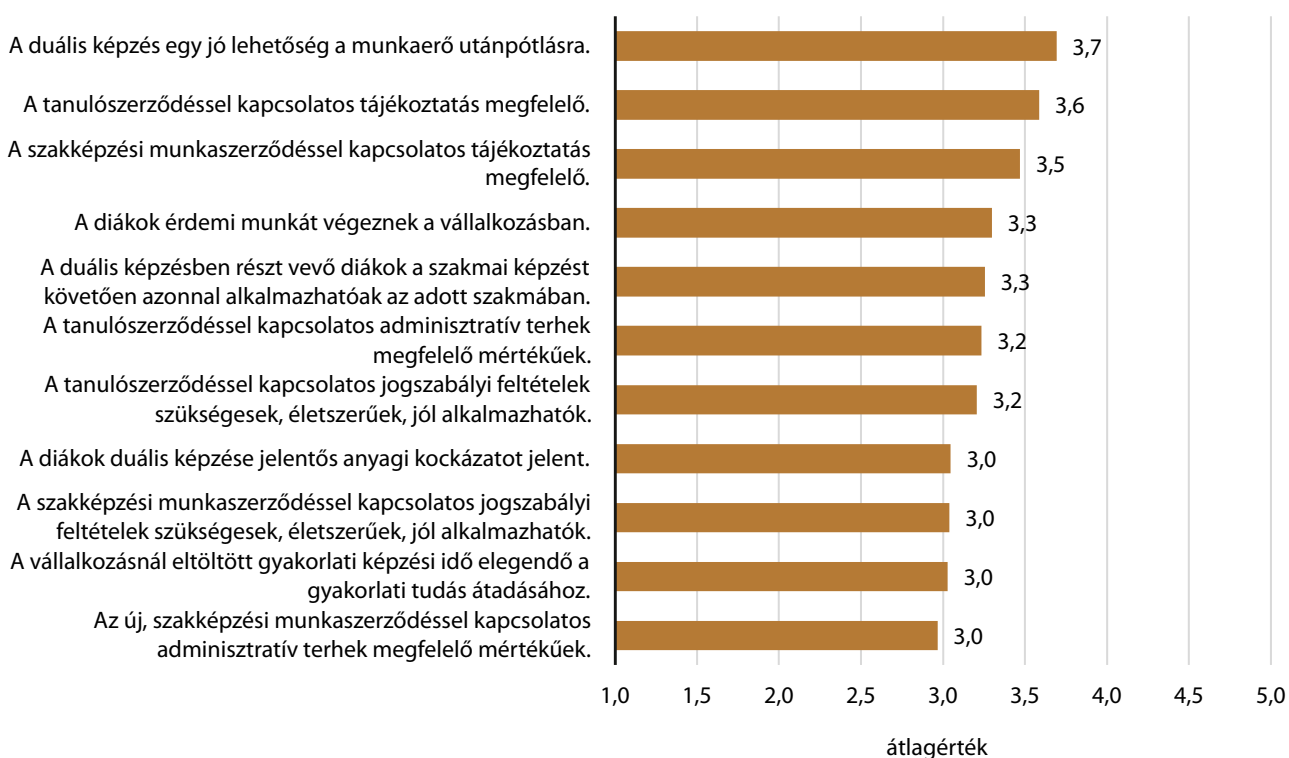
A megelőző három tanévben tanulót egyáltalán nem fogadó 24 vállalkozás 45,8 százaléka nevezte meg okként, hogy nem jelentkezett senki, illetve 17 százalékuk szerint túl nagy az adminisztráció a szerződéssel kapcsolatban. Mindössze három válaszadó jelezte, hogy nem ismeri a duális képzésben való részvételi lehetőségeket, két kitöltő úgy vélte, hogy nem éri meg neki anyagilag, kettőnek pedig nincsenek jó tapasztalatai a tanulókkal kapcsolatban. Mindössze egy válaszadó jelezte, hogy nincs idő és kapacitás a tanulókkal foglalkozni. Az egyéb indokok között több válaszadónál is az merült fel, hogy épp a felmérés évében kapcsolódtak be a duális szakképzésbe, ezért nem fogadtak a korábbi években tanulókat. Volt, aki kockázatosnak tartja, hogy a nagy értékű gépekhez engedje a tanulókat, egy válaszadó pedig azt nehezményezte, hogy östermelők és ŐCSG-k⁵ a törvény szerint nem foglalkoztathatnak tanulót.

A kérdőívet kitöltők a tanuló szerződésekkel, munkaszerződéssel, illetve összességében a duális képzéssel kapcsolatban 1-től 5-ig terjedő skálán fejezhették ki egyetértésük mértékét. A megoszlások részletes ismertetése helyett az adott „osztályzatok” átlagait mutatjuk be (a 3,0 átlag feletti értékek az egyetértés, az alatt pedig az egyet nem értés magasabb szintjét jelentik). A legnagyobb egyetértés (3,7-es átlaggal) azt az állítást övezte, hogy a duális képzés egy jó lehetőség a munkaerő utánpótlására, de magasabb tartományba került

⁵ Östermelők családi gazdasága.

– 3,6-os, illetve 3,5-ös átlaggal – azon kijelentés is, hogy a tanulószervezővel, illetve a szak-képzési munkaszerzővel kapcsolatos tájékoztatás megfelelő. Részben a saját képzést, részben a tanulók tevékenységét minősíti a 3,3-as átlagértéken való egyetértés azzal, hogy a tanulószervezős diákok érdemi munkát végeznek, illetőleg, hogy a tanulók a szakmai képzés befejezését követően azonnal alkalmazhatók a vállalkozásban. A tanulószervezővel kapcsolatos azon állítások, melyek szerint a kapcsolódó jogszabályi feltételek szükségesek, életszerűek, jól alkalmazhatók, illetve az adminisztratív terhei megfelelő mértékűek, minden esetben magasabb átlagértéket értek el (3,2), mint ugyanezen állítások az új szakképzési munkaszerzővel kapcsolatban (3,0). Az egyetértés mértéke közepes (3,0) a tekintetben, hogy a vállalkozásnál eltöltött gyakorlati képzési idő többnyire elegendő a gyakorlati tudás átadásához (18. ábra). Összességében a duális agrárszakképzéssel kapcsolatban megfogalmazott pozitív állításokkal való egyetértés mértéke a közepes tartományba, illetve kismértékben az egyetértés irányába esik.

18. ábra A DUÁLIS KÉPZÉssel, TANULÓSZERVEZŐVEL, SZAKKÉPZÉSI MUNKASZERVEZŐVEL KAPCSOLATOS ÁLLÍTÁSOKKAL VALÓ EGYETÉRTÉS (1-TŐL 5-IG TERJEDŐ SKÁLA ALAPJÁN) ÁTLAGOS SZINTJE (N=148)

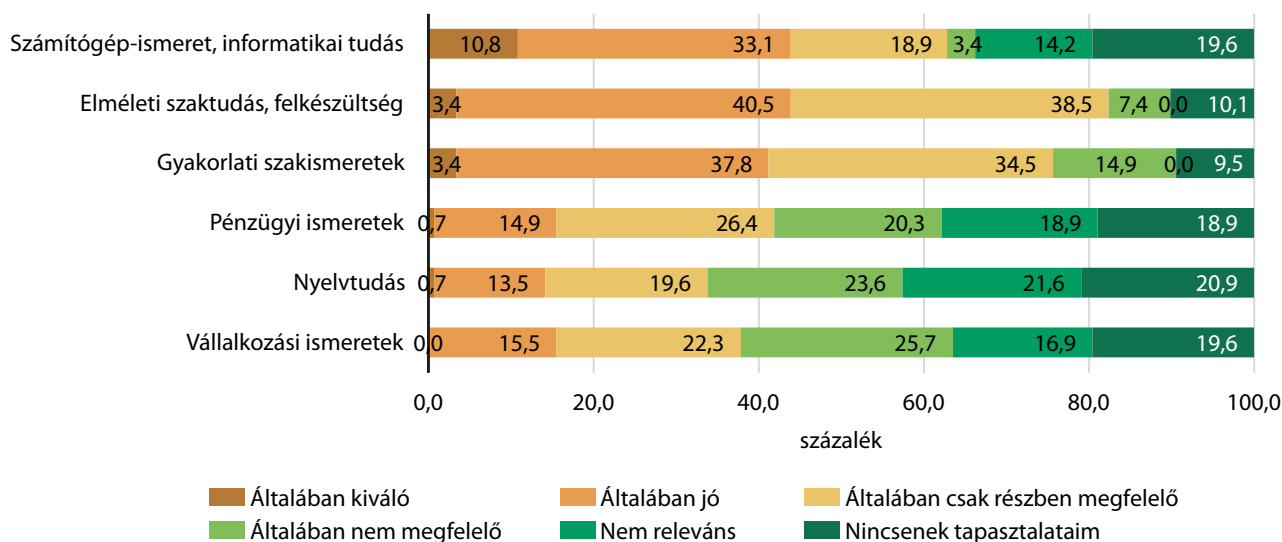

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A kérdőívet kitöltők a duális képzésben részt vevő diákok egyes készségeit, ismereteit is értékelhették azok megfelelősége alapján. Összhangban a pályakezdőkről alkotott véleményekkel, a leginkább megfelelőknek a számítógép-ismereteket, az informatikai tudást tartják, mindemellett ezen a téren a válaszadók közel 20 százalékának nincsenek tapasztalatai, 14 százalékuk szerint pedig nem releváns képesség a munkavégzés szempontjából. A tanulók elméleti szaktudása és felkészültsége a válaszadók 40,5 százaléka szerint jó, 3,4 százaléka szerint kiváló. Mindössze a vállalkozásvezetők 7,4 százaléka vélekedett úgy, hogy nem megfelelő az elméleti tudás a diákok körében. A gyakorlati szakismeretek tekintetében rosszabb a válaszadók megítélése, de biztató, hogy „csak” 15 százalékuk véli úgy, hogy az még részben sem felel meg az elvárásoknak.

A pénzügyi ismeretek, a nyelvtudás vagy a vállalkozási ismeretek kevésbé releváns készségek a duális képzés során, ezeken a területeken gyakorlatilag nem volt olyan vállalkozó, aki kiváló minősítést adott volna (19. ábra).

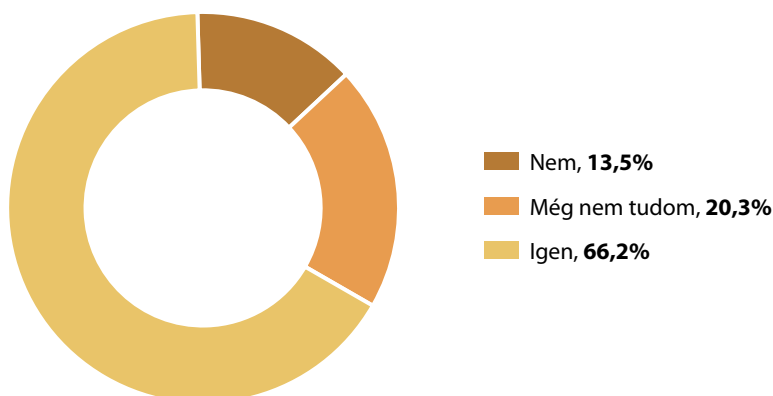
19. ábra A DUÁLIS KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ DIÁKOK EGYES KOMPETENCIÁINAK ÉRTÉKELÉSE (SZÁZALÉK, N=148)

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

A kérdőíves mintába bekerült vállalkozások kétharmada a 2022/2023-as tanévben is tervezi, hogy bekapcsolódik a duális képzésbe, 13,5 százalék döntött úgy, hogy nem fogad tanulókat a vállalkozásában, 20,3 százalékuk pedig a kitöltés időpontjában még nem döntött (20. ábra). A duális képzésbe bekapcsolódni kívánó vállalkozások aránya a legmagasabb, 82 százalékos azon kitöltők körében, akik mindhárom megelőző tanévben fogadtak diákokat, míg a csak egyes években bekapcsolódó vállalkozások esetében a pozitív szándék 53 százalék esetén áll fenn. A tanulókat az elmúlt néhány évben nem fogadó helyeken a hajlandóság hasonló, 50 százalékos, a bizonytalanság 33 százalékos, a kinyilvánított elzárkózás 17 százalékos.

20. ábra „A 2022/2023-AS TANÉVBEN TERVEZI-E, HOGY BEKAPCSOLÓDIK A DUÁLIS KÉPZÉSBE, ÉS TANULÓ(KA)T FOGAD VÁLLALKOZÁSÁBAN?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK MEGOSZLÁSA A KITÖLTŐK SZÁZALÉKÁBAN

Forrás: AKI kérdőíves felmérése, 2022

AZ AGRÁR MUNKAERŐ-KERESLET JELLEMZŐI

Megyei szinten a felmerülő, mezőgazdasági és élelmiszeripari szakmák iránti potenciális keresletről egyrészt az ágazatban működő vállalkozások számából következtethetünk, másrészt a vállalkozásokban felmerülő tartósan betöltetlen üres álláshelyekből. A működő vállalkozások számát megyei részletezettséggel a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) tájékoztatási adatbázisa alapján mutatjuk be. Azok a vállalkozások számítanak működőnek, amelyek az adott évben a vonatkozó időszak során bármikor árbevéttel vagy foglalkoztatottal rendelkeztek.

A vállalkozások által megjelölt mezőgazdasági és élelmiszeripari munkaköröket, szakmákat, amelyekben a munkaerő-felvétel, toborzás a legnagyobb gondot okozza, a 2022 őszén a Technológiai és Ipari Minisztérium, illetve az Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet (MKIK GVI) „Rövid távú munkaerőpiaci prognózis” kutatásának adatfelvételére alapozva az adatbázis másodelemzésével határozzuk meg. A kérdőíves felmérésben a vármegyei kormányhivatalok és az MKIK GVI munkatársai 6541, legalább két főt foglalkoztató cég vezetőjét kérdezték meg a munkaerő iránti jelenlegi és várható keresletről. A felmérésben az üzemvezetők arról nyilatkoztak, hogy melyek a legfontosabb tartósan betöltetlen munkakörök. Tekintve, hogy a felmérésnél nem alkalmaztunk súlyozást, az alacsony mintanagyságból fakadóan a hiányszakmáknál megadott üres álláshelyek száma csak orientáló jellegű, az említések gyakorisága utal az ágazati tartósan fennálló munkaerő-keresletre.

Országos munkaerő-kereslet alakulása a mezőgazdasági és élelmiszeripari szakképzettséget igénylő munkakörökben

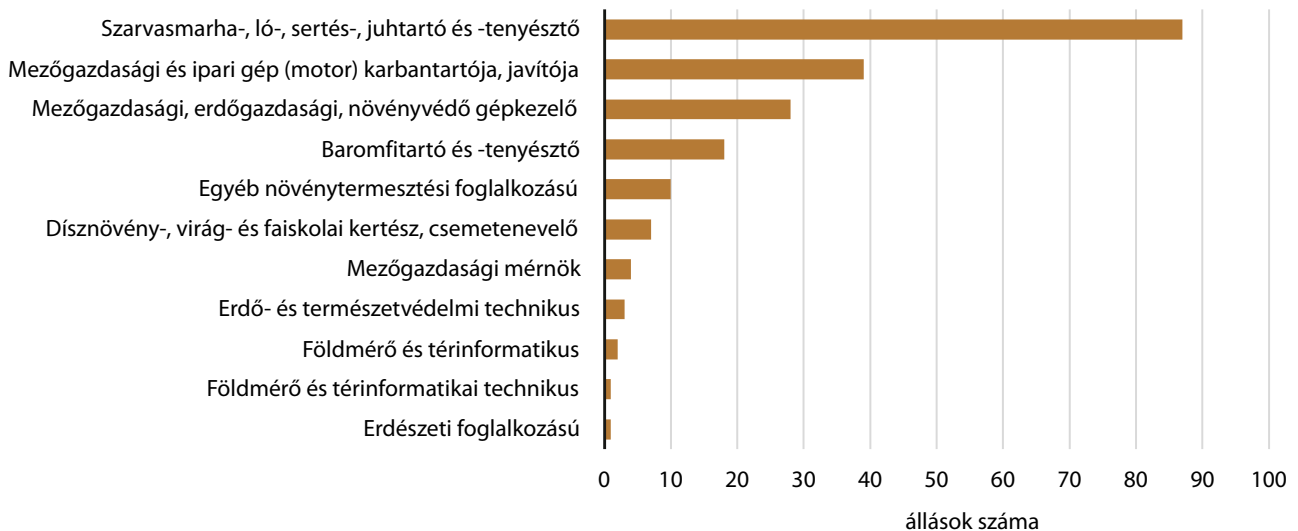
Az MKIK GVI magyar munkaerőpiaci prognózis felmérései az elmúlt éveket vizsgálva azt mutatják, hogy a toborzási nehézségeket érzékelő cégek aránya 2014-től jelentős mértékű növekedésnek indult. Míg 2013-ban a felmért vállalkozások mindössze 9 százaléka, 2014-ben már 17 százaléka, 2015-ben és 2016-ban harmada, 2018-ban pedig már 46 százaléka rendelkezett tartósan betöltetlen álláshellyel. 2021-re ez az arány drasztikusan (24 százalékra) csökkent, viszont 2022-ben a felmérésben szereplő 6541 vállalkozás 32 százaléka számolt be toborzási nehézségről. Fontos azt is kiemelni, hogy a felmérésben megkérdezettek több mint fele (57 százalék) vélte úgy, hogy a megfelelő szakképzettségű munkaerő hiánya áll a háttérben (Bacsák *et al.*, 2022).

A felmért vállalkozások közel egyharmada munkaerőhiánnyal küzd.

Országosan a mezőgazdasági szakképzettséget igénylő munkakörök közül a legnagyobb gondot a gépkezelő, az állattenyésztő, valamint a gépszerelő és karbantartó foglalkozásokban jelenti a munkaerőhiány. Jóval kisebb mértékű, de jelzett munkaerőhiány van növénytermesztőkből, dísznövénykertészekből, erdészekből és földmérőkből. A 2022-es évben nem jeleztek tartós hiányt mezőgazdasági technikusokból és növényorvosokból, miközben ezekben a foglalkozásokban korábban minden évben hiányt tapasztaltak a vállalkozások (21. ábra).

21. ábra

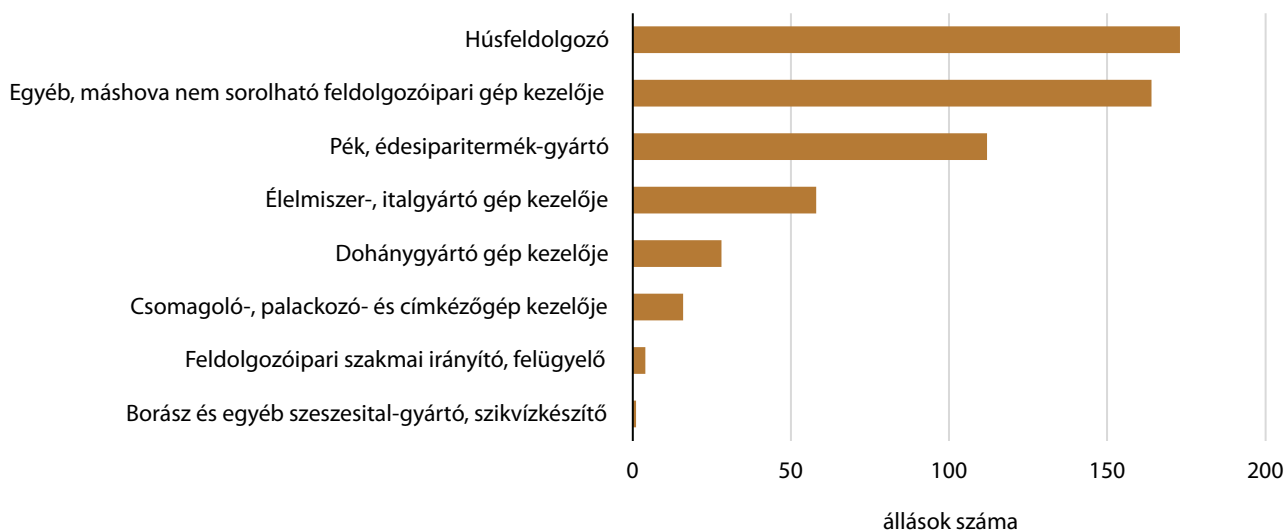
A TARTÓSAN BETÖLTETLEN, MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÉPESTÉST IGÉNYLŐ ÁLLÁSOK SZÁMA A FELMÉRT ÜZEMEKBEN (N=6541), 2022

Forrás: MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Az élelmiszeripari foglalkozások közül a legnagyobb toborzási gond a húsfeldolgozó, a különböző élelmiszeripari gépkezelő és pék, édesipari termékgyártó munkakörökben tapasztalható. Ezek a foglalkozások országosan is hiányszakmának tekinthetők. A felmért vállalkozások ezen kívül a feldolgozóipari szakmai irányítói, valamint a borász és egyéb szeszesitalgyártó foglalkozásokban keresnek tartósan szakképzett munkaerőt (22. ábra).

22. ábra

A TARTÓSAN BETÖLTETLEN, ÉLELMISZERIPARI SZAKKÉPESÍTÉST IGÉNYLŐ ÁLLÁSOK SZÁMA A FELMÉRT ÜZEMEKBEN (N=6541), 2022

Forrás: MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Agrárszakképzési Centrumok vonzáskörzetében

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Alföldi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében

Az Alföldi Agrárszakképzési Centrumhoz (továbbiakban Alföldi ASzC) három vármegye – Jász-Nagykun-Szolnok, Békés és Csongrád-Csanád – agrárminisztériumi fenntartású agrárszakképző iskolái tartoznak.

A három vármegyében az ország mező- és erdőgazdasági vállalkozásainak ötöde, összesen 14 672 vállalkozás működött 2021-ben. Az arányokat tekintve az erdészet jelentősége elhanyagolható, azonban a kertészet szerepe – különösen Csongrád-Csanád vármegyében – jelentős. 2021-ben Magyarország kertészeti vállalkozásainak negyede működött a térségben. Magas a nagyfoglalkoztató üzemek száma, 2021-ben az ország 50 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező mező- és erdőgazdasági üzemének közel negyede (összesen 58 darab) működött az agrárszakképzési centrum vonzáskörzetében.

Az élelmiszeripari vállalkozások száma 931 darab volt, tehát az országban működő üzemeknek 12 százaléka tevékenykedett az Alföldi ASzC területén, melyek közül 34 darab volt 50 fő feletti alkalmazottal rendelkező vállalkozás. Az ország húsüzemeinek 17 százaléka, míg a pékáru gyártó vállalkozásoknak 12 százaléka működött 2021-ben ebben a térségben. A húsüzemek számát tekintve Békés vármegye emelhető ki, 58 húsüzemmel. A tejfeldolgozó üzemek száma átlagos, szőlőborkészítő üzemekből országos viszonylatban kevés található az Alföldi ASzC vonzáskörzetében (3. táblázat).

3. táblázat: AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA AZ ALFÖLDI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2021

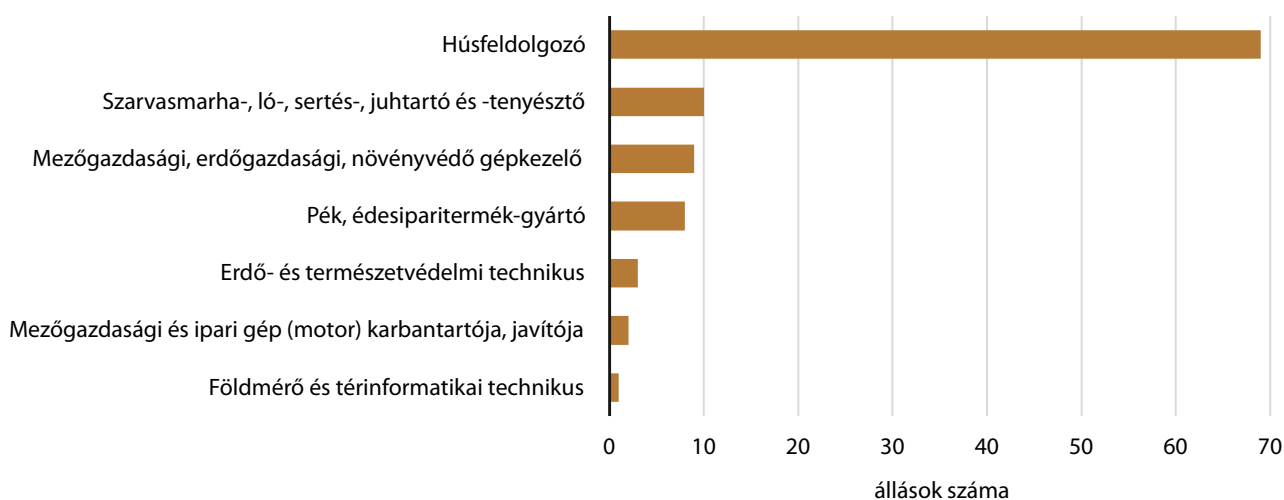
Ágazat	Működő vállalkozások	
	száma, db	aránya az országos értékből, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	14 672	20,7
Ebből: Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások összesen	14 459	22,0
ebből: Kertészet (szőlő, gyümölcs, dísznövény, zöldség)	4 392	25,4
Erdőgazdálkodás	213	4,2
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	931	12,0
Ebből: Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	118	17,2
Pékáru, tésztafélek gyártása	295	12,0
Tejfeldolgozás	35	12,4
Szőlőbor termelése	108	9,0

Forrás: a KSH adatai alapján készült az AKI Társadalomkutatói Osztályán

A 2022-es felmérés alapján leginkább húsfeldolgozók, állattenyésztők, mezőgazdasági gépkezelők és karbantartók, valamint pékek iránt van nagy kereslet az ASzC vármegyében. A korábbi évekhez képest új hiányterületeket is megjelöltek a vállalkozásvezetők, miszerint erdő- és természetvédelmi technikust, illetve földmérőt is keresnek (23. ábra).

23. ábra

TARTÓSAN BETÖLTETLEN AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI KÉPZETTSÉGET IGÉNYLŐ ÁLLÁSHELYEK AZ ALFÖLDI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2022

Forrás: GVI MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutatói Osztályán

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Déli Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében

A Déli Agrárszakképzési Centrumhoz (Déli ASzC) négy vármegye – Baranya, Bács-Kiskun, Somogy és Tolna – AM-fenntartású agrárszakképző iskolái tartoznak.

A Déli ASzC vonzáskörzetét jelentő négy vármegyében összesen 17 446 darab mező- és erdőgazdasági vállalkozás működött 2021-ben, ami az országos érték közel negyede (24,6 százalék). A térségen belül Baranya és Somogy vármegyében jelentősebb az erdőgazdaság szerepe, de összességében 2021-ben az ország erdészeti vállalkozásainak csak 8,2 százaléka működött itt. A kertészet jelentősége Bács-Kiskun vármegyében kiemelkedő, az ország kertészeti vállalkozásainak negyede található az ASzC vonzáskörzetében. A négy vármegye közül Baranyában és Bács-Kiskun vármegyében hagyományosan számottevő a nagyüzemi gazdálkodás súlya, így a térségben az ország 50 fő feletti mező- és erdőgazdasági üzemeinek több mint ötöde (53 darab) működött 2021-ben.

Az ország élelmiszeripari vállalkozásainak 19,6 százaléka tevékenykedett a Déli ASzC területén, szám szerint 1517 darab, amelyből 75 volt nagyobb, 50 fő feletti vállalkozás. Az ország húsüzemeinek 19,4 százaléka, pékárugyártó üzemeinek 13,3 százaléka működött a négy vármegyében. A húsipari cégek közül számottevő a nagyobb, 50 fő feletti alkalmazottal rendelkezők száma és aránya, különösen Bács-Kiskun vármegyében, ahol 14 nagyobb húsüzem is van. Miután több jelentősebb magyarországi borvidék is található a térségben (Kunsági, Pécsi, Villányi, Tolnai, Szekszárdi) országos viszonylatban kiemelkedő a borászati üzemek száma (411 darab) és aránya (34,3 százalék). Az 54 tejfeldolgozó üzemből mindössze kettő nagyobb, 50 fő feletti alkalmazottat foglalkoztató vállalkozás található az ASzC vonzáskörzetében (4. táblázat).

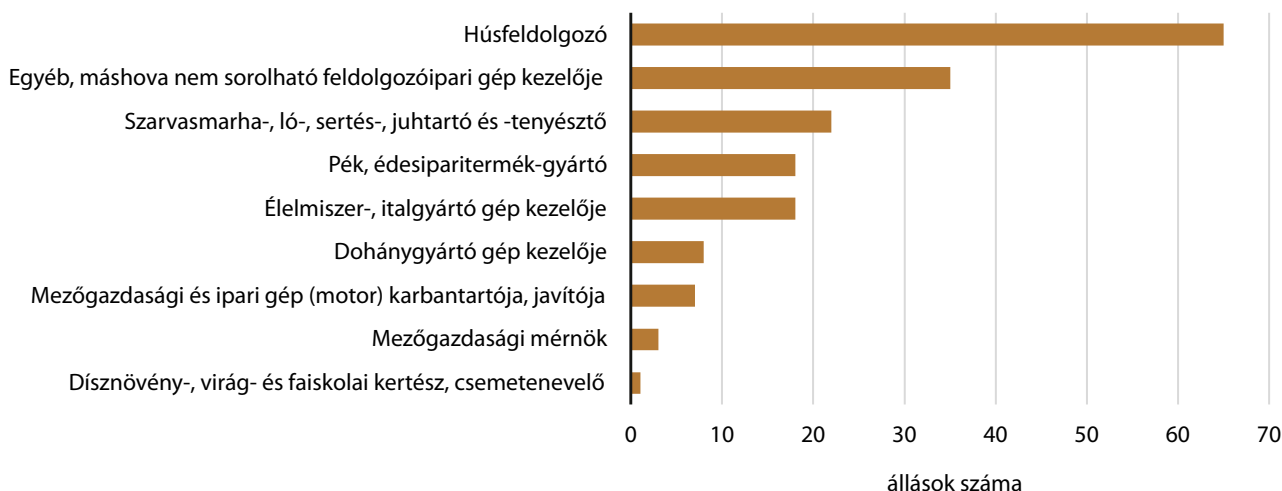
4. táblázat: AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA A DÉLI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2021

Ágazat	Működő vállalkozások	
	száma, db	aránya az országos értékből, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	17 446	24,6
Ebből: Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások összesen	16 031	24,4
ebből: Kertészet (szőlő, gyümölcs, dísznövény, zöldség)	4 329	25,0
Erdőgazdálkodás	1 415	8,2
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	1 517	19,6
Ebből: Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	133	19,4
Pékáru, tésztafélék gyártása	329	13,3
Tejfeldolgozás	54	19,1
Szőlőbor termelése	411	34,3

Forrás: a KSH adatai alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A 2022-es Magyar Munkaerőpiaci Prognózis felmérése alapján a Déli ASzC vonzáskörzetébe tartozó négy vármegyében kiugróan magas a tartós hiány a húsfeldolgozó szakmában, különösen Somogy vármegyében jeleztek létszámhiányt. Nagyobb számban voltak üres álláshelyek a feldolgozóipari, élelmiszeripari gépkezelői foglalkozásokban, valamint az állattenyésztő és a pék szakmákban. A két utóbbi szakma iránt Bács-Kiskun vármegyében mutatkozott jelentősebb hiány. Kisebb mértékű keresletet pedig a mezőgazdasági gépszerező és dísznövénykertész szakmákban jelentkezett (24. ábra).

24. ábra

TARTÓSAN BETÖLTETLEN AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI ÁLLÁSHELYEK A DÉLI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2022

Forrás: GVI MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutatói Osztályán

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői az Északi Agrárszakképzési Centrum vonzaskörzetében

Az Északi Agrárszakképzési Centrumhoz (Északi ASzC) négy vármegye – Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves és Hajdú-Bihar – AM-fenntartású agrárszakképző iskolái tartoznak.

Az agrárszakképzési centrum területén kiugróan magas a mező- és erdőgazdasági vállalkozások száma (közel húszezer), az országban működő agrárvállalkozások több mint negyede, 26,4 százaléka működött 2021-ben az Északi ASzC területén. Jelentős az erdőgazdaság szerepe (különösen Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében), az ország erdészeti vállalkozásainak 23 százaléka működött a négy vármegye területén. A kertészeti vállalkozások mintegy 30 százaléka is az Északi ASzC vonzaskörzetében található, a vármegyék közül a gyümölcs- és szőlőtermesztésben Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye emelendő ki. A nagyobb, 50 fő feletti létszámot foglalkoztató mező- és erdőgazdasági vállalkozások száma 44 volt 2021-ben.

Az élelmiszeripari vállalkozások aránya 19 százalék, szám szerint 1469 darab, amelyből 69 volt 50 fő feletti vállalkozás. Az ország húsüzemeinek és pékáru gyártó üzemeinek is mintegy 16-16 százaléka működött ebben térségben (5. táblázat). A Mátrai, Egri, Bükk és Tokaji borvidékek szintén az ASzC vonzaskörzetében, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében helyezkednek el, így a bortermeléssel foglalkozó vállalkozásoknak az átlagnál nagyobb száma (262 vállalkozás) és aránya (22 százalék) jellemzi a térséget.

A Magyar Munkaerőpiaci Prognózis felmérése alapján az Északi ASzC vonzaskörzetébe tartozó négy vármegyében a legnagyobb problémát a feldolgozóipari gépkezelői, a pék és édesipari termékgyártó, valamint a mezőgazdasági gépszerelő szakmában okozza a munkaerőhiány, a megyéket tekintve pedig különösen Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyéből jeleztek magas számú tartósan üres álláshelyet. Jelentősebb hiány mutatkozik még az állattenyésztői, a húsfeldolgozó és az élelmiszeripari gépkezelő szakmákban is (25. ábra).

5. táblázat: AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA AZ ÉSZAKI ASZC TERÜLETÉN, 2021

Ágazat	Működő vállalkozások	
	száma, db	aránya az országos értékből, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	18 732	26,4
Ebből: Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások összesen	17 570	26,7
ebből: Kertészet (szőlő, gyümölcs, dísznövény, zöldség)	5 007	28,9
Erdőgazdálkodás	1 162	22,9
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	1 469	19,0
Ebből: Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	109	15,9
Pékáru, tésztafélek gyártása	395	16,0
Tejfeldolgozás	49	17,3
Szőlőbor termelése	262	21,9

Forrás: a KSH adatai alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

25. ábra TARTÓSAN BETÖLTETLEN AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI ÁLLÁSHELYEK AZ ÉSZAKI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2022

Forrás: GVI MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum vonzókörzetében

A Kisalföldi Agrárszakképzési Centrumhoz (Kisalföldi ASZC) öt vármegye – Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém, Győr-Moson-Sopron és Vas – AM-fenntartású agrárszakképző iskolái tartoznak.

Noha a Kisalföldi ASZC területéhez öt vármegye is tartozik, a mezőgazdasági és az élelmiszeripari vállalkozásokból nincs kiemelkedően sok a térségben. Az országban működő mező- és erdőgazdasági vállalkozások mindössze 14,3 százaléka található a területen, amin belül az erdészeti vállalkozások száma kiemelkedő: az ország erdész vállalkozásainak közel negyede (több mint ezer vállalkozás) működik az ASZC vármegyéiben. A kertészet alacsony súlyt képvisel az ASZC vonzókörzetében, a legtöbb kertészeti vállalkozás Veszprém vármegyében működik. Az erdészeti vállalkozások többsége is Veszprém vármegyében található. Az agrárcégek közül összesen 51 nagyobb, 50 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező vállalkozás üzemelt 2021-ben.

Az élelmiszeripari cégek száma átlagosnak mondható, az ország húsüzemeinek 15,5 százaléka, pékáru gyártó üzemének 17,6 százaléka működött ebben térségben. Országos viszonylatban kiemelkedő a tejfeldolgozó üzemek száma: az összes tejüzem több mint ötöde (61 cég) az ASzC vonzáskörzetében, azon belül pedig főleg Győr-Moson-Sopron és Fejér vármegyékben üzemel, melyek közül öt olyan van, ami 50 fő feletti létszámot foglalkoztat. A szőlőbortermelés tekintetében a három borvidéket (Balaton-felvidéki, Balatonfüredi-Csopakai és Badacsonyi) is magában foglaló Veszprém vármegye emelhető ki, ahol 119 működő bortermelő vállalkozás található (6. táblázat).

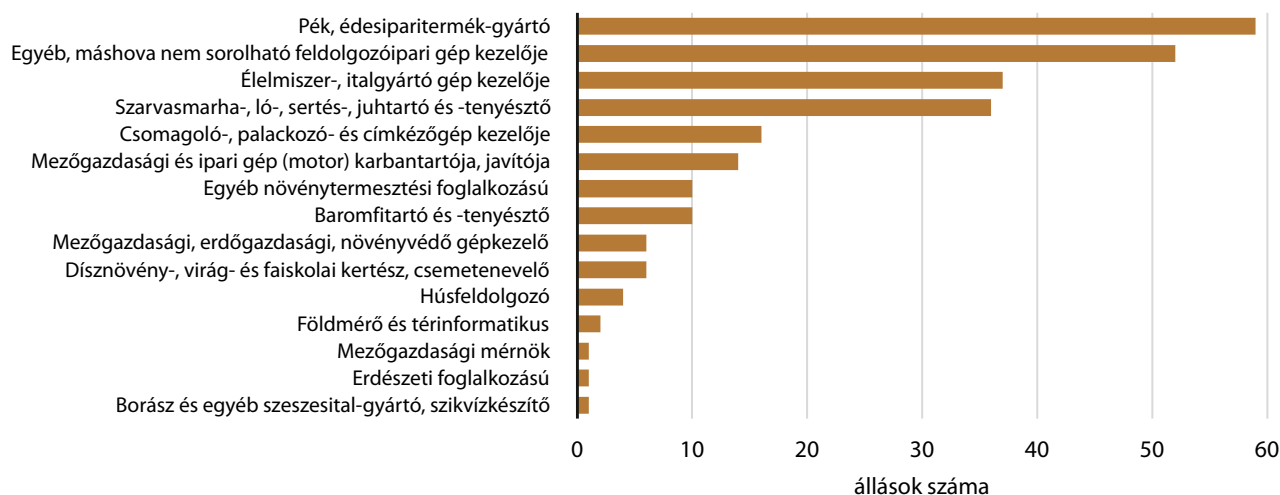
6. táblázat: AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA A KISALFÖLDI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2021

Ágazat	Működő vállalkozások	
	száma, db	aránya az országos értékből, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	10 154	14,3
Ebből: Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások összesen	8 998	13,7
ebből: Kertészet (szőlő, gyümölcs, dísznövény, zöldség)	1 289	7,4
Erdőgazdálkodás	1 156	22,8
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	1 296	16,7
Ebből: Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	106	15,5
Pékáru, tésztafélék gyártása	434	17,6
Tejfeldolgozás	61	21,6
Szőlőbor termelése	238	19,9

Forrás: a KSH adatai alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A Magyar Munkaerőpiaci Prognózis 2022-es felmérése alapján a Kisalföldi ASzC vonzáskörzetében a legtöbb tartósan üres álláshelyet a pék és édesipari termékgyártó foglalkozásokban jelezték, különösen Vas vármegyében. Az élelmiszeripari és egyéb feldolgozóipari gépkezelők, valamint az állattenyésztők iránt mutatkozik még jelentősebb kereslet, előbbiek iránt főleg Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron vármegyékben, utóbbiak iránt pedig Fejér vármegyében. Tartósan betöltetlen álláshelyeket jeleztek még mezőgazdasági gépszerelő és gépkezelő, növénytermesztő, baromfitenyésztő, dísznövénykertész, húsfeldolgozó, földmérő, erdész és borász szakmákban is (26. ábra).

26. ábra TARTÓSAN BETÖLTETLEN AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI ÁLLÁSHELYEK A KISALFÖLDI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2022

Forrás: GVI MMPP 2022 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az agrár-munkaerőpiaci kereslet jellemzői a Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum vonzáskörzetében

A Közép-magyarországi ASzC agrárszakképző iskolái Budapesten, Pest és Nógrád vármegyében találhatóak. A térségben a mezőgazdasági munkaerő-keresletet potenciálisan támasztó, működő agrárvállalkozások száma 7436 darab volt 2021-ben, amiből 29 nagyobb, azaz 50 főnél több alkalmazottat foglalkoztató üzem. Összességében az országban működő agrárvállalkozások 10,5 százaléka kötődik a Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum területéhez, azon belül az erdészeti vállalkozásoknak ennél nagyobb része (13,7 százaléka) található itt. A kertészeti vállalkozások száma nem jelentős, az ország kertészeteinek csupán tizede kötődik az ASzC által lefedett Budapest, Pest és Nógrád vármegyéhez, a legtöbb kertészeti vállalkozás Pest vármegyében működik.

Az élelmiszeripari vállalkozások száma kiemelkedő a térségen belül Budapesten és Pest vármegyében, összességében az ország élelmiszeripari vállalkozásainak 30 százaléka itt működött, a pékáru gyártásban pedig még nagyobb volt ez az arány, hiszen a pékségek bő harmada üzemelt a Centrum területén. A tejipari cégek is az átlagnál nagyobb arányban találhatóak a térségben (29 százalék). A nagyobb, 50 főt foglalkoztató élelmiszeripari cégek száma is figyelemre méltó, számuk 100 fölött volt a vizsgált időszakban (7. táblázat).

7. táblázat: AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2021

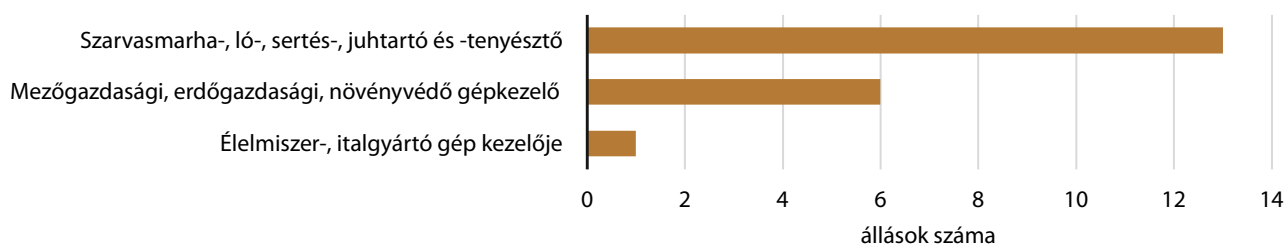
Ágazat	Működő vállalkozások	
	száma, db	aránya az országos értékből, %
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	7 436	10,5
Ebből: Növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások összesen	6 738	10,2
ebből: Kertészet (szőlő, gyümölcs, dísznövény, zöldség)	1 889	10,9
Erdőgazdálkodás	698	13,7
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	2 326	30,0
Ebből: Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása	200	29,2
Pékáru, tésztafélek gyártása	925	37,5
Tejfeldolgozás	78	27,6
Szőlőbor termelése	160	13,4

Forrás: a KSH adatai alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az MMPP felmérésben a korábbi évektől eltérően 2022-ben mindössze három olyan foglalkozást neveztek meg a megkérdezett vállalkozásvezetők, amelyekben tartósan üres álláshelyek vannak. Legnagyobb a hiány az állattenyésztőkből, a mezőgazdasági gépkezelőkből, de élelmiszeripari gépkezelőket is keresnek (27. ábra).

27. ábra

TARTÓSAN BETÖLTETLEN AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI ÁLLÁSHELYEK A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI ASZC VONZÁSKÖRZETÉBEN, 2022

Forrás: GVI MMPP 2021 adatbázis alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉS INTÉZMÉNYI, TANULÓI HÁTTERE

Intézményi háttér

A 2022-es évben Magyarországon 137 olyan intézmény működött, amelyben középfokú agrárszakképzés⁶ valósult meg, ez az összes szakképző intézmény 11 százalékát teszi ki. A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) által kezelt Szakképzési Információs Rendszerből (SZIR) származó 2022. októberi adatok szerint a 137 intézményben összesen 21 352-en tanultak valamilyen agrárszakképzési területen, 18 224 fő nappali rendszerű, 3128 felnőttképzési jogviszonyban. 2021-ben összesen 162 olyan feladatellátási hely volt az országban, amelyben agrárszakképzés folyt, így a 2022-ben aktív intézmények száma az előző évhez képest közel 15 százalékos csökkenést mutat. Az elmúlt tíz évben az agrárszakképzést folytató intézmények száma összesen 104 intézménnyel lett kevesebb.

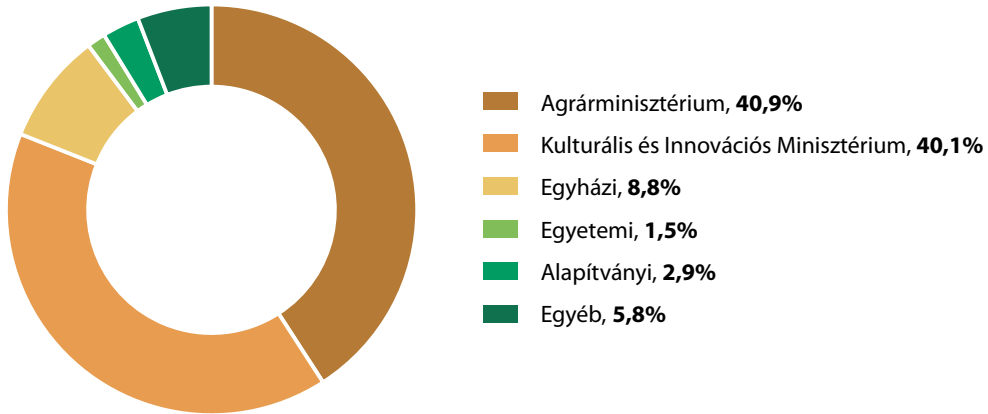
Az agrárszakképzés esetében változatos fenntartói kör figyelhető meg, mely az alábbi csoportokra osztható: alapítványi, egyházi, egyetemi, minisztériumi és egyéb fenntartói csoportok. A minisztériumi fenntartású intézmények az Agrárminisztérium (AM), illetve a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) alá tartoznak. Fontos hangsúlyozni, hogy míg az agrárminisztériumi fenntartású intézmények általában tiszta agrárszakképzési profilú iskolák, amelyek többségében az oktatott szakmák 100 százalékban az agrárszakképzés területéhez tartoznak, addig a nem AM-fenntartású iskolák jellemzően vegyes profilúak, amelyekben az agrárszakképzés csupán egy részterületet, általában csak néhány osztályt takar.

Az agrárszakképzést (is) folytató intézmények több mint 80 százaléka (111 intézmény) minisztériumi fenntartás alatt áll, amelyből 56 intézmény tartozik az Agrárminisztériumhoz, 55 intézmény pedig a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz. A vizsgált szakképző intézmények további 12 százaléka egyházi fenntartású, ami 10 különböző fenntartó és 7 felekezet között oszlik meg. Az agrárszakképzést (is) folytató iskolák 5,8 százalékát az egyéb kategóriába sorolt nonprofit szervezetek, zártkörűen működő részvénytársaságok, illetve

⁶ Az agrárszakképzésbe a mezőgazdasági, kertészeti és parképítő, agrárgépész, erdészeti és vadgazdálkodási, környezetvédelmi, földmérési és élelmiszeripari szakmák középfokú oktatása tartozik.

más intézményfenntartó szervezetek működtetik, további 2,9 százaléuk alapítványi formában működik, két agrárszakképző intézmény pedig egyetemi fenntartásban áll (28. ábra).

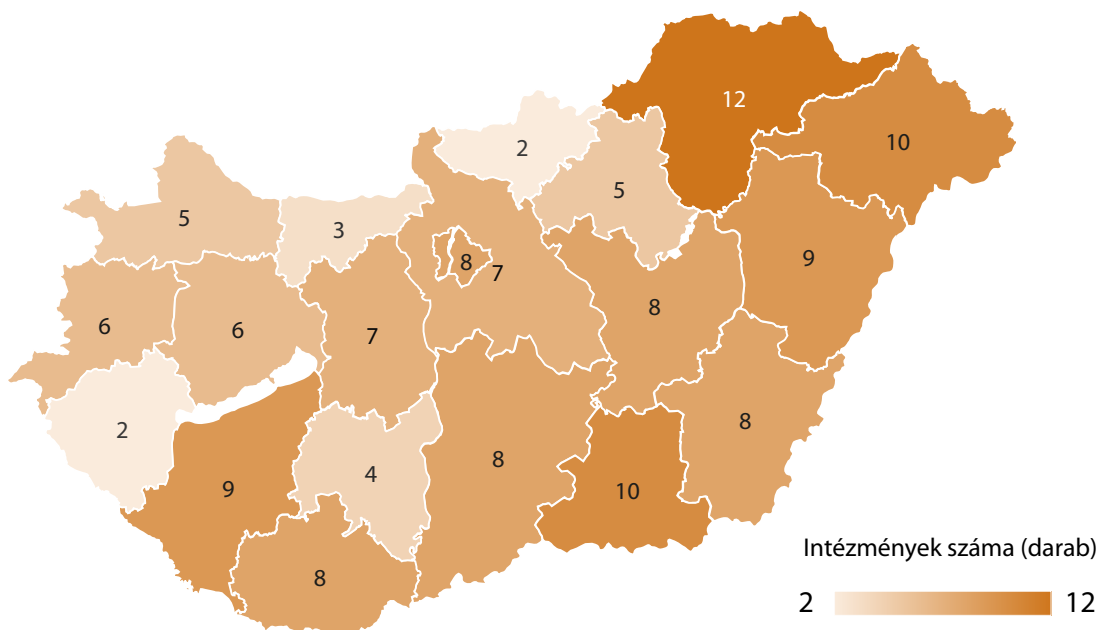
28. ábra AGRÁRSZAKKÉPZÉSI INTÉZMÉNYEK MEGOSZLÁSA FENNTARTÓK SZERINTI BONTÁSBAN (N=137 DARAB)

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A területi megoszlást tekintve elmondható, hogy az ország keleti felében találhatóak magasabb számban agrárszakképzést (is) folytató intézmények. Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye emelkedik ki jelentősebben, ahol 12 intézményben folytatnak agrárszakképzést, de Szabolcs-Szatmár-Bereg és Csongrád-Csanád vármegyékben is 10-10 ilyen iskola működik. A legkisebb számban Zala, Komárom-Esztergom és Nógrád vármegyében működnek agrárszakképzést folytató intézmények (29. ábra).

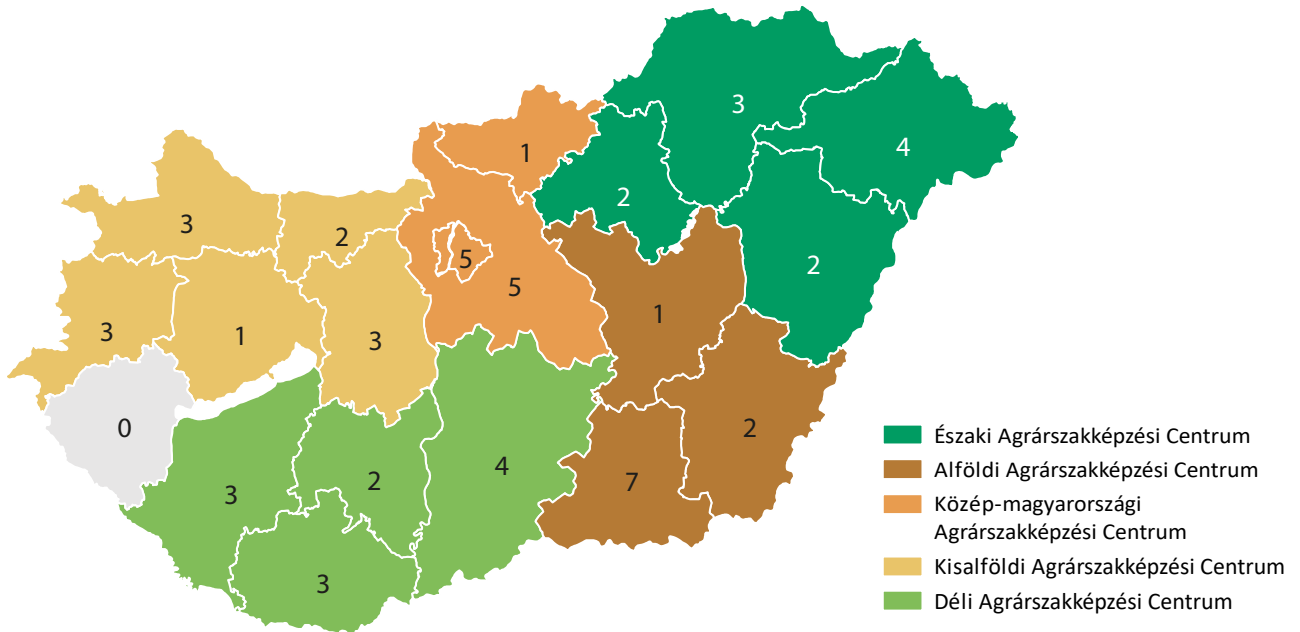
29. ábra AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉST FOLYTATÓ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK TERÜLETI MEGOSZLÁSA VÁRMEGYEI BONTÁSBAN (N=137 DARAB)

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

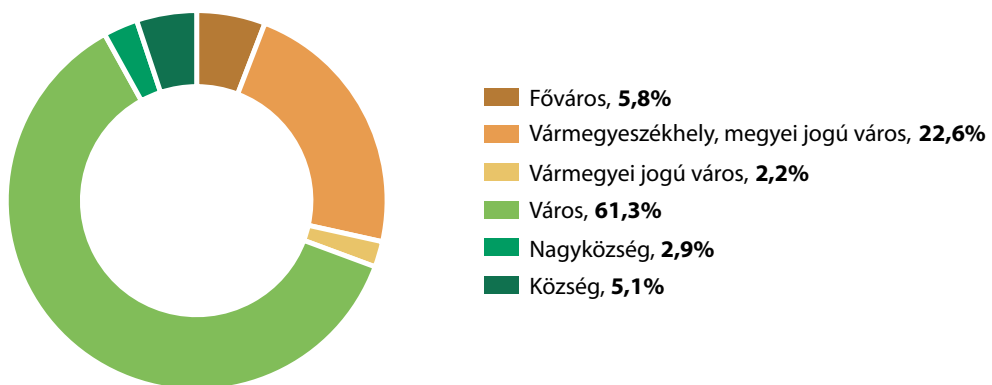
Az Agrárminisztérium fenntartásában működő 56 intézmény területi megoszlását tekintve elmondható, hogy Zala az egyetlen olyan vármegye, ahol a minisztérium nem üzemeltet egyetlen iskolát sem. Az agrárszakképzési centrumok között az iskolák megoszlása arányos, 10-12 intézmény tartozik egy centrum alá (30. ábra).

30. ábra AZ AM FENNTARTÁSÁBAN MŰKÖDŐ AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMOK TERÜLETI LEFEDETTSÉGE (N=56 DARAB)

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

31. ábra AGRÁRSZAKKÉPZÉSI OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK MEGOSZLÁSA TELEPÜLÉSTÍPUSOK SZERINTI BONTÁSBAN (N=137 DARAB)

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az agrárszakképző intézmények több mint 60 százaléka vidéki városban, további 25 százaléuk vármegyeszékhelyen vagy vármegyei jogú városban működik. Budapesten összesen 5 iskola található, amely mezőgazdasági szakképesítést is kínál. A nagyközségek és községek szerepe a középfokú agrárképzésben lényegesen elmarad a városokétól, csupán a vizsgált oktatási intézmények 8 százaléka működik községekben (31. ábra).

Tanulói háttér

Az agrárszakképzés területén az új szakmajegyzék alapján változott a szakmák ágazati besorolása. Az agrárszakképzéshez tartozó új besorolásban szereplő „Élelmiszeripar” megfelel a korábbi „Élelmiszeripar” ágazatnak, ugyanakkor a korábbi „Mezőgazdaság”, „Erdészet és vadgazdálkodás”, a „Kertészet és parképítés”, a „Földmérés”, valamint az „Agrárgépészet” ágazatok összevontan az új „Mezőgazdaság és erdészet” ágazat alá kerültek. A korábbi „Környezetvédelem” ágazathoz tartozó szakmák a „Környezetvédelem és vízügy” ágazat alá kerültek. A tanulmányban az egyes területek részletesebb vizsgálatára törekedve nem az új szakmajegyzék szerinti ágazati megnevezést használjuk, hanem a régi OKJ-szakmabesorolást, viszont azon tanulók esetében, akik még nem kezdték meg a szakirányú oktatást és nyilvántartásuk a „Mezőgazdaság és erdészet” ágazathoz kapcsolódik, ott ezt az új ágazati elnevezés szerinti külön kategóriát tüntetjük fel az elemzésekben. Ennek megfelelően a szakmaszerkezeti elemzésben ágazat helyett „szakmaterület” elnevezés alatt a következő kategóriákat különítjük el:

- Agrárgépész
- Erdészet és vadgazdálkodás
- Élelmiszeripar
- Földmérés
- Környezetvédelem
- Mezőgazdaság
- Mezőgazdaság és erdészet

A 8. táblázat az ágazatok és szakmaterületek szerint mutatja be a tanulók létszámát 2022 októberében.

8. táblázat: A TANULÓK LÉTSZÁMA AZ EGYES ÁGAZATOKBAN ÉS SZAKMATERÜLETEKEN 2022 OKTÓBERÉBEN

Ágazat megnevezése	Szakmaterület megnevezése	Tanulói létszám (fő)
Agrárgépész - XXXI.	Agrárgépész	481
Élelmiszeripar - 05 (2020)	Élelmiszeripar	4 635
Élelmiszeripar - XXXVI.	Élelmiszeripar	179
Erdészet és vadgazdálkodás - XXXII.	Erdészet és vadgazdálkodás	537
Földmérés - XXXV.	Földmérés	126
Kertészet és parképítés - XXXIV.	Kertészet és parképítés	122
Környezetvédelem - XXIII.	Környezetvédelem	412
Környezetvédelem és vízügy - 14 (2020)	Környezetvédelem	1 593
Mezőgazdaság - XXXIII.	Mezőgazdaság	575
Mezőgazdaság és erdészet - 17 (2020)	Agrárgépész	3 342
	Erdészet és vadgazdálkodás	1 526
	Földmérés	326
	Kertészet és parképítés	1 463
	Mezőgazdaság	3 611
	Mezőgazdaság és erdészet ^{a)}	770
Nincs adat	Nincs adat	1 654
Összesen		21 352

^{a)} Azon tanulók száma, akik az új szakmajegyzék szerint kezdték meg tanulásaikat, de még nem kezdték el a szakirányú oktatást és a „Mezőgazdaság és erdészet” ágazathoz tartoznak

Forrás: NSZFH (2022) adatai alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az alábbi táblázatban az agrárszakképzésben tanulók létszámadatainak változása látható szakmaterületek szerinti bontásban (9. táblázat).

9. táblázat: AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN TANULÓK LÉTSZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA SZAKMATERÜLETEK SZERINTI BONTÁSBAN 2016 ÉS 2022 KÖZÖTT

2016		2019		2022	
szakmaterület	fő	szakmaterület	fő	szakmaterület	fő
Agrárgépész	2 983	Agrárgépész	3 162	Agrárgépész	3 823
Élelmiszeripar	3 976	Élelmiszeripar	4 175	Élelmiszeripar	4 814
Erdészet és vadgazdálkodás	1 173	Erdészet és vadgazdálkodás	983	Erdészet és vadgazdálkodás	2 063
Földmérés	60	Földmérés	145	Földmérés	452
Kertészet és parképítés	1 824	Kertészet és parképítés	1 569	Kertészet és parképítés	1 585
Környezetvédelem	447	Környezetvédelem	466	Környezetvédelem	2 005
Mezőgazdaság	3 383	Mezőgazdaság	3 010	Mezőgazdaság	4 186
				Mezőgazdaság és erdészet ^{a)}	770
				Nincs adat	1 654
Összesen	13 846		13 510		21 352

^{a)} Azon tanulók száma, akik az új szakmajegyzék szerint kezdték meg tanulmányaikat, de még nem kezdték el a szakirányú oktatást és a „Mezőgazdaság és erdészet” ágazathoz tartoznak.

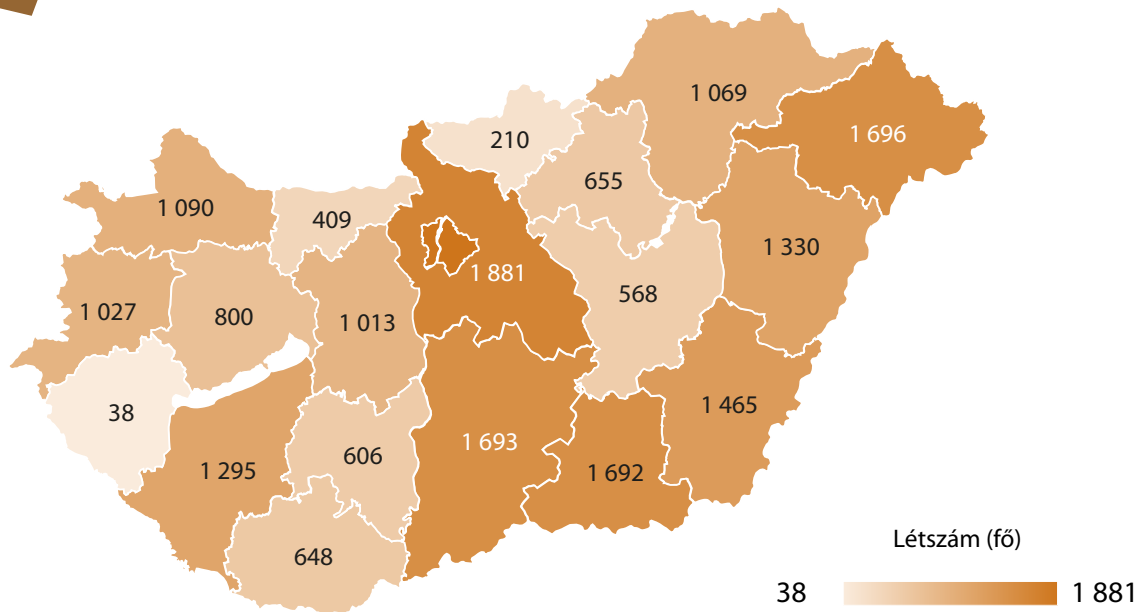
Forrás: OH (2016, 2019); NSZFH (2022) adatai alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Az NSZFH adatai alapján 2022-ben Magyarországon összesen 21 352 fő az összes szakképzésben tanuló mintegy 9 százaléka tanult valamilyen agrárszakmát. A tanulók több mint ötöde (22,5 százalék) élelmiszeripar, 19,6 százaléka mezőgazdaság szakmaterületen folytatott tanulmányokat, és ennél valamivel kevesebben (17,9 százalék) agrárgépész képzésben vettek részt. Mintegy 10 százalékot tettek ki az erdészet és vadgazdálkodás, valamint a környezetvédelem, míg 67,4 százalékot a kertészet és parképítés területén tanulók. Földmérés szakterületen képezte magát a legkevesebb tanuló, alig 500 fő. A tanulók 7,7 százalékáról (1654 fő) nem áll rendelkezésre megfelelő ágazati információ, így a szakmaterületi besorolást esetükben nem tudtuk elvégezni.

A 2016 és 2022-es évek tanulói létszámadatait látva elmondható, hogy az agrárszakképzésben résztvevők száma összességében másfélszeresére (54,2 százalékkal) nőtt. A legjelentősebb létszámnövekedés (753 százalékos) a földmérő szakmát érintette, ahol 60-ról 452-re emelkedett a tanulók száma. A környezetvédelem szakterületen számottevő bővülés 2019 és 2022 között ment végbe, 466 főről 2005 főre, több mint 400 százalékkal növekedett a tanulói létszám. Az erdészet és vadgazdálkodás területén mintegy 76 százalékos, az agrárgépész, a mezőgazdaság, valamint az erdészet szakmaterületeken 20 és 30 százalék közötti a tanulói létszámgyarapodás. Egyedülként a kertészet és parképítés szakmaterületen tapasztalható mintegy 13 százalékos létszámcsökkenés (9. táblázat).

2016 és 2022 között
másfélszeresére nőtt
az agrárszakképzésben
tanulók létszáma.

A legmagasabb tanulói létszám a fővárosi agrárszakképző intézményekben figyelhető meg, összesen 2167 diák tanul Budapesten tág értelemben vett agrárszakmát. A fővárost Pest vármegye követi 1881 fővel, de magas, 1600 fő feletti tanulói létszám jellemzi Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun és Csongrád-Csanád vármegyéket is. Zala vármegye rendkívül alacsony tanulói létszámot tudhat magáénak, csupán 38 tanuló vesz részt agrárszakképzésben két oktatási intézményben, melyek nem az Agrárszakképzési Centrumhoz tartozó intézmények. A vármegyében egyedül Nagykanizsán működik olyan intézmény, amelyben élelmiszeripari szakmát oktatnak, az iskola fenntartója pedig a Kulturális és Innovációs Minisztérium (32. ábra).

32. ábra AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN TANULÓK LÉTSZÁMA VÁRMEGYEI BONTÁSBAN (N=21 352 FŐ)

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Az NSZFH 2022. októberi adatai szerint az agrárszakképzésben tanulók 14,6 százaléka felnőttképzési jogviszonyban folytatta tanulmányait. Ez az arány lényegesen magasabb, mint az előző évben volt, amikor csupán a tanulók 5 százaléka vett részt felnőttoktatásban. Legmagasabb arányban a Kulturális és Innovációs Minisztérium tanulói vesznek részt az oktatásban felnőttképzési jogviszonnyal, arányuk 17,1 százalék (10. táblázat).

10. táblázat: AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN TANULÓK NAPPALI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTELE, FENNTARTÓK SZERINTI BONTÁSBAN (N=21 352 FŐ)

Fenntartói kategóriák	Tanulói jogviszony	Felnőttképzési jogviszony
Agrárminisztérium	13 320	2 232
Alapítványi	257	32
Egyéb	629	71
Egyetemi	448	55
Egyházi	733	154
Kulturális és Innovációs Minisztérium	2 837	584
Összesen	18 224	3 128

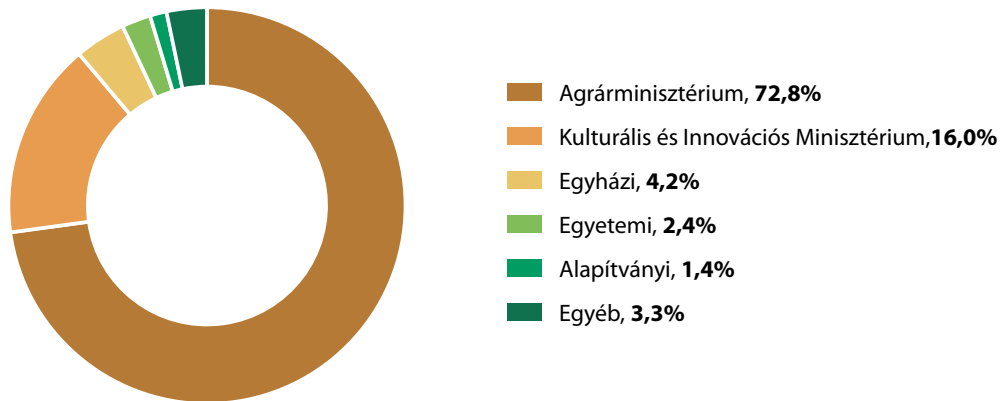
Forrás: NSZFH SZIR 2022 októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A 33. ábra alapján az is látható, hogy az agrárszakképzésben tanulók több mint 70 százaléka az Agrárminisztérium fenntartásában működő iskolákban tanul. A Kulturális és Innovációs Minisztérium iskoláit a tanulók további 16,0 százaléka választotta, egyházi fenntartó által üzemeltetett agrárszakképző iskolában összesen 887 fő tanul.

Az agrárszakképzésben tanulók több mint 70 százaléka az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképzési centrumok iskoláiban tanul.

33. ábra

**AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN TANULÓK MEGOSZLÁSA FENNTARTÓK SZERINTI BONTÁSBAN
(N=21 532 FŐ)**

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMOK TANULÓI HÁTTERE

A fejezetben a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) által működtetett Szakképzési Információs Rendszer (SZIR) 2022. októberi adatai alapján az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképzési centrumokban tanulók létszámadatairól adunk áttekintést a főbb ágazatok (1. melléklet) és a centrumokhoz tartozó vármegyék (2. melléklet) szerinti részletezettséggel.

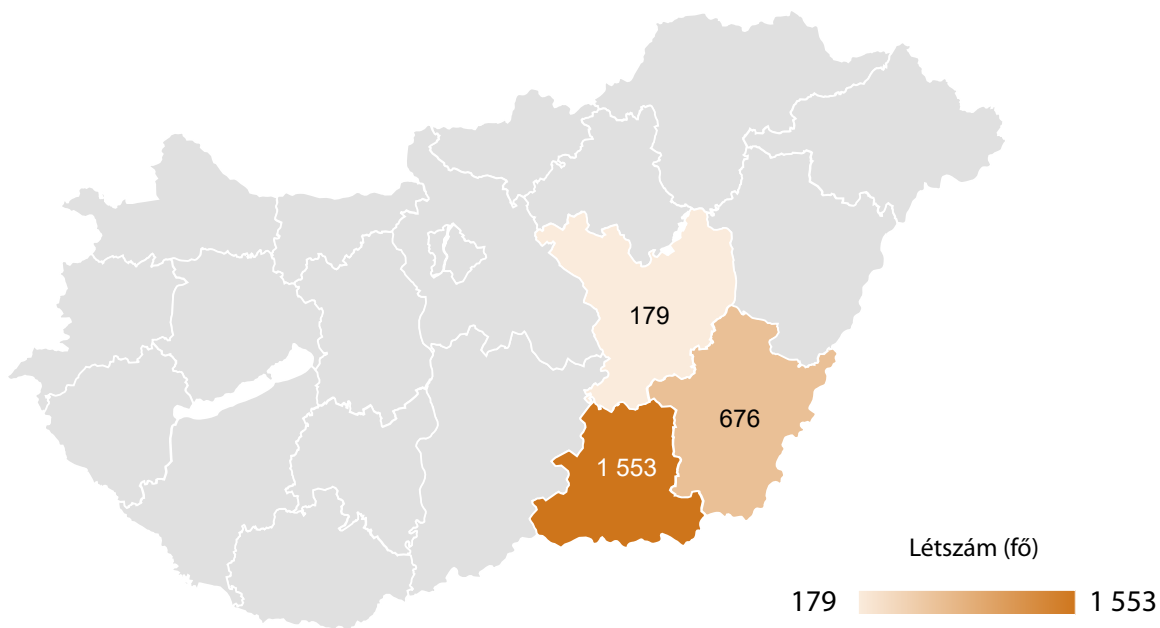
Alföldi Agrárszakképzési Centrum

Az Alföldi Agrárszakképzési Centrum (Alföldi ASzC) három vármegye tíz agrárszakképző intézményét foglalja magában 2408 tanulóval (34. ábra), a 2021-es évi létszámhoz képest 14 százalékkal növekedett a létszám. A legtöbb tanuló (1553 fő) Csongrád-Csanád vármegye hét agrárszakképző intézményében tanult, amely az Alföldi ASzC tanulóinak mintegy 64,5 százalékát fedi le. Békés vármegye két agrárszakképző intézménnyel társult az Alföldi ASzC-hez, ahol a szakképzési centrum tanulóinak 28 százaléka tanul. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye egy szakképző intézménnyel tagja az Alföldi Agrárszakképzési Centrumnak.

Az Alföldi Agrárszakképzési Centrum intézményeiben hét szakmaterülethez kapcsolódóan valósul meg szakképzés. Az Alföldi ASzC tanulóinak legnagyobb része (24,3 százalék) erdészet-vadgazdálkodás, mezőgazdaság (23,2 százalék), valamint agrárgépés (19,1 százalék) szakmaterülethez kapcsolódó szakmai képzésben vesz részt. A fentiek mellett jelentősnek mondható még az élelmiszeriparhoz tartozó szakmákban tanulók aránya (11,5 százalék). Kertészet és parképítés szakmaterülethez tartozó szakmát a tanulók 4,6 százaléka tanul, hasonló arányú a környezetvédelem területén tanulók aránya (4,5 százalék). Az Alföldi ASzC iskoláiban 223 tanuló tanult szakmáját illetően nincs adat az adatbázisban (35. ábra).

34. ábra

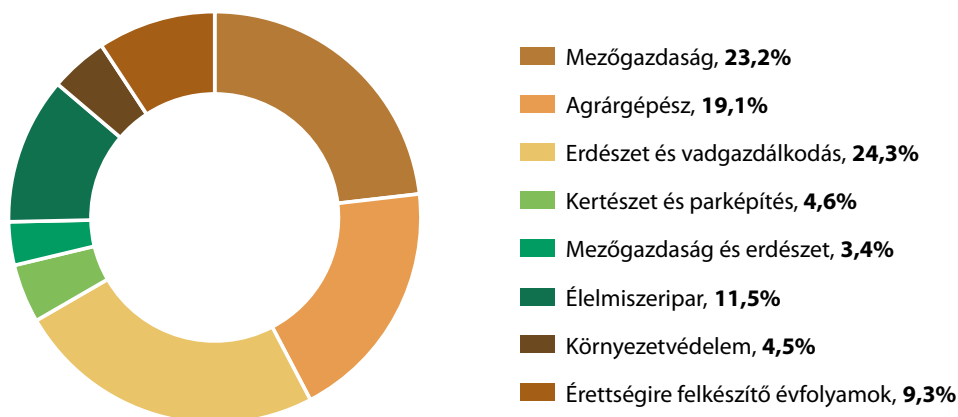
AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA AZ ALFÖLDI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

35. ábra

AZ ALFÖLDI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A TANULT SZAKMA SZAKMATERÜLETE SZERINT, 2022

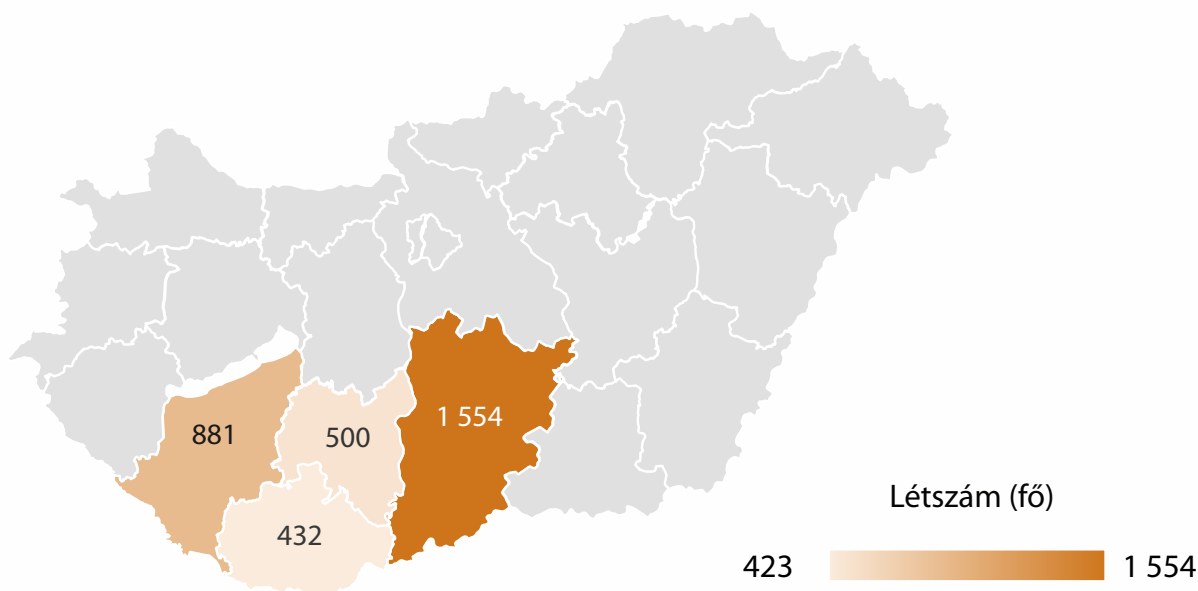
Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Déli Agrárszakképzési Centrum

A Déli Agrárszakképzési Centrum (Déli ASzC) négy vármegye 12 agrárszakképző intézményét foglalja magában, 3367 nappali rendszerű és felnőttképzési jogviszonyban álló tanulóval. Az egy évvel korábbi értékhez képest a Déli ASzC iskoláiban összességében közel ezer fővel, mintegy 40 százalékkal nőtt a tanulólétszám. A tanulólétszám legnagyobb része a Bács-Kiskun vármegyei agrárszakképző intézményekhez (4 db) köthető, itt tanul a Déli Agrárszakképzési Centrum tanulóinak 46,2 százaléka, és itt volt a legnagyobb, közel 50 százalékos a létszámnövekedés a 2021-es évhez viszonyítva. Emellett Somogy vármegye képviselteti magát jelentősebb tanulólétszámmal, három szakképző intézményében a Déli ASzC tanulóinak 26,2 százaléka tanul (36. ábra). Tolna vármegye két, Baranya vármegye három agrárszakképző intézményében nagyságrendileg hasonló a tanulólétszám, e két vármegyében együttesen a Déli ASzC tanulóinak valamivel több, mint negyede (27,7 százalék) tanul.

36. ábra

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA A DÉLI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN, 2022

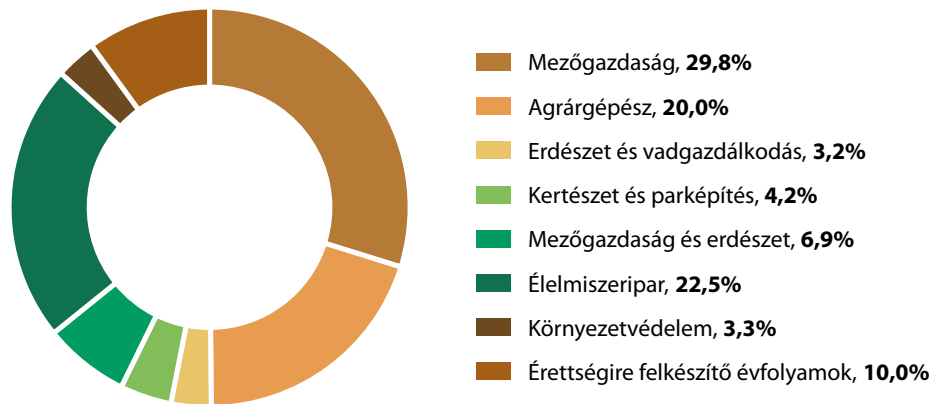

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

A Déli Agrárszakképzési Centrum intézményeiben hat szakmaterülethez, illetve az új mezőgazdaság és erdészet ágazathoz kapcsolódóan zajlanak képzések, országosan ez az egyik legszélesebb képzési spektrummal rendelkező centrum. Az itt tanulók legnagyobb része, mintegy ezer fő mezőgazdasági (30 százalék) képzésben vesz részt. E terület jelentőségét mutatja, hogy itt oktatják az összes AM-fenntartású szakképző intézmény mezőgazdasági szakmaterülethez sorolt képzéseiben tanulók közel harmadát (30 százalék).

Emellett kiemelkedő az élelmiszeripari (758 fő; 23 százalék) és az agrárgépész (675 fő, 20 százalék) tanulók száma, míg a kertészet (140 fő; 4 százalék), az erdészet (109 fő; 3 százalék) és a környezetvédelem (111 fő, 3 százalék) a Déli ASzC képzési kínálatában kisebb hangsúllyal bír (37. ábra).

37. ábra

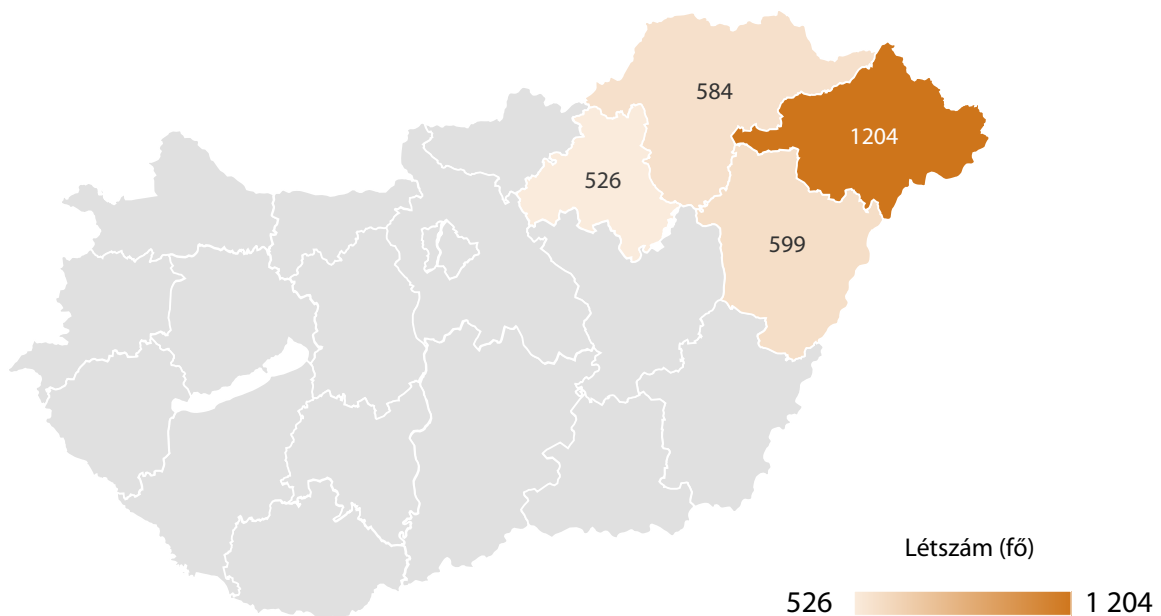
A DÉLI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A TANULT SZAKMA SZAKMATERÜLETE SZERINT, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Északi Agrárszakképzési Centrum

Az Északi Agrárszakképzési Centrum (Északi ASzC) négy vármegye 11 agrárszakképző intézményét foglalja magában 2913 fő nappali rendszerű és felnőttképzésben részt vevő tanulóval. A tanulólétszám legnagyobb része a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei agrárszakképző intézményekhez (4 db) köthető, itt tanul az Északi Agrárszakképzési Centrum tanulóinak 41,3 százaléka. Az Északi Agrárszakképzési Centrumhoz tartozó három Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei, két Heves vármegyei és két Hajdú-Bihar vármegyei szakképző iskolákban közel azonos, 5-600 fős a tanulólétszám (38. ábra).

38. ábra

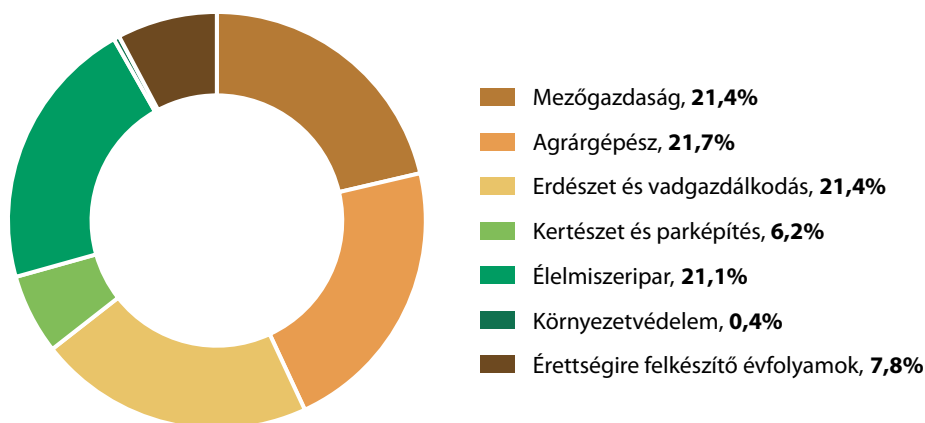
AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA AZ ÉSZAKI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Az Északi Agrárszakképzési Centrumban összességében hat ágazathoz tartozó szakmában valósul meg valamilyen agrárszakképzés. Az agrárgépész, a mezőgazdaság, az erdészet és vadgazdálkodás, valamint az élelmiszeripar szakmaterületeken szinte egyforma nagyságú a tanulólétszám, ezek a területek egységesen 21 százalékos arányt képviselnek. Az ország összes AM-fenntartású agrárszakképző intézményét figyelembe véve az Északi Agrárszakképzési Centrum tagintézményeiben tanulnak a legtöbben erdészet és vadgazdálkodás szakmaterületen, a 2022/2023-as tanévben az összes erdész tanuló 30 százaléka (39. ábra).

39. ábra

AZ ÉSZAKI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZTLÁSA A TANULT SZAKMA SZAKMATERÜLETE SZERINT, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum

A Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum (Kisalföldi ASzC) öt vármegye 12 agrárszakképző intézményét foglalja magában összesen 3361 nappali rendszerű és felnőttképzési jogviszonyban álló tanulóval. A tanulólétszám a 2021-es évhez viszonyítva 20 százalékkal, 561 fővel nőtt. A legnagyobb tanulólétszámmal sorrendben Győr-Moson-Sopron (1028 fő) és Vas (929 fő) vármegye intézményei rendelkeznek (2. melléklet). E két vármegye intézményeiben tanul a Kisalföldi ASzC tanulóinak közel 60 százaléka (40. ábra).

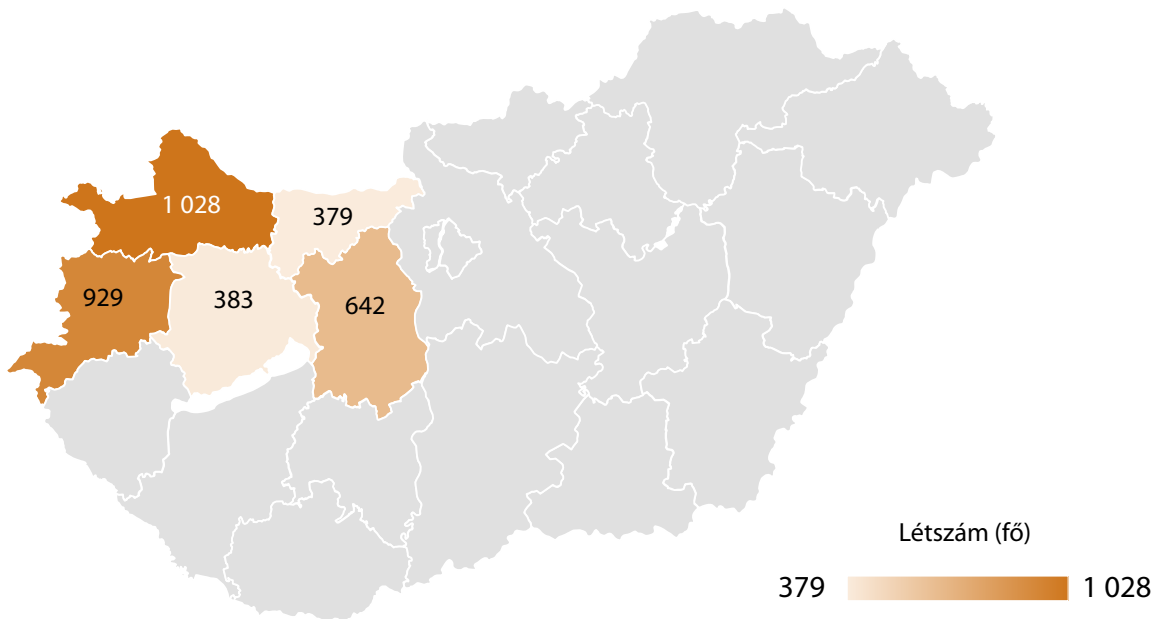

Ugrás a 2. mellékletre

A Kisalföldi ASzC-ben 7 szakmaterülethez, illetve a mezőgazdaság és erdészet ágazathoz kapcsolódó szakmák oktatása valósul meg. Az egyes szakmaterületeket tekintve a tanulólétszám alapján a legnagyobb jelentőséggel az agrárgépészet (22,4 százalék, 752 fő), a mezőgazdaság (20,5 százalék, 690 fő), valamint az élelmiszeripar (18 százalék, 604 fő) bír, e három terület együttesen a Kisalföldi ASzC tanulóinak mintegy 60 százalékát fedi le. Emellett a soproni Kisalföldi ASzC Roth Gyula Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégiumnak köszönhetően az erdészeti ágazathoz köthető szakmák aránya mondható jelentősnek (13,5 százalék) (41. ábra).

40. ábra

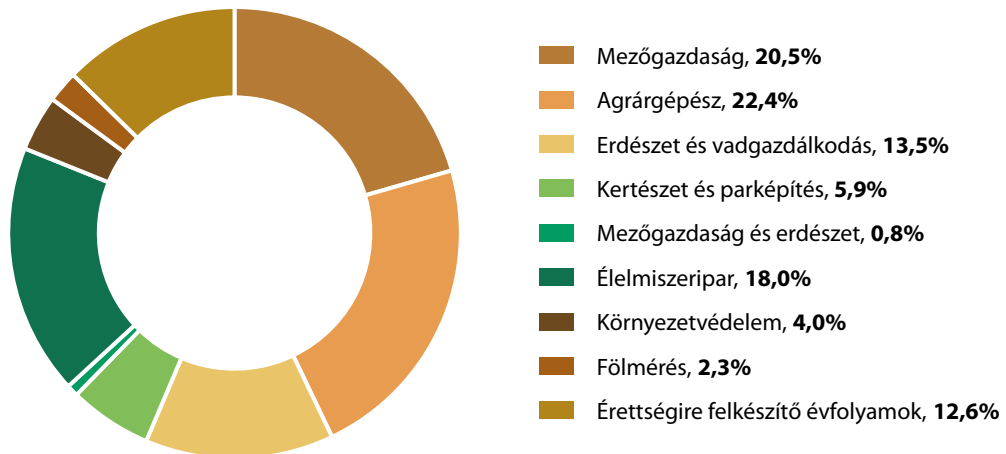
AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA A KISALFÖLDI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

41. ábra

A KISALFÖLDI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A TANULT SZAKMA SZAKMATERÜLETE SZERINT, 2022

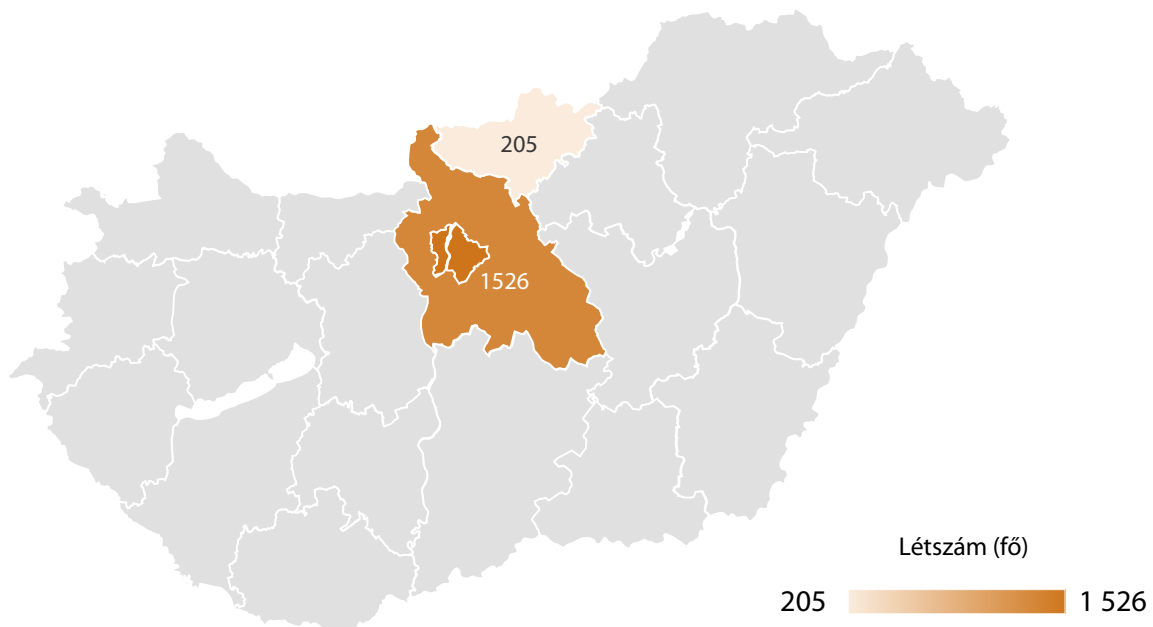
Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum

A Közép-Magyarországi Agrárszakképzési Centrum (Közép-magyarországi ASzC) Budapest, valamint Pest és Nógrád vármegye 11 agrárszakképző intézményét foglalja magában, kiemelkedő számú, összesen 3503 nappali rendszerű és felnőttképzésben részt vevő tanulóval. A 2020/2021-es tanévhez képest számottevő, közel 50 százalékos tanulói létszámnövekedés figyelhető meg, mintegy ezer tanulóval többen tanultak a Közép-magyarországi ASzC iskoláiban 2022 októberében, mint másfél évvel korábban. A tanulólétszám felét (1772 fő) Budapest öt agrárszakképző intézményében oktatták, de a Pest vármegyei agrárszakképző intézményekhez is jelentős létszámú tanuló (1526 fő) kötődik. Nógrád vármegye részesedése a tanulólétszámból mindössze 6 százalék a Közép-magyarországi ASzC-n belül (42. ábra).

42. ábra

AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN, 2022

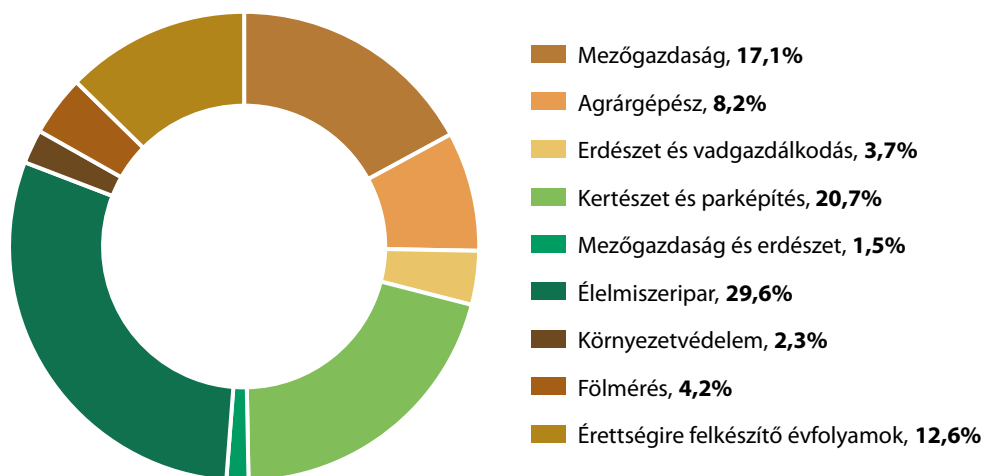
Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

A Közép-magyarországi ASzC képzési szerkezetét az élelmiszeripari és a kertészeti szakmaterülethez kapcsolódó szakmák határozzák meg. Összességében a Közép-magyarországi ASzC tanulóinak mintegy 30 százaléka (1038 fő) tanul valamilyen élelmiszeripari szakmát. Az érintett ágazat súlyát mutatja, hogy – az AM fenntartásában működő intézményeket figyelembe véve is – itt tanul a legtöbb élelmiszeripari szakközépiskolai tanuló. A 2022/2023-as tanévben az AM-fenntartású szakképző intézményekben élelmiszeripari szakmát tanulók 30,9 százaléka járt a Közép-magyarországi ASzC-be. A kertészet szakmaterületen a Közép-magyarországi ASzC tanulóinak ötöde végzi tanulmányait. Emellett meghatározó még a mezőgazdasági ágazathoz köthető szakmákban tanulók aránya (17 százalék) (43. ábra). Bár a Közép-magyarországi ASzC-on belül csak 4,2 százalékos részesedéssel bír a földmérés szakterület, országos viszonylatban kiemelkedő. Az AM fenntartásában működő szakképző intézményekben földmérés szakmaterületen tanulók kétharmada a Közép-magyarországi ASzC budapesti tagintézményében végzi tanulmányait (1. melléklet).

→
Ugrás
a 1. mellékletre

43. ábra

A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMBAN TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A TANULT SZAKMA SZAKMATERÜLETE SZERINT, 2022

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutató Osztályán

TANULÓI FELMÉRÉSEK EREDMÉNYEI

Az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával (NAK) és az Agrárminisztériummal (AM) szoros együttműködésben 2018 óta minden év őszén nagymintás tanulói felméréseket végez az AM-fenntartású agrárszakképző intézmények nappali rendszerű oktatásban részt vevő tanulói körében. Az egyik felmérés a tanulók pályaválasztási döntéseinek háttérében álló tényezők feltárására (pályaorientációs felmérés), a másik (2020 óta minden évben lefolytatott) a végzés előtt álló tanulók elhelyezkedési és továbbtanulási preferenciáinak vizsgálatára irányul. Az évente végzett felmérések lehetőséget adnak az eredmények évek közötti összehasonlító elemzésére, a vizsgált területeken jelentkező legfontosabb folyamatok, trendek beazonosítására.

Pályaorientációs felmérés

A 2022 novemberében lefolytatott felmérés az agrárszakképzésben tanulók pályaválasztási döntéseinek háttérében álló motivációk feltárására irányult. Központi kérdés volt a pályaorientációs tevékenységek szerepének azonosítása, a szakképzésben már részt vevő tanulók agrárszakképzéssel kapcsolatos konkrét tapasztalatainak bemutatása, valamint a továbbtanulással, munkába állással kapcsolatos preferenciák feltárása. A kérdőív négy fő témakört ölelt fel: (1) a pályaválasztás okait, körülményeit, (2) a választott szakmával és a szakképző intézménnyel kapcsolatos tapasztalatokat, élményeket, illetve a jövőbeni terveket, (3) a digitális kompetenciákra, eszközhasználatra irányuló kérdéseket, (4) végezetül pedig a tanulók főbb szociodemográfiai jellemzőit érintő kérdéseket.

Az agrárszakképzésben tanulókat érintő pályaorientációs felmérés adatainak feldolgozását leíró statisztikákkal és kereszttábla-elemzésekkel végeztük.

A pályaorientációs felmérés kerete, a minta jellemzői

Az Agrárminisztérium fenntartásában működő szakképző intézményekben végzett kérdőíves felmérésre a 2022/2023-as tanévben került sor, és összesen 3846 tanuló töltötte ki, amely az agrárszakképzésben tanulók teljes létszámának (22 444 fő) mintegy 17,1 százaléka. A kitöltők között 1642 fő a 9. évfolyamot, 1239 tanuló a 10. évfolyamot, 759 fő a 11. évfolyamot, 98-an a 12. évfolyamot és végül 72 fő a 13. évfolyamot képviselte a vizsgálatban. Összesen 36 diák adott olyan szöveges választ ebben a kérdésben, amelyből nem lehet pontosan beazonosítani, hogy melyik évfolyamhoz tartoznak, ők a minta 0,93 százalékát teszik ki.

A kitöltők nemek szerinti megoszlása a fiúk felé tolódik, a tanulók 59 százaléka fiú, 37 százaléka lány, 5 százaléka (179 fő) nem kívánt válaszolni a kérdésre. A diákok születési év szerinti megoszlását vizsgálva láthatjuk, hogy a legnagyobb arányban a 2006-ban és 2007-ben született válaszadók szerepelnek, akik a minta közel 60 százalékát fedik le, a 2005-ben született válaszadók is viszonylag nagy számban szerepelnek a kitöltők között, ők összesen 18,6 százalékot tesznek ki.

A válaszadók ágazati megoszlását tekintve az új szakmajegyzék ágazati bontása eltér az előző évek csoportosításától, ezért a 9. és 10. évfolyamot az elemzés során külön kezeljük. A 11. és az annál magasabb évfolyamokban a legtöbben (227 fő) a mezőgazdasági ágazatban tanulnak, ezt követik az élelmiszeripari tanulmányokat folytató tanulók (193 fővel), illetve az agrárgépész tanulók (174 fő), az erdészet és vadgazdálkodás (139 fő), valamint a kertészet és parképítés (65 fő) tanulmányokat folytató diákok. A legkevesebben a környezetvédelem (38 fő), valamint a földmérés (29 fő) szakterületet képviselték. A 9. és 10. osztályos tanulók közül a legtöbben a mezőgazdaság és erdészet ágazatban folytatnak tanulmányokat (2159 fő), ezt követik az élelmiszeripari kitöltők (579 fő). Lényegesen kevesebben töltötték ki a kérdőívet a környezetvédelem és vízügy (136 fő) ágazatok tanulói körében (11. táblázat). Az új szakmajegyzék ágazati bontásában látható, hogy a szakmák aránytalanabban oszlanak meg, mint a korábbi ágazati felépítésben, így az új rendszerben felvett tanulók között túlsúllyal jelenik meg a mezőgazdaság és erdészet ágazat.

11. táblázat: A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA ÁGAZATOK SZERINTI BONTÁSBAN (N=3846)

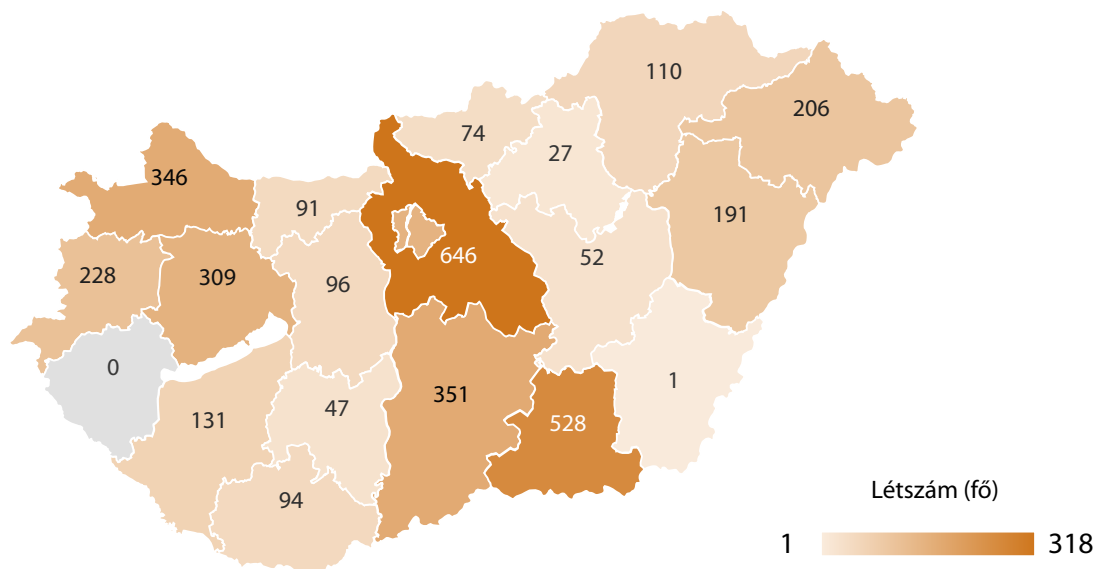
9–10. évfolyam			11–13. évfolyam		
Ágazat	Tanulók száma (fő)	Tanulók megoszlása (%)	Ágazat	Tanulók száma (fő)	Tanulók megoszlása (%)
Mezőgazdaság és erdészet	2 159	74,9	Mezőgazdaság	227	24,4
Élelmiszeripar	579	20,1	Élelmiszeripar	193	20,8
Környezetvédelem és vízügy	136	4,7	Agrárgépész	174	18,7
Nincs adat	7	0,2	Erdészet és vadgazdálkodás	139	15,0
			Kertészet és parképítés	96	10,3
			Környezetvédelem	38	4,1
			Nincs adat	33	3,5
			Földmérés	29	3,1
Összesen:	2 881	100		929	100

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A tanulókat arra kértük, hogy jelöljék meg az általuk látogatott képzőintézményt, s annak címét vettük alapul ahhoz, hogy a kitöltők területi megoszlását feltérképezhessük. A válaszadók közül a legtöbben (összesen 646 fő) Pest vármegyében működő oktatási intézményt jelöltek meg saját iskolájukként. Ezt követi Csongrád-Csanád vármegye 528 fővel, majd Bács-Kiskun vármegye 351 tanulóval. A legkevesebb válaszadó Békés vármegyei oktatási intézményben tanul,

ebből a vármegyéből csupán 2 fő vett részt a felmérésben. Zala vármegye kivételt képez a felmérésben, mivel az Agrárminisztérium fenntartásában egy agrárszakképző iskola sem működik ebben a vármegyében (44. ábra).

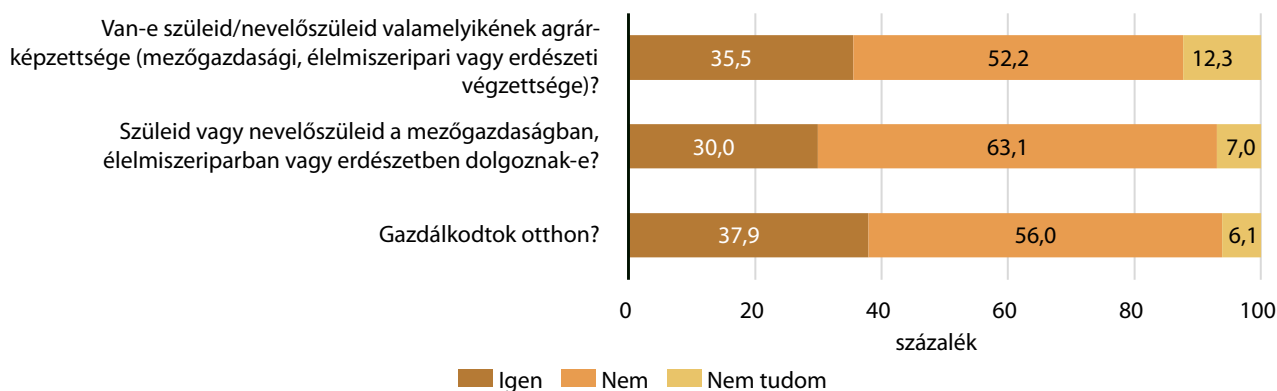
44. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA FELADATELLÁTÁSI HELYENKÉNT (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A családi háttér pályaorientációt befolyásoló hatásának megismerése érdekében arra kértük a kitöltőket, hogy válaszoljanak a szülei vagy nevelőszülei foglalkozására és képzettségére vonatkozó kérdésekre, valamint arra, hogy otthon gazdálkodnak-e. A gondviselő képzettségét illetően a tanulók 35,5 százaléka válaszolta, hogy szülei vagy nevelőszülei rendelkeznek agrár-képzettséggel. A kitöltők több mint felének (52,2 százalék) gondviselői nem rendelkeznek ilyen jellegű képzettséggel, valamint a válaszadók további 12,3 százaléka nem tudta a választ a kérdésre. A foglalkozásra vonatkozó kérdés esetében a tanulók közel 30 százaléka mondta azt, hogy a szülei vagy nevelőszülei a mezőgazdaságban, élelmiszeriparban vagy erdészetben dolgoznak. A tanulók 37,9 százaléka otthon is gazdálkodik családjával (45. ábra).

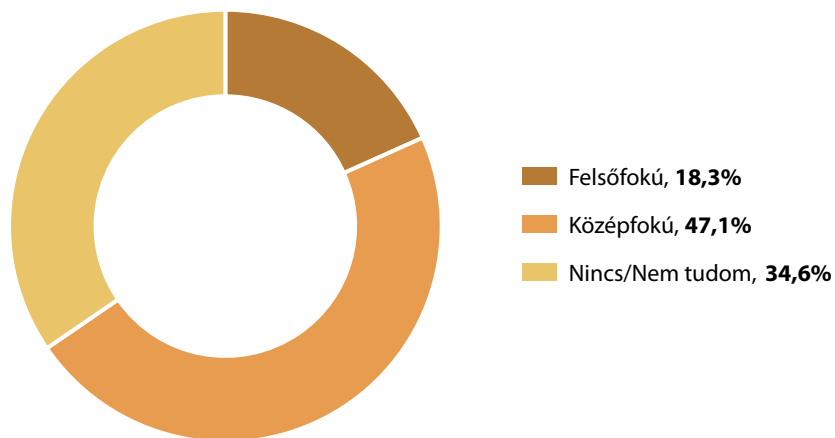
45. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK MEGOSZLÁSA AGRÁRGAZDASÁGI ÉRINTETTSÉG SZERINT (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A családi háttérre vonatkozó kérdések esetében a kitöltőket arra kértük, hogy jelöljék meg szülei vagy nevelőszülei legmagasabb befejezett mezőgazdasági vagy élelmiszeripari végzettségét. A diákok közel ötöde (18,3 százalék) úgy nyilatkozott, hogy nevelői felsőfokú végzettséggel rendelkeznek mezőgazdasági, élelmiszeripari vagy erdészeti szakterületen. A válaszadók 47,1 százalékának szülei vagy nevelőszülei középfokú végzettséggel rendelkeznek az említett három terület valamelyikén. A tanulók több mint harmada (34,6 százalék) nem rendelkezik biztos tudással arról, hogy mi nevelői legmagasabb iskolai végzettsége (46. ábra).

46. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK MEGOSZLÁSA SZÜLEIK MEZŐGAZDASÁGI VAGY ÉLELMISZERIPARI VÉGZETTSÉGE ALAPJÁN (N=1366)

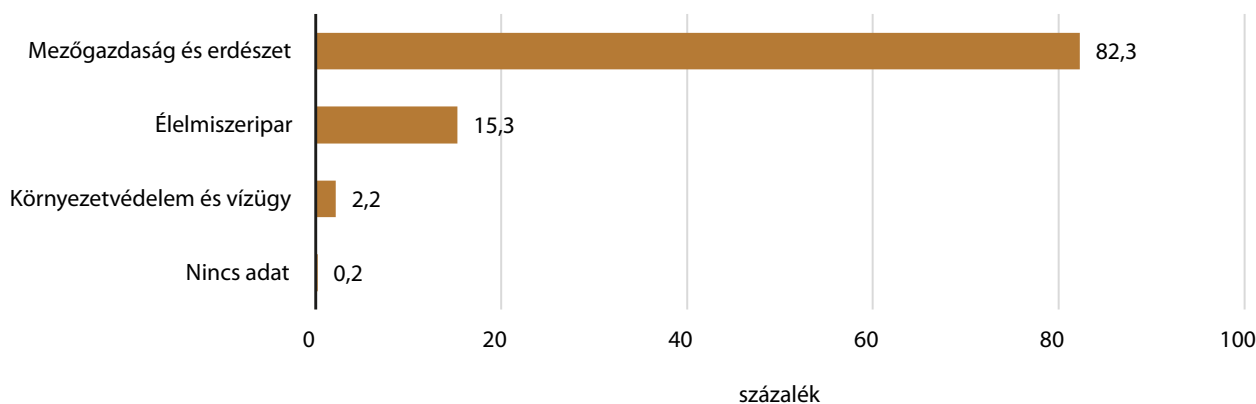
Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A felmérés során külön kérdés keretében vizsgáltuk, hogy a tanulók szülei milyen területen dolgoznak, és ez mennyiben befolyásolja a válaszadók pályaválasztását. A 9. és 10. évfolyam tanulói közül összesen 869 válaszadó jelezte, hogy szülei vagy nevelőszülei a mezőgazdaságban, élelmiszeriparban vagy erdészetben dolgoznak, ez a létszám a két évfolyam kitöltőinek 30,2 százaléka. A válaszadók tanult szakmája alapján látható, hogy a mezőgazdaság és erdészet ágazatban tanuló kitöltők fedik le az igent jelölők több mint négyötödét (82,3 százalék). Őket követik létszámban az élelmiszeripari tanulmányokat folytató diákok, közülük 133 fő (15,3 százalék) mondta azt, hogy szülei az élelmiszeriparban vagy az agrárágazatban dolgoznak. A környezetvédelem és vízügyi ágazatban tanulók az igennel válaszolók mindössze 2,2 százalékát fedik le. A tanulók 0,2 százalékáról nem lehet pontosan meghatározni, hogy tanult szakmájuk melyik ágazathoz sorolható (47. ábra).

Az összes 9. és 10.-es tanuló közel harmadának szülei az ágazatban dolgoznak és ezen tanulók túlnyomó többsége a mezőgazdaság és erdészet ágazatban tanul.

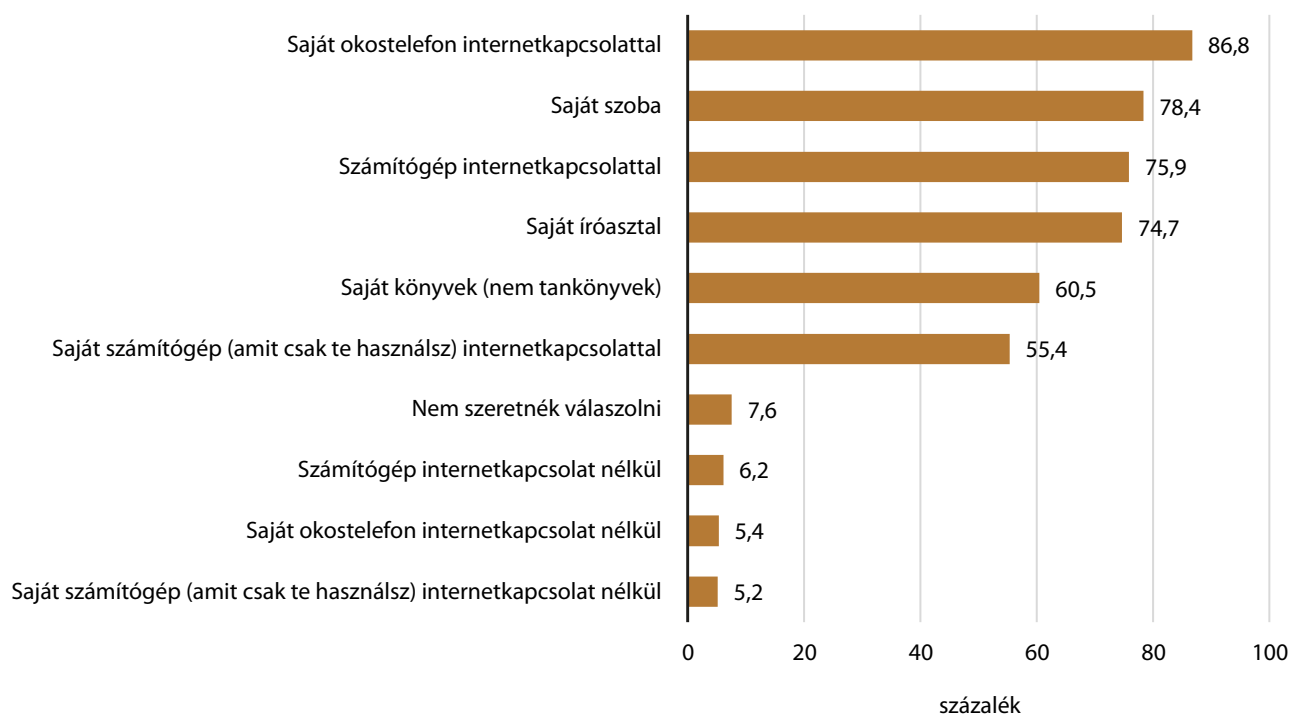
A tanulók szociodemográfiai háttérének megismeréséhez – a GDPR-szabályokra tekintettel – néhány olyan vagyontárgy meglétére kérdeztünk rá, amelyek rálátást engednek a felmérésben részt vevő tanulók és családjuk anyagi helyzetére. Az adatok alapján arra lehet következtetni, hogy a felmérésben részt vevő tanulók túlnyomó része kedvező gazdasági háttérrel rendelkezik. A tanulók közel 90 százaléka rendelkezik internetkapcsolattal ellátott okostelefonnal, de az internetelérést biztosító számítógép is a diákok 75,9 százalékának otthonában megtalálható, míg az internetkapcsolattal rendelkező, csak saját használatú számítógéppel rendelkező válaszadók aránya 55,4 százalék. A kitöltők 78,4 százalékának van saját szobája, saját íróasztallal pedig a válaszadók 74,7 százaléka rendelkezett a felmérés alapján. Saját könyvei a válaszadók 60,5 százalékának vannak, ami az internetes platformok térnyerésével és az online tartalmak széles körű elérésével összehasonlítva inkább a könyvek jelentőségének csökkenését jelzi, mintsem az anyagi helyzetük szintjét (48. ábra).

47. ábra AZON TANULÓK ARÁNYA, AKIKNEK SZÜLEI ÉLELMISZERIPARI VAGY AGRÁRÁGAZATBAN DOLGOZNAK, A TANULT ÁGAZATOK SZERINTI BONTÁSBAN (9. ÉS 10. ÉVFOLYAMOK, N=869)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

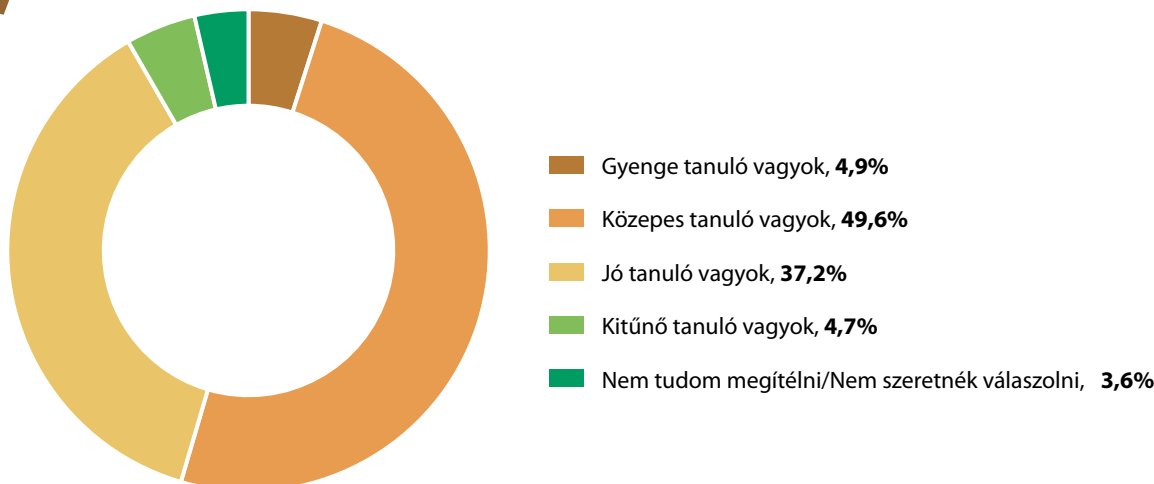
48. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK BIRTOKÁBAN/OTTHONÁBAN MEGTALÁLHATÓ VAGYONTÁRGYAK JELÖLÉSEINEK GYAKORISÁGA (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az iskolai teljesítményt mérő tanulmányi eredményt tekintve a válaszadó tanulók közel fele (49,6 százalék) közepes, több mint harmada (37,2 százalék) pedig jó tanulónak értékeli magát. Kitűnő tanulmányi eredményről a válaszadók 4,7 százaléka számolt be. Az iskolai lemorzsolódás szempontjából jelzésértékű, hogy az agrárszakképzésben részt vevő válaszadó tanulók 4,9 százaléka iskolai teljesítményét gyengének ítéli, a tanulók 3,6 százaléka pedig ezt nem tudja megítélni, vagy nem kívánt nyilatkozni tanulmányi eredményéről (49. ábra).

49. ábra

A SAJÁT TANULMÁNYI EREDMÉNY MEGÍTÉLÉSE A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az elmúlt öt év adatait vizsgálva az látható, hogy a válaszadók között lassan, de egyenletesen nőtt azon tanulók aránya, akik magukat jó tanulmányi eredményűnek vallották. Az öt év alatt közel 10 százalékkal emelkedett a számuk a kitöltők között. Kedvező képet mutat, hogy arányok szerint csökkenés fedezhető fel a magukat közepes és gyenge tanulónak minősítők körében, illetve a „nem tudom/nem szeretnék válaszolni” csoport kitöltőinek aránya is mérséklődött 5,7-ről 3,6 százalékra (12. táblázat).

12. táblázat: A SAJÁT TANULMÁNYI EREDMÉNY MEGÍTÉLÉSE A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN, 2018–2022

Milyen tanulónak tartod magad?	2018	2019	2020	2021	2022
Kitűnő tanuló vagyok	4,5	4,4	3,2	4,2	4,7
Jó tanuló vagyok	28,8	32,1	34,6	34,4	37,2
Közepes tanuló vagyok	52,9	51,3	53,1	52,6	49,6
Gyenge tanuló vagyok	8,1	6,0	4,9	5,0	4,9
Nem tudom megítélni/Nem szeretnék válaszolni	5,7	6,2	4,2	3,8	3,6

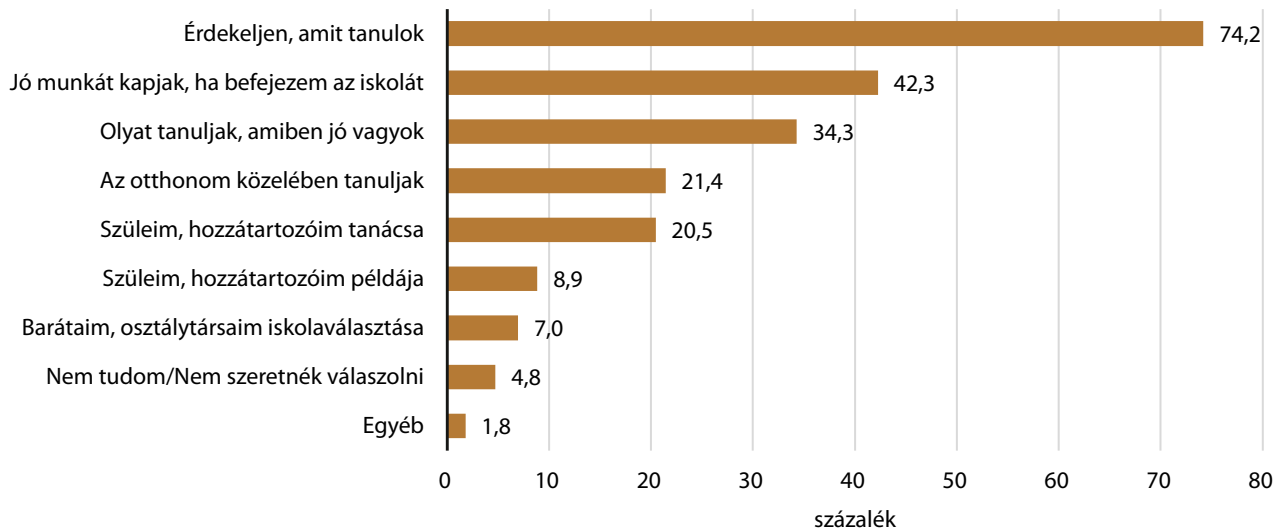
Forrás: Pályaorientációs felmérés (2018, 2019, 2020, 2021, 2022), AKI

Az iskolaválasztás szempontjai

A tanulói felmérés egyik legfontosabb kérdésköre az volt, hogy az agrárszakképzésbe belépő tanulók az iskola- és szakmaválasztás során milyen szempontokat, tényezőket vesznek figyelembe. A kérdésre adott válaszok tudatos szakmaválasztásról tanúskodnak: a válaszadók többsége (74,2 százalék) személyes érdeklődése alapján választott középiskolát, emellett az iskola elvégzése utáni elhelyezkedési lehetőségek (42,3 százalék), valamint a képességek (34,3 százalék) határozták meg leginkább az iskolaválasztással kapcsolatos döntéshozást. A pályaválasztási szempontok közül szerepet játszik (a válaszok 21,4 százalékát érintően) az oktatási intézmény közelsége, a szülők és hozzátartozók tanácsa (20,5 százalék) és példája (8,9 százalék). Kevésbé hangsúlyosan, de a kortárs csoportok (osztálytársak, barátok) szakmaválasztást befolyásoló hatása is megjelenik a válaszokban (7,0 százalék) (50. ábra).

Az agrárszakképzésben tanulók többsége tudatosan, személyes érdeklődése alapján választott középiskolát.

50. ábra A KÖZÉPISKOLA-VÁLASZTÁS SZEMPONTJAI A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN AZ EMLÍTÉSEK ARÁNYA SZERINT (N=3846)

Forrás: Pályaaorientációs felmérés (2022), AKI

Miközben a tanulók 37,9 százalékának családja folytat valamilyen mezőgazdasági tevékenységet otthon, a szülők és hozzátartozók példája csupán a válaszadók 8,9 százalékát motiválta pályaválasztásában a mezőgazdasági szakma irányába.

A válaszadók 1,8 százalékát egyéb okok sarkallták arra, hogy az agrárszakképzés szakmái közül válasszanak. Összesen 70 kitöltő indokolta meg pályaválasztását saját szavaival. A tanulók egy részét az inspirálta pályaválasztásában, hogy olyan szakmát tanuljon, amely később stabil megélhetést biztosít számára. Mások választott szakmájukra hivatásként tekintenek, és úgy vélik, hogy ez a döntés teszi lehetővé számukra, hogy a jövőben abból származzon megélhetésük, amit hobbiként is szívesen végeznek. Két kitöltő a családi tradíciókra hivatkozott döntésében, tanulmányaik végeztével a családi gazdaságban szeretnének elhelyezkedni. Ezzel szemben 19 kitöltő a motiváció és a jövőbeni tervek hiányáról számolt be.

Az iskolaválasztást befolyásoló tényezők fontossága a tanult szakma szerint valamelyest eltérő. Az erdészet és vadgazdálkodás, valamint az agrárgépész szakmaterülethez tartozó tanulók (11., 12. és 13. évfolyamok) 84,9, illetve 82,2 százaléka érdeklődése alapján választott szakmát.

Az iskolaválasztással kapcsolatos döntéshozásban kiemelkedő jelentőségű a közvetlen családtagok támogató szerepe (71,7 százalék). Látható ugyanakkor, hogy a tanulók általános iskolai karrierútját végigkísérő osztályfőnök, illetve más általános iskolai pedagógus szerepe nem meghatározó a pályaválasztásban: a tanulók mindössze 21,7 százaléka jelölte meg valamely általános iskolai tanárát a középiskola-választást segítő személyként. Hasonló számban említették a kitöltők azon ismerőseik szerepét, akik szintén a választott szakterületen dolgoznak, a kitöltők 20,2 százalékának ez adott iránymutatást. A kortárskapcsolatok jelentősége szinte minden ötödik (19,9 százalék) tanulót motivált pályaválasztásában, és meglepően alacsony (6,4 százalék) a pályaválasztást professzionálisan támogatni hivatott tanácsadók pálya- és szakmaválasztást befolyásoló szerepe (51. ábra).

A tanulók iskolaválasztásában a családtagok támogató szerepe kiemelkedő fontosságú.

51. ábra

A VÁLASZADÓK MEGOSZLÁSA A „KI SEGÍTETT A KÖZÉPISKOLA-VÁLASZTÁSBAN?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZAIK ALAPJÁN (N=3846)

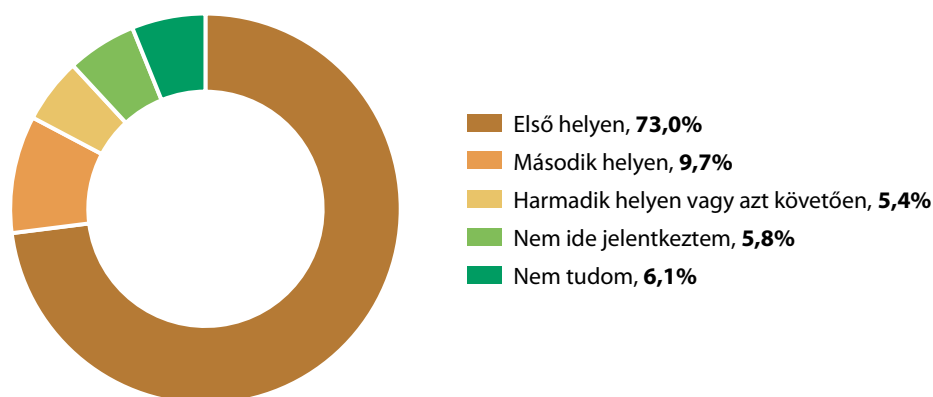

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A tanulók tudatos választására utal az is, hogy az agrárszakképzésben részt vevő válaszadók jelentős többsége (73,0 százalék) a középiskola-választás során jelenlegi iskoláját jelölte meg első intézményként. A jelenlegi iskolájukat második helyen megjelölő tanulók aránya 9,7 százalék. Azok, akik iskolájukat csak harmadikként jelölték meg, a kitöltők 5,4 százalékát fedik le, ennél nem sokkal magasabb (5,8 százalék) azok aránya, akik nem a jelenleg iskolájukba jelentkeztek, azonban ide vették fel őket (52. ábra).

52. ábra

A JELENLEGI KÖZÉPISKOLA MEGJELÖLÉSE AZ ISKOLAI JELENTKEZÉS NÉL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN (N=3846)

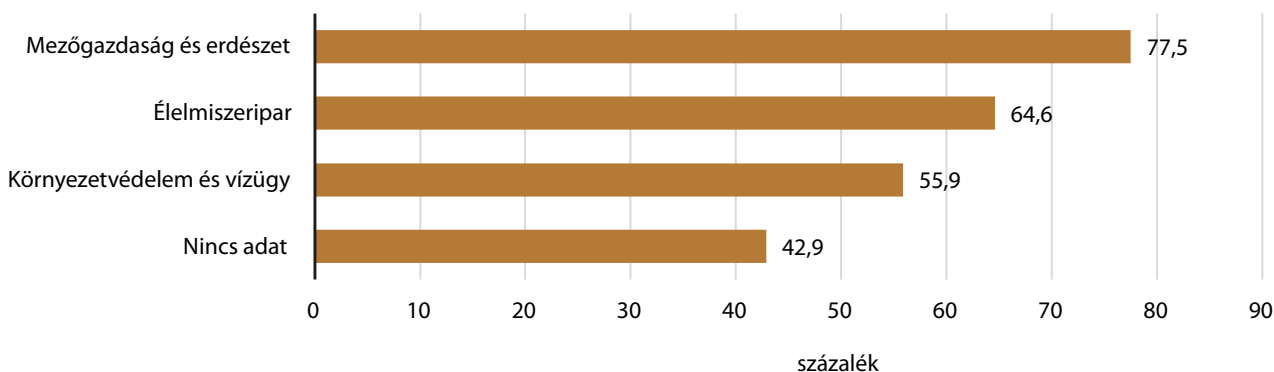

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az agrárszakképzés ágazatai közül a mezőgazdaság és erdészeti tanulmányokat folytató válaszadók a legtudatosabbak iskolaválasztásukban, 77,5 százalékukat az általuk első helyen megjelölt intézménybe vették fel. Őket követik az élelmiszeripari szakmát tanuló válaszadók (64,6 százalék), majd a környezetvédelem és vízügy ágazat (55,9 százalék). Az ágazati besorolásnak nem megfelelő kitöltők válaszai, valamint a mezőgazdaság és erdészeti ágazat kitöltői között közel 35 százalékos különbség látható (53. ábra).

Az iskolaválasztásban a mezőgazdaság és erdészeti ágazatban tanulók a legtudatosabbak.

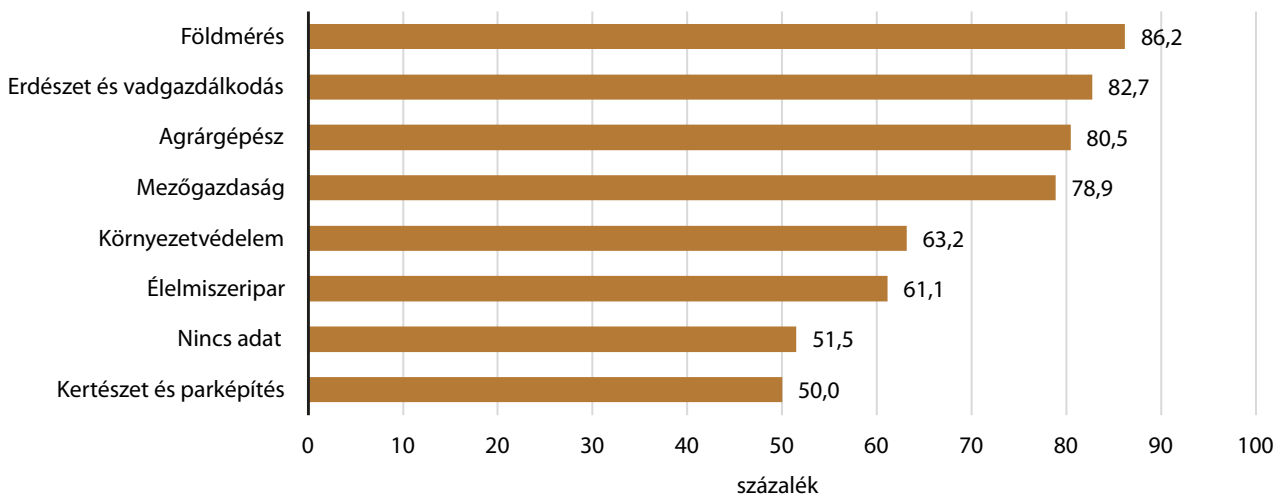
53. ábra

AZ ISKOLÁBA TÖRTÉNŐ JELENTKEZÉS SORÁN AZ ISKOLÁT AZ ELSŐ HELYEN MEGJELÖLŐ TANULÓK ARÁNYA KÉPZÉSI SZAKTERÜLETENKÉNT (9. ÉS 10. ÉVFOLYAM; N=2881)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az alábbi ábrán a korábbi képzési jegyzék szerinti ágazati besorolásokat tekinthetjük meg, amely az idei 11., 12. és 13. évfolyamokra vonatkozik. A magasabb évfolyamokba járó tanulók általánosan jobb eredményről számoltak be az iskolaválasztás terén, átlagosan közel 10 százalékkal magasabb (69,3 százalék) volt körükben az első helyen felvettek aránya, mint a későbbi évfolyamokban (54. ábra).

54. ábra

AZ ISKOLÁBA TÖRTÉNŐ JELENTKEZÉS SORÁN AZ ISKOLÁT AZ ELSŐ HELYEN MEGJELÖLŐ TANULÓK ARÁNYA KÉPZÉSI SZAKTERÜLETENKÉNT (11., 12., 13. ÉVFOLYAM; N=929)

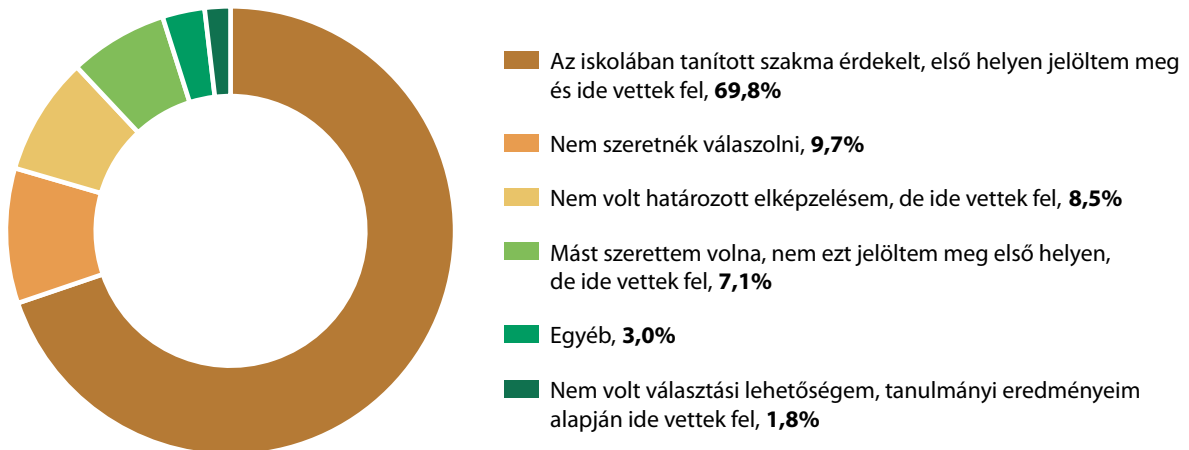
Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Szintén tudatosságra utal, hogy a felmérésben részt vevő tanulók döntő többsége (69,6 százalék) személyes érdeklődéséből adódóan jelölte meg a technikumi vagy szakképző iskolai képzést. A lemorzsolódók potenciális célcsoportját képezhetik azok a tanulók (a válaszadók 7,2 százaléka), akik más szakmát vagy más középfokú intézményt választottak a középiskolai jelentkezés során, de végül a felmérésben részt vevő agrárszakképző intézmények valamelyikébe nyertek felvételt.

Célzottabb, személyesebb jellegű pályaorientáció iránti igény mutatkozik a tanulók 8,5 százaléka esetében: a tanulók ezen csoportja ugyanis úgy lépett be az agrárszakképzésbe, hogy nem volt határozott elképzelése a pálya- és szakmaválasztásról. A diákok 1,9 százaléka úgy érzékelte, hogy az iskolaválasztásnál nincs választási lehetősége (55. ábra).

55. ábra

A TECHNIKUMI/SZAKKÉPZŐ ISKOLAI TANULMÁNYOK MEGKEZDÉSÉNEK OKA A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A technikai és szakképző iskolai tanulmányok megkezdésének okait illetően a válaszadók 3 százaléka (117 fő) jelölt meg egyéb pályaválasztási tényezőt. A kitöltők 29,9 százaléka vagy másik iskolában vagy más szakmában kezdte meg tanulmányait, így a jelenlegi iskolával és tanulmányokkal kapcsolatban a jelentkezés nem értelmezhető esetükben. Az iskolaválasztás háttérében különböző okokat jelöltek meg a tanulók, volt, aki ismételten kifejezte, hogy számára az oktatási intézmény fizikai közelsége volt a legfontosabb, más tanulók viszont hangot adtak bizonytalanságuknak pályaválasztásuk okát illetően.

A pályaorientációs eszközök szerepe

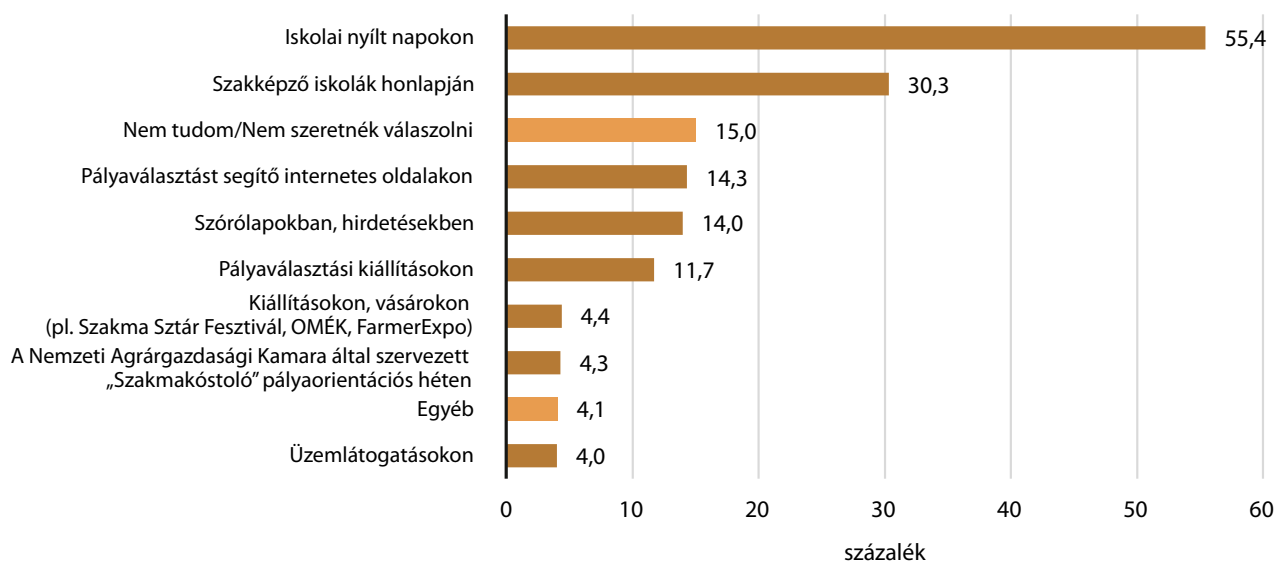
A felmérés során kiemelt figyelmet kapott a pályaorientációs eszközök szakmaválasztást befolyásoló szerepének azonosítása.

A kérdőívet kitöltő tanulók – a korábbi évek felméréseihez hasonlóan – kilenc különböző középiskola-választást befolyásoló eszközt, illetve programot jelölhettek meg. A felsorolt lehetőségek közül legnagyobb jelentőséggel az iskolai nyílt napok bírnak, a tanulók 55,4 százaléka számára ez bizonyult a szakmaválasztásban a legmeghatározóbbnak. A válaszadók 30,3 százaléka a középiskolák honlapjain között információkra támaszkodott a pályaválasztás során, 14,3 százalékuk pedig azt válaszolta, hogy a pályaválasztást segítő internetes oldalak járultak hozzá leginkább a döntéséhez.

A szórólapok, hirdetések, a pályaválasztási kiállítások és vásárok kevésbé eredményes eszköznek bizonyultak. Szórólapok és hirdetések segítették a tanulók 13,9 százalékának választását, a kitöltők 11,7 százaléka pedig pályaválasztási kiállításokon ismerkedett meg jelenlegi szakmájával és ez befolyásolta döntését. Az előző évi felmérés eredményeivel összehasonlítva csökkent az iskolán kívüli személyes részvételt igénylő pályaorientációs rendezvények, illetve az üzemlátogatások szerepe (56. ábra).

A pályaorientációs eszközök közül kiemelkedő jelentőséggel bírnak az iskolai nyílt napok.

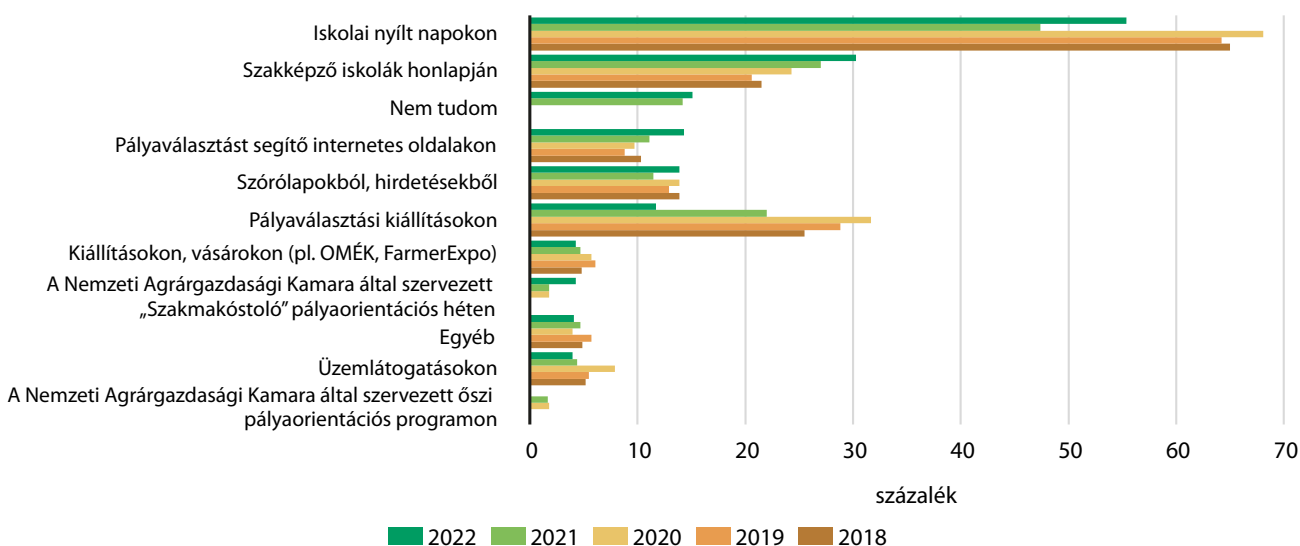
56. ábra PÁLYAORIENTÁCIÓS ESZKÖZÖK ÉRTÉKELÉSE DÖNTÉSBEFOLYÁSOLÓ SZEREPÜK ALAPJÁN (N=3846)

Forrás: Pályaeorientációs felmérés (2022), AKI

Az évenként elvégzett pályaeorientációs felmérés adatai alapján a pályaválasztásban legfontosabb szerepet betöltő eszközt az iskolák által szervezett nyílt napok jelentik. A 2021-es évben felvett tanulók körében ez az arány visszaesett, amelynek hátterében az állhat, hogy a nyílt napokat valószínűleg a Covid-19-járvány miatti korlátozások idején csupán kevés oktatási intézmény hirdette meg, vagy csökkentett létszámmal fogadtak érdeklődőket az iskolák. Ezzel párhuzamosan a képzőintézmények honlapjainak tájékoztató szerepe az elmúlt három évben folyamatosan emelkedett, így a 2022/2023-as tanévben megkérdezett tanulók körében már ez volt a második legfontosabb pályaeorientációs eszköz, megelőzve a pályaválasztási kiállításokat (57. ábra).

57. ábra PÁLYAORIENTÁCIÓS ESZKÖZÖK ÉRTÉKELÉSE DÖNTÉSBEFOLYÁSOLÓ SZEREPÜK ALAPJÁN 2018 ÉS 2022 KÖZÖTT

Forrás: Pályaeorientációs felmérés (2018, 2019, 2020, 2021, 2022), AKI

Digitális kompetenciák és eszközhasználat

A digitális kompetenciák és eszközhasználat felmérése során három fő kérdéskört igyekeztünk feltárni: megvizsgáltuk, hogy a tanórák keretében mennyire jellemző a hétköznapi infokommunikációs eszközök használata. Mindemellett arra is rákérdeztünk, hogy melyek azok a tantárgyak, ahol az ismeretátadást digitális eszközökkel is segítik. Végül az agráriumot érintő digitalizációval kapcsolatos fogalmak ismertségét mértük fel a válaszadó tanulók körében.

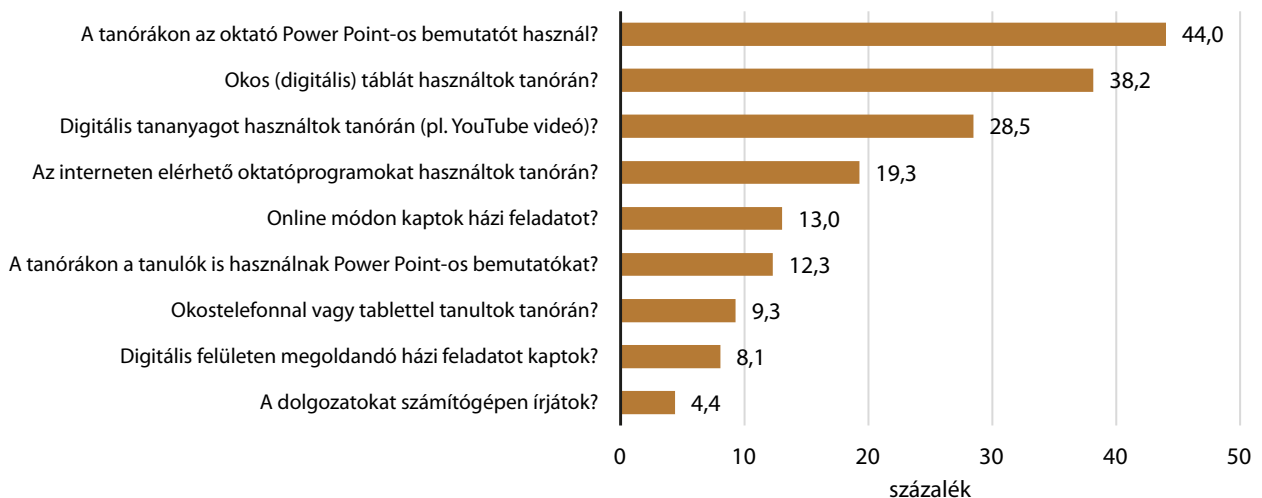
Mindenképpen érdemes kiemelni, hogy a felmérésben részt vevő diákok saját infokommunikációs eszközökkel való ellátottsága kiemelkedően jónak mondható: 86,8 százalékuk rendelkezik internetkapcsolattal ellátott okostelefonnal, de a világháléhoz kapcsolt számítógép is megtalálható a diákok 75,8 százalékának otthonában, azaz nem idegen számukra a digitális világ.

Az iskolában használatos digitális segédeszközöket tekintve látható, hogy a legáltalánosabbnak tekinthető PowerPoint prezentációk alkalmazása sem elterjedt a szakképzésben, a diákok kevesebb mint fele (44,0 százalék) nyilatkozott úgy, hogy a tanáraik gyakran tartanak ennek segítségével órákat, emellett a digitális táblákkal való felszereltség is alacsony arányú az iskolákban: csupán a válaszadók 38,2 százaléka mondta azt, hogy gyakran használják ezt az infokommunikációs eszközt az órák keretében (58. ábra).

A tanulók szerint az oktatók digitális segédeszközhasználatát az oktatásban kevésbé jellemző.

58. ábra

MENNYIRE JELLEMZŐ A JELENLEGI ISKOLÁKBAN... KÉRDÉSRE A „GYAKRAN ELŐFORDUL” VÁLASZOK GYAKORISÁGA (N=3863)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

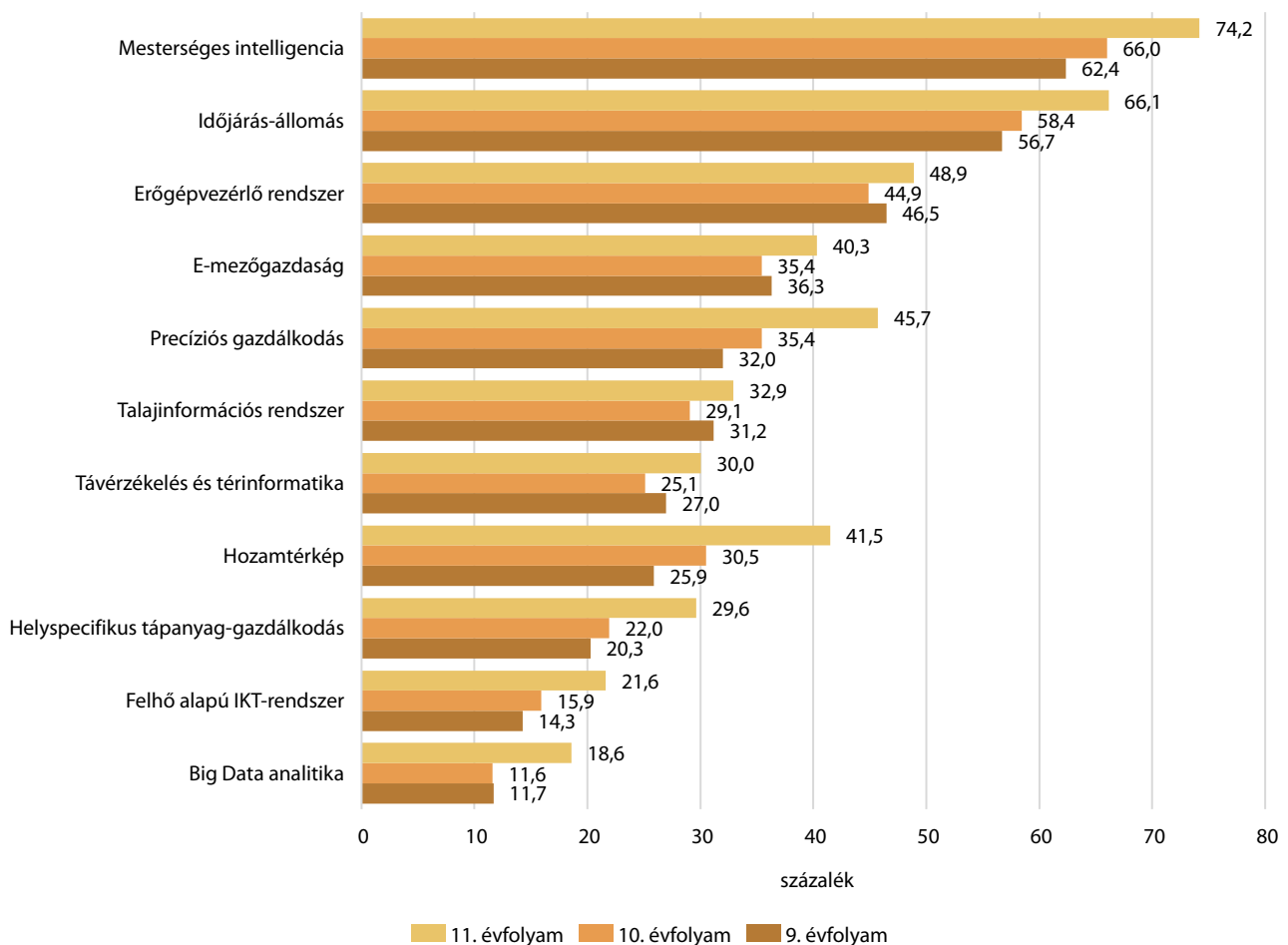
A digitális tananyagok alkalmazása sem bevett gyakorlat, a tanulók csupán 28,5 százaléka használt ilyen oktatási anyagot valamelyik óra keretében, interneten elérhető oktatóprogramokat pedig csak a megkérdezettek 16,3 százaléka használja a tanórán. Online módon a kitöltők 13,0 százaléka kap házi feladatot, digitális felületen pedig 9,3 százalékuknak kell megoldania azt. A korábbi évek felméréseivel összehasonlítva látható, hogy a 2020-as évben a Covid-19-járvánnyal és az online oktatásra való áttéréssel a digitális eszközök használata rövid időre kiugróan megnövekedett⁷, ám a járvány miatti korlátozások feloldásával a 2021-es és 2022-es felmérésekben a digitális oktatási anyagok és eszközök használata visszaesett a pandémia előtti szintre, így a modern tanulást segítő csatornák használata nem épült be az iskolák mindennapi eszközhasználatába.

⁷ 2020-ban az online oktatásra való áttéréssel átlagosan a digitális eszközhasználat 10 százalékkal volt magasabb, mint 2022-ben, amikor a diákok újra személyes jelenléttel vettek részt az oktatásban. Az egyes digitális eszközök használatában bekövetkezett százalékos változást a 2. számú mellékletben mutatjuk be.

A szakképző iskolákban mutatkozó technológiai hiányosságok ellenére a 9. osztályos tanulók körében sem ismeretlenek a mezőgazdaságban használatos digitális technológiák, ugyanakkor az is látható, hogy a 11. évfolyamba járók körében minden esetben népesebb azoknak a diákoknak a csoportja, akik ismerik az említett technológiákat. A legismertebbek a mesterséges intelligencia (a 9. osztályosok 62,4 százaléka, a 10. osztályosok 66,0, a 11.-esek 74,2 százaléka állítja, hogy tudja mit jelent) és az időjárás-állomás (56,7 és 58,4, valamint 66,1 százalék) fogalmi voltak. Az adatok alapján az is megállapítható, hogy a 9. és a 10. évfolyam közti tudásbeli különbségek elmosódnak, kisebb különbségek fedezhetőek fel eredményeik között, sőt a 11 megkérdezett fogalom közül négy esetében a 9. évfolyam válaszadói magasabb arányban válaszoltak úgy, hogy ismerik az adott technológiát, mint a 10. évfolyam kitöltői.

Az ágazatspecifikus technológiák többsége is ismert a tanulók közel harmadának körében, ugyanakkor a mindennapi szóhasználatban gyakrabban előforduló fogalmak (pl.: Big Data analitika, felhőalapú IKT-rendszerek) kapcsán kimondottan alacsony a diákok ismeretszintje (59. ábra).

59. ábra „HALLOTTÁL-E MÁR A KÖVETKEZŐ FOGALMAKRÓL?” KÉRDÉSRE „IGEN, ÉS TUDOM MIT JELENT” VÁLASZT ADÓK ARÁNYA A 9., 10. ÉS 11. ÉVFOLYAMOS VÁLASZADÓK KÖZÖTT, ÉVFOLYAM SZERINTI BONTÁSBAN

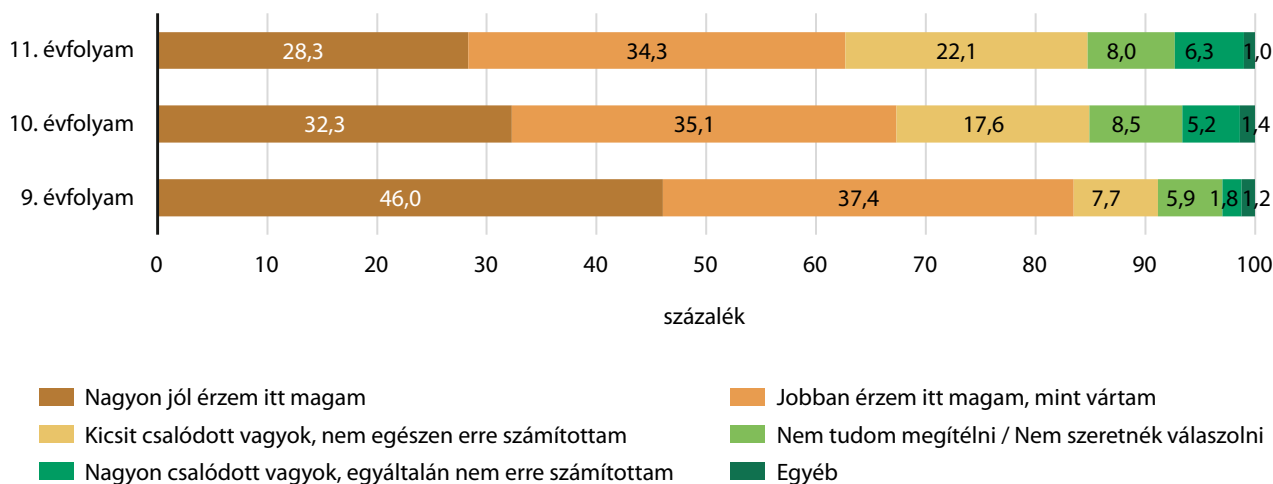
Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Középiskolai tapasztalatok

Az agrárszakképzésben tanulók iskolájukban szerzett tapasztalatai, élményei nagy jelentőséggel bírnak, mivel kihatnak a középiskolai tanulmányi eredményességükre, illetve befolyásolhatják a diákokat a későbbi pályán maradásban is. A válaszadó tanulók 37,7 százaléka jelenlegi iskolájában megtalálta számításait, ugyanakkor a több tapasztalattal rendelkező 10. és 11. évfolyamos diákok között csökkenő tendencia mutatkozik az elégedettek arányában.

A lemorzsolódás kockázata elsősorban azokat a tanulókat érintheti, akik úgy értékelik, hogy nem egészen arra számítottak, amit iskolájukban tapasztalnak, vagy kifejezetten csalódnak érzik magukat, tekintve, hogy tapasztalataik jelenlegi iskolájukban ellentétesek azzal, mint amit a középiskola kiválasztásakor vártak. A felmérésben résztvevők között a veszélyeztetett csoport aránya a 9. évfolyamba járók körében 9,5 százalék, a 10. évfolyamosok között már jóval magasabb, 22,8 százalék, a 11. évfolyamon pedig 28,4 százalék (60. ábra). A vizsgált három évfolyamban szintén magasabb a felsőbb évesek körében azok aránya, akik nem tudják megítélni helyzetüket, illetve nem szeretnék válaszolni: a 9. évfolyamosok esetén 5,9 százalék, a 10. évfolyamban 8,5 százalék, a 11. évfolyamon pedig 8,0 százalék. E tanulói csoportok esetében a lemorzsolódást, iskolaelhagyást megelőzendő, indokolt lehet az intézményen belüli szakmaváltás megfontolása, támogatása vagy a tanulók igényeinek felmérése és a problémák részletes feltárása.

60. ábra TAPASZTALATOK A JELENLEGI ISKOLÁRÓL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN, A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA ÉVFOLYAMOK SZERINTI BONTÁSBAN (N=3640)

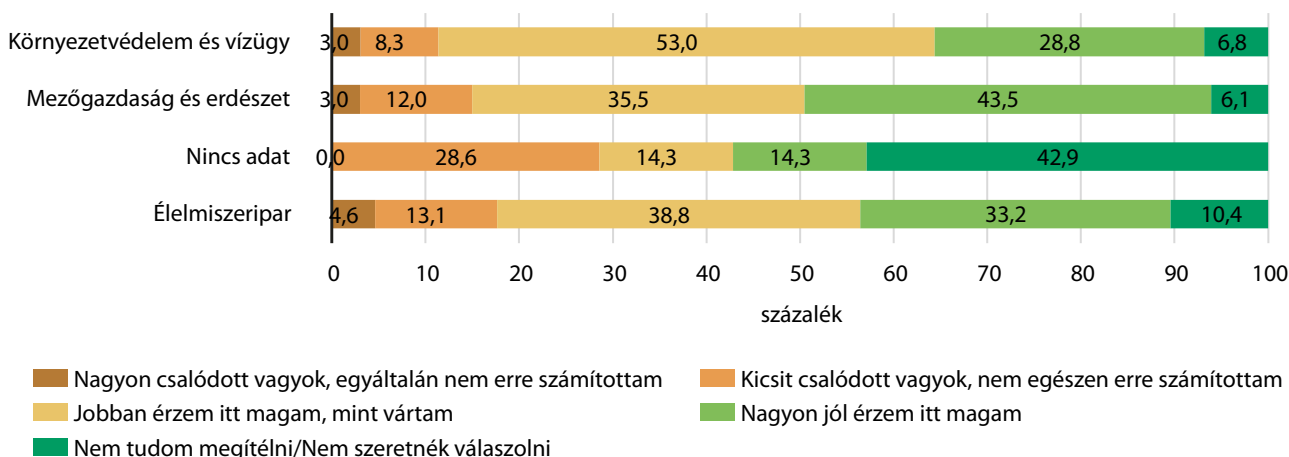
Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az egyéb kategóriában szöveges választ adók száma 40 fő. A válaszadók közül 23 fő kifejezetten negatív kritikát fogalmazott meg, a kitöltők fele az oktatással kapcsolatban aggályainak adott hangot, másik felük pedig az osztálytársak és a közösség miatt érzi magát rosszul választott iskolájában. 15 kitöltő ugyan megfogalmazott negatív tapasztalatokat, de talált pozitív szempontokat is, amelyet érdemesnek talált kiemelni. Az egyéb választ adók közül összesen 8 tanuló nyilatkozott úgy szöveges válaszában, hogy kifejezetten jól érzi magát, és elégedett a választásával.

A 9. és 10. évfolyamban a gépészeti, valamint a környezetvédelem és vízügyi ágazat válaszadói között a legmagasabb az elégedettek aránya. A környezetvédelem és vízügyi ágazat

tanulói körében 28,8 százalék jelezte, hogy kifejezetten elégedett döntésével, a válaszadók 53 százaléka pozitívan csalódott a képzőintézményben, így elmondható, hogy az intézményekkel kapcsolatos tapasztalatok meghaladták a válaszadók várakozásait. Leginkább a mezőgazdaság és erdészet ágazat kitöltői szereztek pozitív élményeket iskolájukban, 43,5 százalékuk nagyon jól érzi magát a választott képzőintézményben (61. ábra).

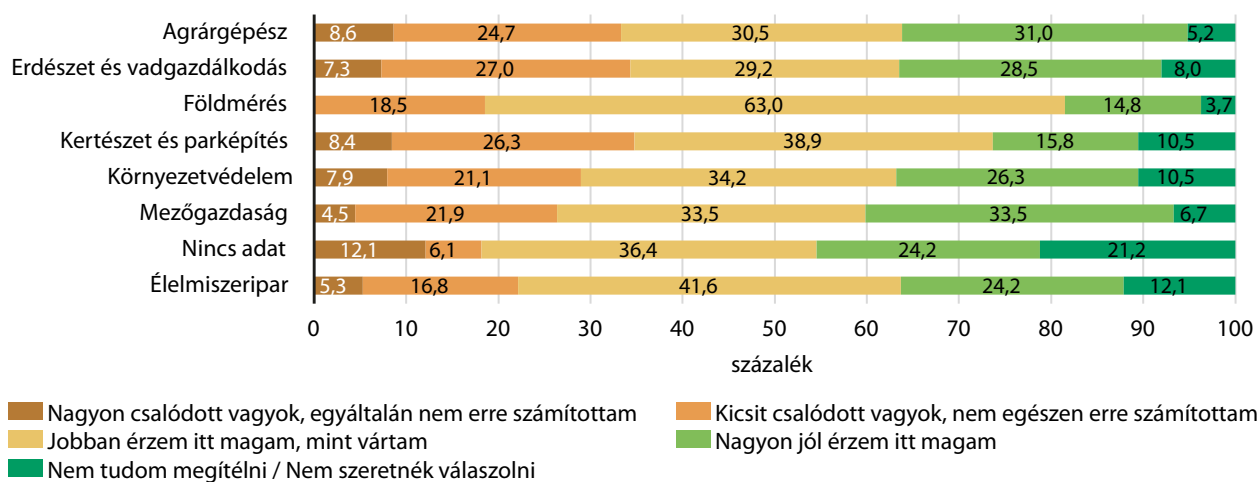
61. ábra TAPASZTALATOK A JELENLEGI ISKOLÁRÓL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN ÁGAZATI BONTÁS SZERINT (N=2847)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A 11. és magasabb évfolyamokban leginkább (33,5 százalék) a mezőgazdasági ágazat tanulói elégedettek iskolaválasztásukkal, de az agrárgépész tanulók közül is közel minden harmadik (31,0 százalék) válaszadó értékelte hasonlóképpen választását. A földmérés ágazat válaszadói közül jelezték legtöbben (63 százalék), hogy a vártnál kedvezőbbek az oktatási intézménnyel kapcsolatos tapasztalataik. Az ágazati besorolás nélküli válaszadók körében a legmagasabb azok aránya, akik nagyon csalódottnak érzik magukat, körükben 12,1 százalék az elégedetlenek aránya (62. ábra).

62. ábra TAPASZTALATOK A JELENLEGI ISKOLÁRÓL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN ÁGAZATI BONTÁS SZERINT (11., 12. ÉS 13. ÉVFOLYAM, N=918)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Érdeemes kiemelni, hogy a korábbi képzési jegyzék szerint felvett tanulók átlagosan alacsonyabb (24,5 százalékuk mondta, hogy nagyon jól érzi magát az oktatási intézményben) elégedettségről számoltak be, mint a 9. és 10. évfolyamok tanulói (esetükben 31,3 százalék értékelte kiemelkedően pozitívan iskolaválasztását), így elmondható, hogy az oktatási intézményekben eltöltött idővel csökken a válaszadók pozitív megítélésének aránya (lásd 62. ábra).

A tanulók iskolájukkal való elégedettségi szintje az intézményben eltelt idővel csökken.

A felmérés hangsúlyt fektetett a tanulók iskolájában elérhető szolgáltatásokkal és juttatásokkal kapcsolatos ismeretek, tapasztalatok felmérésére is. A válaszadók 62,5 százaléka tud arról, hogy a gyengébb tanulókat egyes tantárgyakból korrepetálják a tanárok, amit a tanulók túlnyomó többsége meg is erősített válaszában. Az iskolai tehetséggondozásról a tanulók 49,3 százaléka nem hallott, de elképzelhető az is, hogy nem ismerték a fogalom jelentését. A válaszadók 37,1 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van az iskolájában ilyen foglalkozás (13. táblázat).

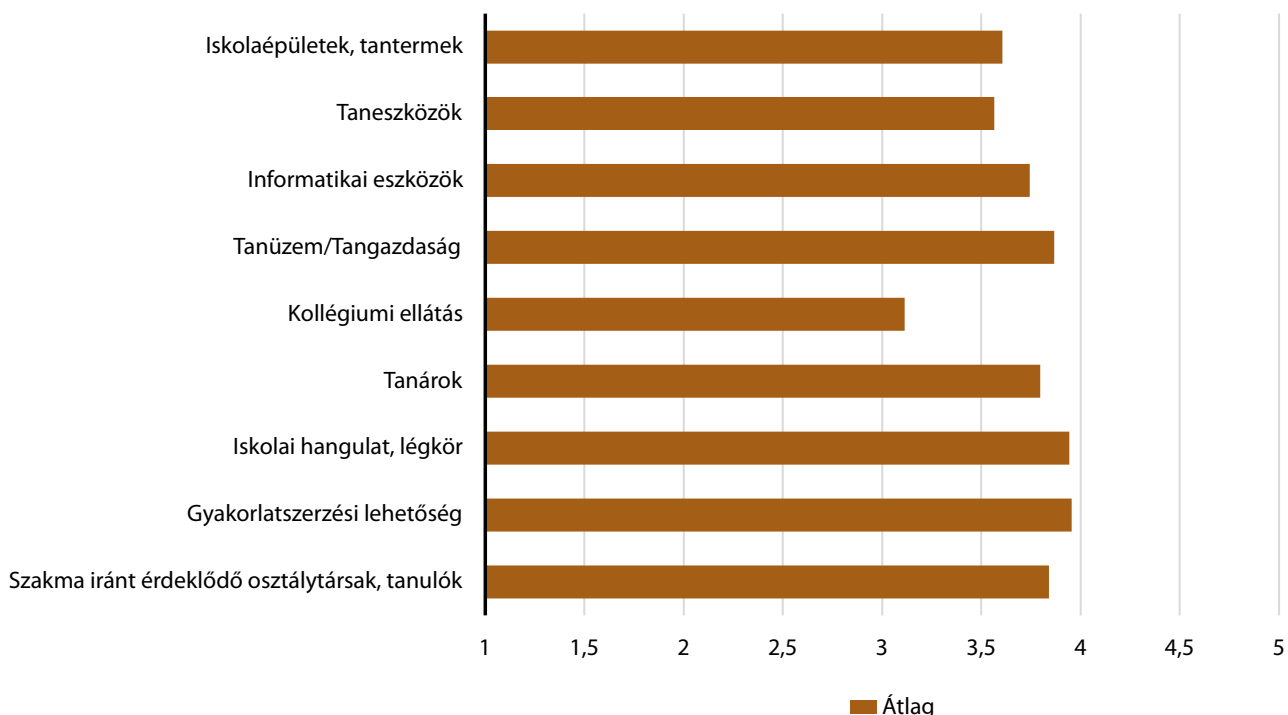
13. táblázat: A KÜLÖNBÖZŐ ISKOLAI SZOLGÁLTATÁSOK ÉS JUTTATÁSOK MEGLÉTE A TANULÓK VÁLASZAI ALAPJÁN (N=3846)

Iskolai szolgáltatások, juttatások	Nem tudom, %	Nincs, %	Van, %
Korrepetálás, felzárkóztatás	28,3	9,2	62,5
Tehetséggondozás	49,3	13,6	37,1

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

63. ábra

„ÉRTÉKELD 1-TŐL 5-IG AZ ISKOLÁDAT AZ ALÁBBIK SZERINT” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK EREDMÉNYE (N=3846)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A felmérésben részt vevő tanulók iskolájukat egy 5-fokú Likert-skálán értékelhették, ahol az 1-es jelentése a nem megfelelő, az 5-ös pedig a kiváló. A legtöbbben úgy értékelték, hogy a gyakorlatszerzési lehetőségek kiválóak abban az oktatási intézményben, ahol a vizsgálat időpontjában tanultak, s általában ebben a kategóriában voltak leginkább pozitívak a válaszadók. A megkérdezettek általában elégedettek az iskolai hangulattal, valamint a

A tanulók iskolájukban a gyakorlatszerzési lehetőségekkel és az iskolai légkörrel a legelégedettebbek.

tanüzemek, tangazdaságok felszereltségével, előbbit a válaszadók 69,1 százaléka, utóbbit pedig 66,9 százalékuk jónak vagy kiválónak találta. A tanüzemek és tangazdaságok megítélése szintén kedvező a kitöltők körében: a válaszadók 60,5 százaléka jó vagy kiváló minősítéssel illette, átlagosan pedig 3,9 pontot adtak rá a tanulók. Összességében a kitöltők 3,11 ponttal értékelték a kollégiumi elhelyezést. Fontos megjegyezni, hogy a kategóriában kiugróan magas a „nem tudom megítélni/nem szeretnék válaszolni” opciót választók aránya. Ez minden bizonnyal azzal magyarázható, hogy a bejárós és helyi tanulók is megválasztották a kérdést, és ők értelemszerűen ezt jelölték meg (63. ábra).

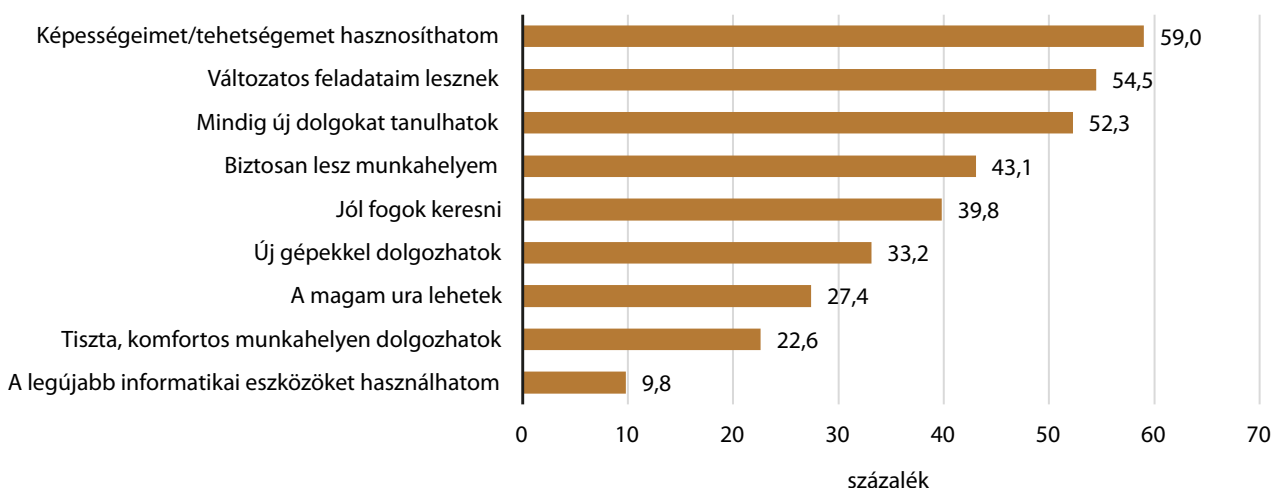
Jövőre vonatkozó tervek és az azokat befolyásoló tényezők

Annak érdekében, hogy a szakmaválasztással kapcsolatos preferenciákat megismerhessük, a felmérés keretében arra kértük az agrárszakképzésben részt vevő tanulókat, hogy különböző dimenziók (ismeretszerzés lehetősége, elérhető jövedelem mértéke, elhelyezkedési lehetőségek stb.) mentén értékeljék választott szakmájukat. A megadott lehetőségek közül a legtöbb tanuló (59,0 százalék) a választott szakma személyes képességek, kompetenciák hasznosítását lehetővé tevő szerepét emelte ki, ezt követte a változatos munkavégzési lehetőség (54,5 százalék), valamint az új dolgok, új területek megismerése (52,3 százalék).

A kérdőívet kitöltő tanulók 43,1 százaléka úgy gondolja, hogy a szakma megszerzése után el tud majd helyezkedni a munkaerőpiacon, 39,8 százalékuk pedig úgy véli, hogy kedvező fizetésre tehet szert. A válaszadók harmada (33,2 százalék) szerint az agrárszakképzettség megszerzése új, modern gépek, technológiák használatát teszi majd lehetővé. A kérdésre választ adó tanulók közel negyede véli úgy, hogy az agrárszakma megszerzésével a maga ura lehet (27,3 százalék), és azt, hogy tiszta, komfortos munkahelyen dolgozhat (22,7 százalék). Mindössze 9,8 százalékuk van azon az állásponton, hogy az agrárszakmában történő elhelyezkedéssel a legújabb informatikai eszközök használatára nyílik módja (64. ábra).

64. ábra

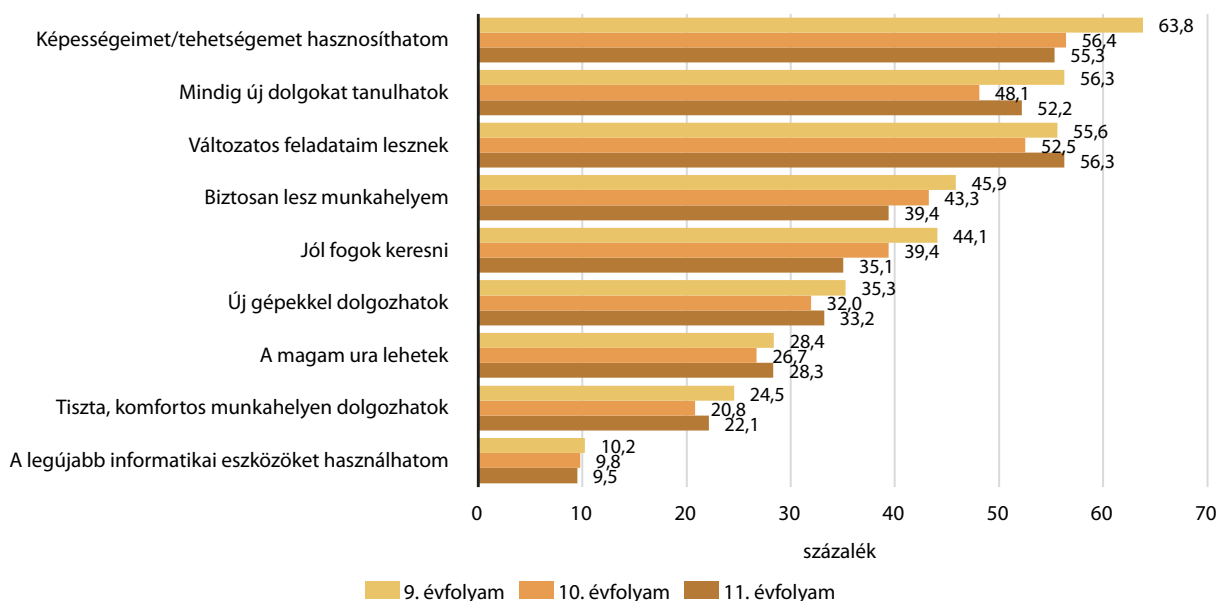
VÉLEMÉNYEK A JELENLEGI SZAKMÁRÓL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN (N=3846), HA A SZAKMÁMBAN HELYEZKEDEM EL AKKOR...

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

Az eredményeket évfolyamok szerinti bontásban vizsgálva látható, hogy nincs lényegi eltérés a 9., 10. és 11. évfolyamon tanulók véleménye között. Azt azonban érdemes kiemelni, hogy a 9. évfolyamos tanulók általában optimistábbak, mint a 10–11. évfolyamosok, akik már több tapasztalatot szereztek a szakképzési rendszerben (65. ábra).

65. ábra

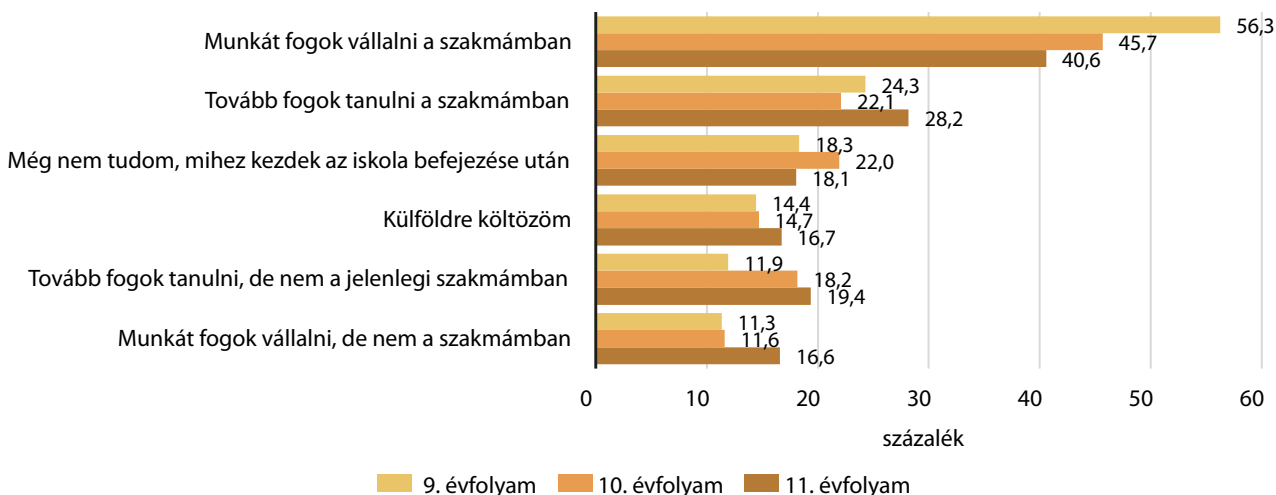
VÉLEMÉNYEK A JELENLEGI SZAKMÁRÓL A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN ÉVFOLYAMONKÉNTI BONTÁSBAN (N=3640), HA A SZAKMÁMBAN HELYEZKEDEM EL, AKKOR...

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A szakmával kapcsolatos tapasztalatok és várakozások mellett fontos kérdésként merült fel, hogy a tanulók hogyan képzeli el a jövőjüket a középiskola befejezését, a szakmai végzettség megszerzését követően. A három évfolyam ebben az esetben is valamelyest eltérő véleményt fogalmazott meg, a 10. és 11. osztályosok körében a 9. évfolyamhoz képest magasabb volt a jelenleg tanult szakmájukat elhagyni tervező diákok aránya (11,6 és 16,5 százalék). A válaszadók közül a legtöbben a jelenleg tanult szakmájukban képzeli el a jövőjüket, a 9. évfolyamosok 56,3 százaléka, a 10. osztályosoknak 45,7 százaléka, a 11. osztályosoknak 40,6 százaléka jelölte meg ezt a válaszlehetőséget. A továbbtanulási kedv leginkább a 11. évfolyam képviselőire jellemző, 28,2 százalékuk szeretne a saját szakmájában továbbtanulni, 19,4 százalék más tanulna az iskola befejezése után (66. ábra).

Az agrárszakképzésben tanulók legnagyobb része a jelenleg tanult szakmájában képzeli el a jövőjét.

66. ábra

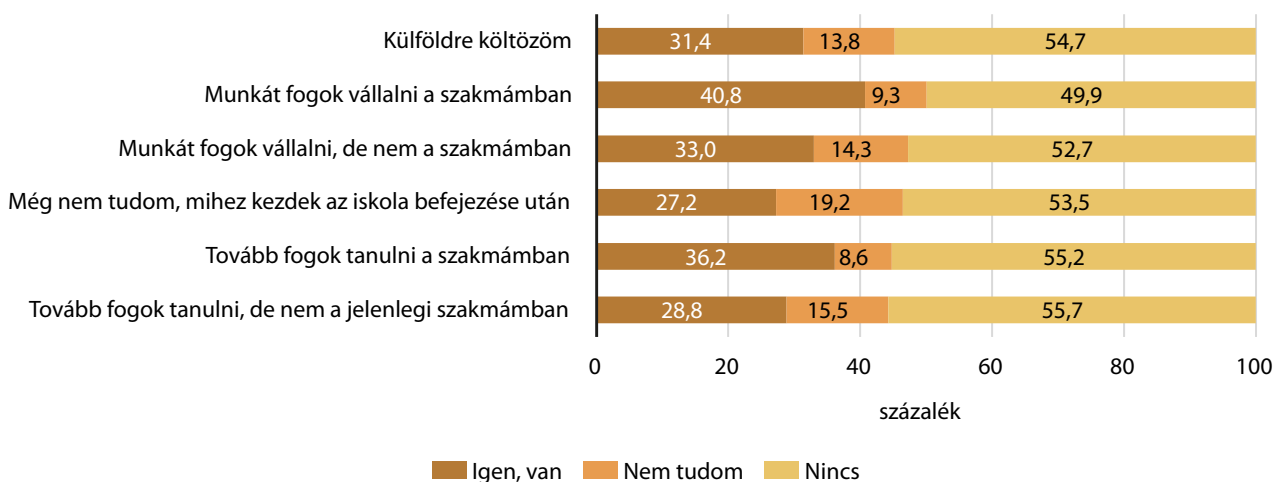
TERVEK A TECHNIKUM/SZAKKÉPZŐ ISKOLA BEFEJEZÉSÉT KÖVETŐEN A VÁLASZADÓ TANULÓK KÖRÉBEN, ÉVFOLYAMONKÉNTI BONTÁSBAN (N=3640)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A kutatás egyik fontos kérdése volt, hogy van-e kapcsolat a tanulók jövőbeni tervei, valamint az agráriumhoz való kötődésük, az iskola- és pályaválasztással kapcsolatos motivációjuk, továbbá az iskolában szerzett eddigi tapasztalataik között. Az összefüggés vizsgálatát keresztábra-elemzésekkel végeztük el. Elsőként a szülők/nevelőszülők agrárérinthettségének a tanulók terveire gyakorolt hatását vizsgáltuk. Az alábbi két ábrán is jól látható, hogy a szülők agrárvégzettsége, illetve az agráriumban való foglalkoztatottsága szinte azonos képet mutatott a diákok jövőbeni terveit illetően.

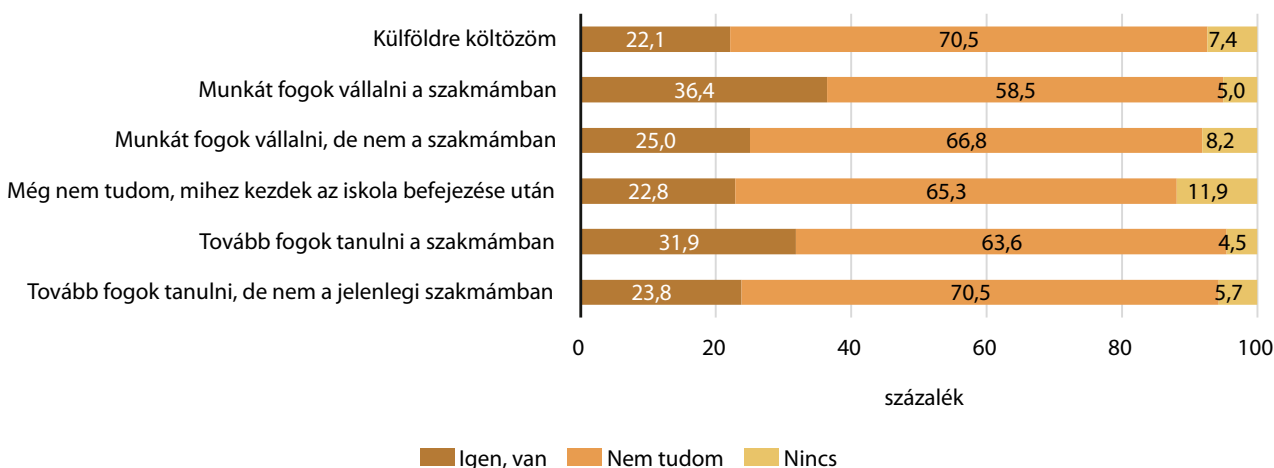
Az agrárvégzettséggel rendelkező és/vagy az agráriumban foglalkoztatott szülők gyermekei valamelyest magasabb arányban képviseltetik magukat azokban a csoportokban, akik a tanult szakmában akarnak elhelyezkedni vagy a továbbtanulást fontolgatják a középfokú tanulmányok befejezése után. A két csoportban az igennel válaszoló tanulók aránya 40,8 és 31,9 százalék között mozog (67. és 68. ábra).

67. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI ASZERINT, HOGY A SZÜLŐKNEK/NEVELŐSZÜLŐKNEK VAN-E AGRÁRVÉGZETTSÉGE (N=3640)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

68. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI ASZERINT, HOGY A SZÜLŐK/NEVELŐSZÜLŐK AZ AGRÁRIUMBAN FOGLALKOZTATOTTAK-E (N=3640)

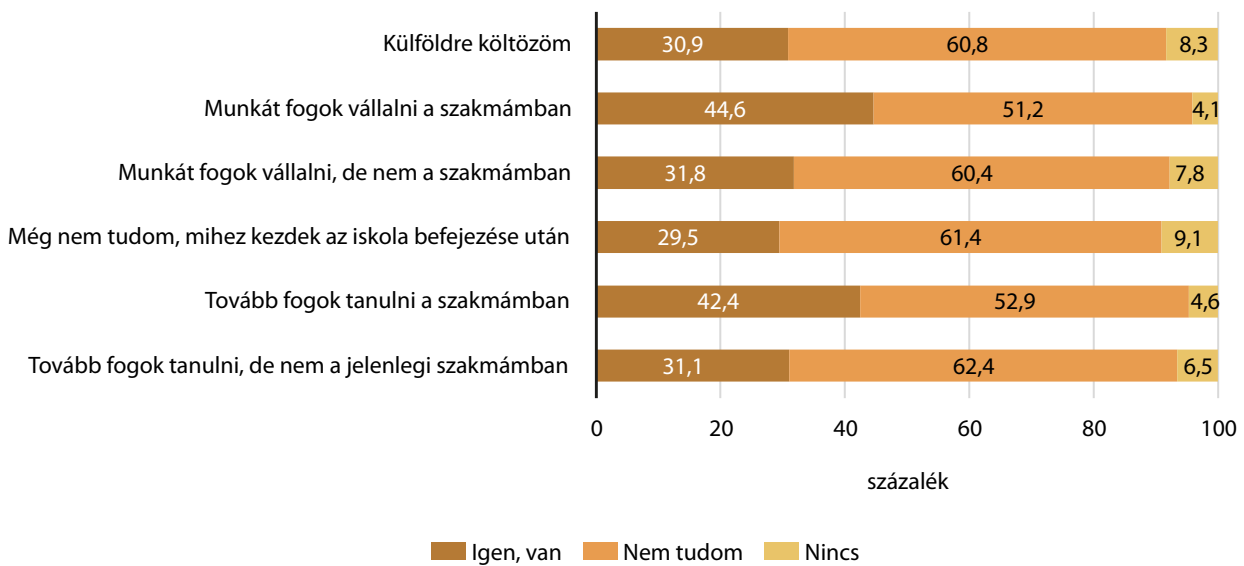

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A keresztábrás összehasonlítások közül leginkább az befolyásolta a felmérésben részt vevő tanulók terveit, hogy a családjuk otthon végez-e valamilyen mezőgazdasági tevékenységet, része-e a gazdálkodás a mindennapi tevékenységüknek. Azok a tanulók, akik otthon is gazdálkodnak családjuk körében, magasabb arányban szeretnék elhelyezkedni (44,6 százalék) vagy továbbtanulni (42,4 százalék) a szakmájukban, mint akiket otthon nem érnek ilyen hatások. Azon tanulók körében, akik nem a jelenleg tanult szakmában képzelik el a továbbtanulásukat, illetve munkavállalásukat, 31,1 és 31,8 százalék azoknak az aránya, akik otthon is mezőgazdasággal foglalkoznak (69. ábra).

A gazdálkodó családból származó tanulók magasabb arányban tervezik a szakmájukban való elhelyezkedést, mint azok, akik nem gazdálkodnak otthon.

69. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI ASZERINT, HOGY A FOLYTATNAK-E VALAMILYEN MEZŐGAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGET OTTHON (N=3640)

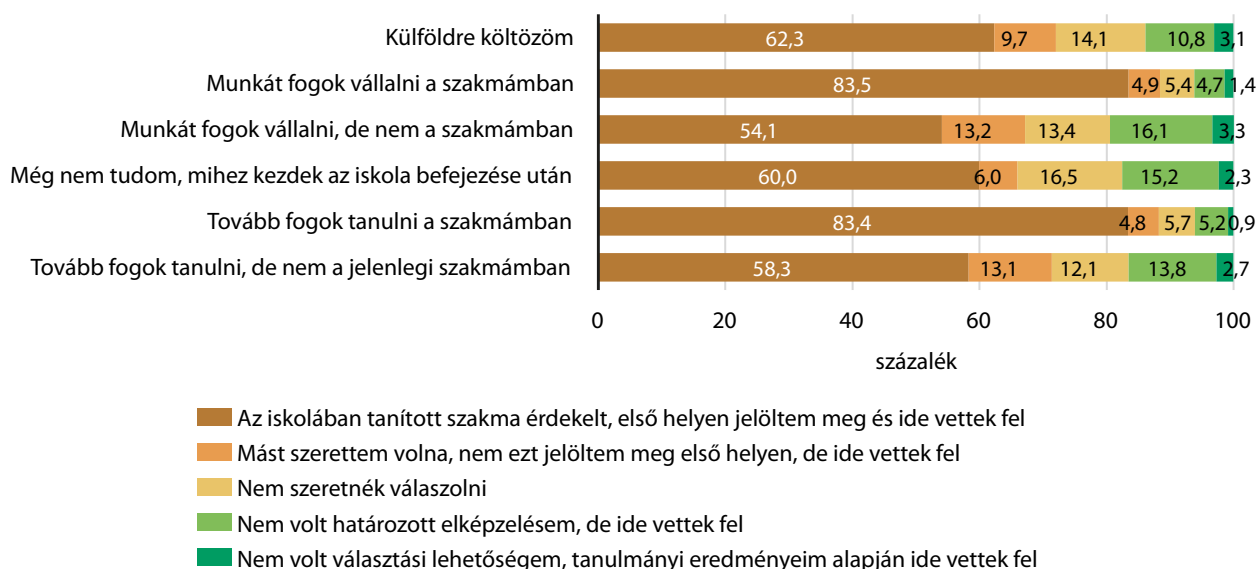

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A kérdőíves felmérés eredményei között szerettük volna bemutatni, hogy a kitöltők jövőbeni elképzelései milyen kapcsolatban állnak az iskolaválasztás okával. Azok a tanulók, akik az adott agrárszakképzést az érdeklődésüknek megfelelően választották, sokkal elkötelezettebbek, hogy a jövőben ezen a területen vállaljanak munkát, vagy ebben az irányban tanuljanak tovább. Azon tanulók, akik tudatosan döntöttek az iskolaválasztásban, és az első helyen megjelölt intézménybe nyertek felvételt, szemmel láthatóan magasabb arányban képviseltetik magukat azok között, akik a szakmájukban szeretnék továbbtanulni vagy elhelyezkedni. Mindkét esetben arányuk 80 százalék feletti az említett kategóriákban. Azok körében, akik nem a szakmában fognak munkát vállalni, vagy nem a jelenlegi szakmában terveznek továbbtanulni, kisebb arányban szerepeltek azok, akik az iskolát a szakma iránti érdeklődés miatt választották (54,1 és 58,3 százalék), mint a többi kategóriában (70. ábra).

70. ábra

A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI AZ ISKOLAVÁLASZTÁS OKA SZERINT (N=3640)

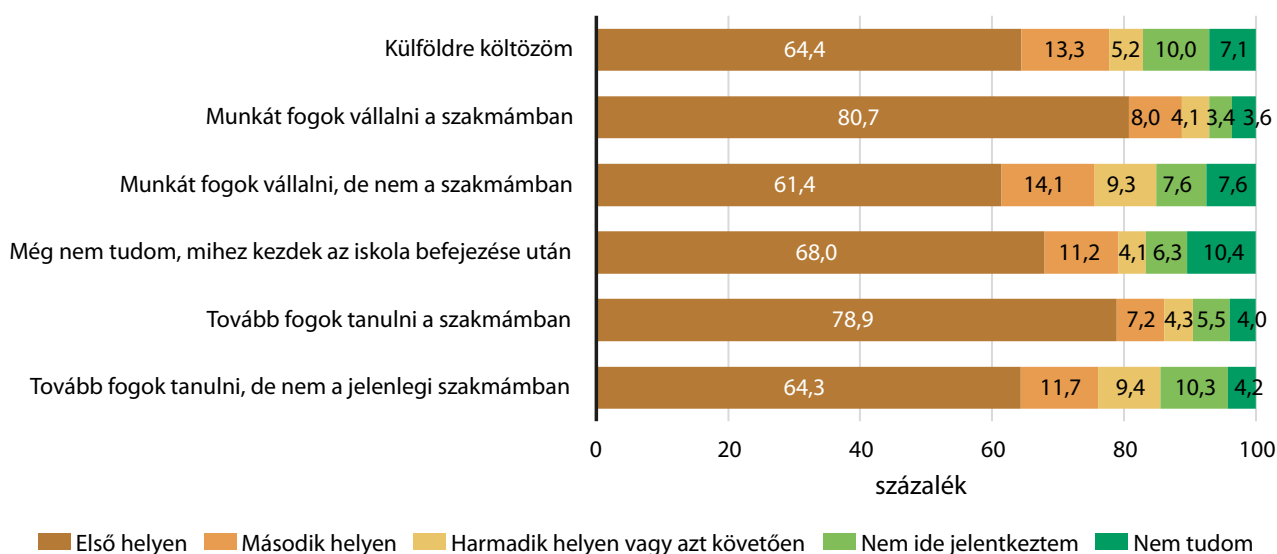

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A fenti megállapítást az is alátámasztja, hogy a jelenlegi oktatási intézményüket első helyen megjelölő tanulók körében szintén magas (80,7 százalékos körüli) a szakma iránti elkötelezettség. Érthető módon azok a válaszadók, akik más szakmában szeretnének elhelyezkedni, vagy más szeretnének tanulni, illetve a külföldre költözést tervezik, kisebb arányban (61,4 és 64,4 százalék között) jelölték első helyen a jelenlegi iskolájukat (71. ábra).

71. ábra

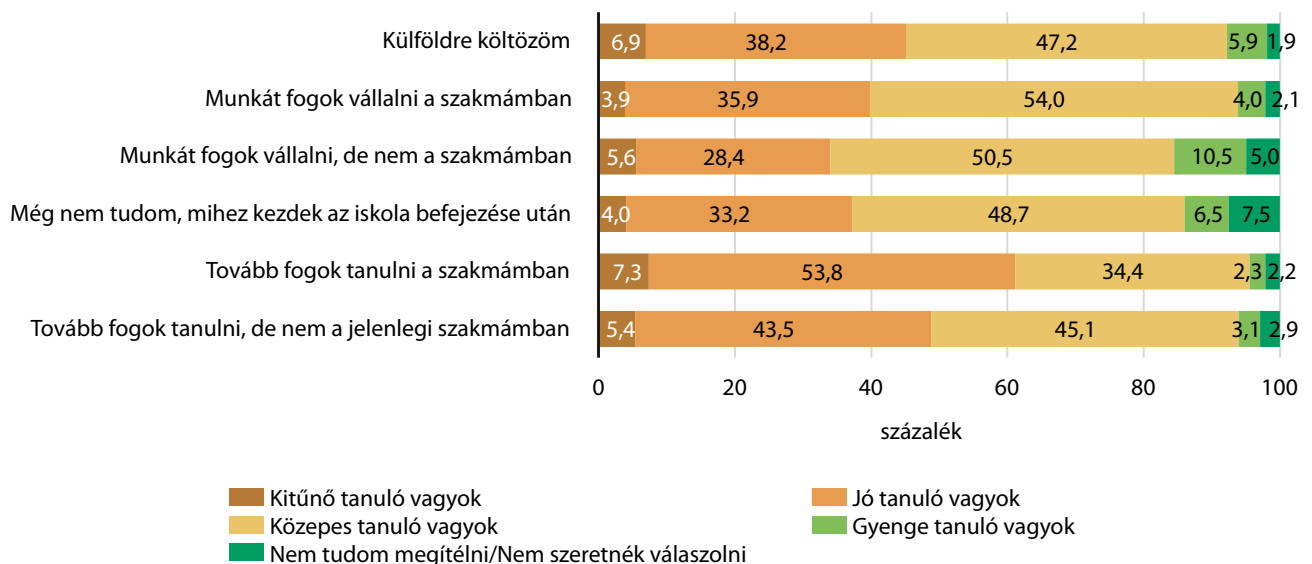
A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI AZ ISKOLA MEGJELÖLÉSÉNEK SORRENDJE SZERINT (N=3640)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A szubjektíven értékelt tanulmányi szint és a jövőbeni tervek relációja az eddigi keresztábra-elemzéseknél változatosabb képet mutat. Azok a válaszadók, akik kitűnő tanulónak tartják magukat, legmagasabb arányban vagy tovább szeretnék tanulni a szakmájukban, vagy a külföldre költözést tervezik (előbbi esetben arányuk 7,3, utóbbiban 6,9 százalék). Ezt a két választ követi azok aránya, akik munkát szeretnék vállalni, ám nem a saját szakmájukban (5,6 százalék). A magukat jó tanulónak minősítő kitöltők aránya a szakmában továbbtanulni szándékozók között volt a legmagasabb, 53,8 százalék, a nem a jelenlegi szakmájukban továbbtanulni tervező tanulók között pedig 43,5 százalék, ami a második legmagasabb értéknek számított. A közepes eredménnyel tanuló válaszadók aránya a tanult szakmában és a szakmán kívül munkát vállalni szándékozók között volt a legmagasabb, illetve azok között, akik még nem tudják, hogy mihez kezdjenek az iskola befejezése után (48,7 és 54,0 százalék közötti érték) (72. ábra).

72. ábra A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI A SZUBJEKTÍV TANULMÁNYI EREDMÉNYÜK SZERINT (N=3640)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

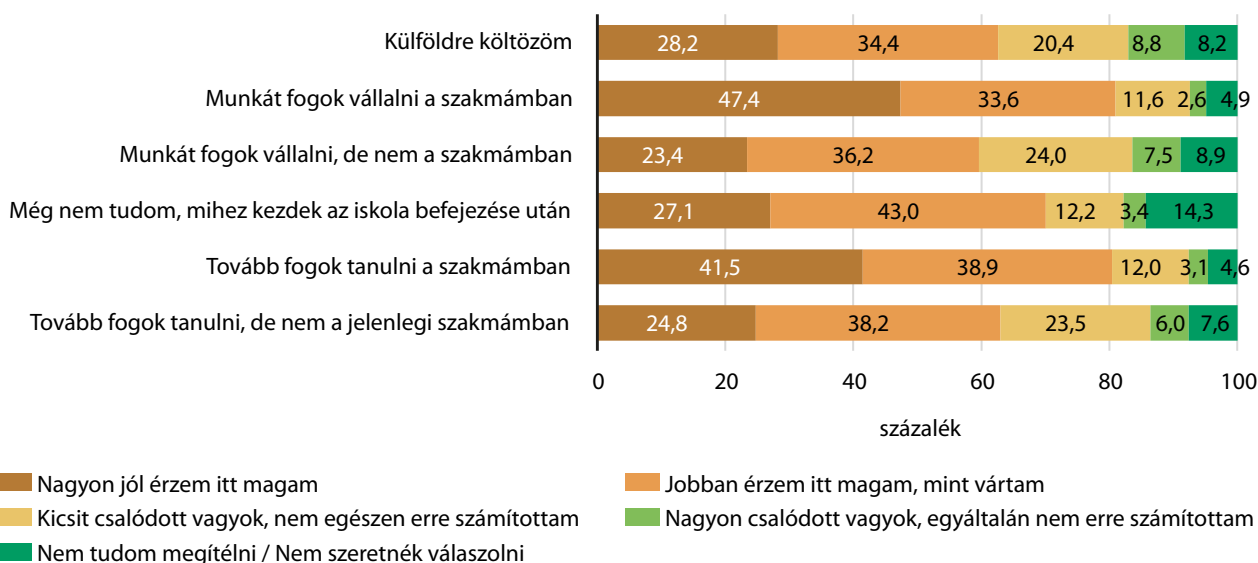
A megkérdezett tanulók jelenlegi agrárszakképző intézményükkel való elégedettsége szintén összefügg a jövőbeni tervek irányával. A szakmájuk iránt elkötelezett tanulók inkább elégedettek az iskolájukkal, mint a társaik. A szakmában való elhelyezkedést tervező tanulók 47,7 százaléka nagyon jól érzi magát az iskolájában, valamint 33,6 százalékuk jobban érzi magát az iskolájában, mint várta. Ezek az értékek a szakmában továbbtanulást tervezők között 41,5, valamint 38,9 százalék voltak. A jelenlegi agrárszakképző intézményben valamilyen mértékben csalódott válaszadók aránya a külföldre költözni szándékozók és a nem a jelenlegi szakmában továbbtanulást tervezők körében volt a legmagasabb (együttesen 29,1 és 29,4 százalék) (73. ábra).

A szakmájuk iránt elkötelezettebb tanulók elégedettebbek az iskolájukkal.

A keresztábra-vizsgálatok eredményeit összegezve azt láthatjuk, hogy a kérdőíves felmérésben részt vevő tanulók többsége határozott elképzeléssel rendelkezik a jövőt illetően. Az agráriumban való elhelyezkedést vagy a választott szakmában/szakterületen történő továbbtanulást befolyásolja a családi háttér: a család saját gazdaságában végzett mezőgazdasági munkák erősen hatnak a tanulók jövőbeni terveire, míg a szülők agrárvégzettsége vagy a mezőgazdasági területen való foglalkoztatásuk gyengébben érvényesül ebben a kérdésben.

73. ábra

A FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK JÖVŐBENI TERVEI A JELENLEGI ISKOLÁVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK SZERINT (N=3640)

Forrás: Pályaorientációs felmérés (2022), AKI

A tanulmányi eredmények jelentősen meghatározzák a tanulók jövőbeli terveit: azok, akik kiválóan vagy jónak értékelték saját tanulmányi eredményüket, magasabb arányban terveznek a szakmájukon belül továbbtanulni, mint a közepes vagy annál rosszabb tanulmányi eredményű válaszadók. Ők elsősorban a munkaerőpiacon szeretnének elhelyezkedni, s az ágazatukhoz sem ragaszkodnak annyira, mint jobban teljesítő társaik.

A felmérés fentiekben ismertetett eredményei közül kiemelendő továbbá, hogy a szakképzésben részt vevő tanulók évről évre veszítenek lelkesedésükből. Ez az eredmény rávilágít arra, hogy az agrárszakképző intézmények fontos szerepet játszanak tanulók motivációjának fenntartásában és a diákok ágazatban történő elhelyezkedése szempontjából. A kutatás rámutat arra az összefüggésre is, hogy a képzőintézmények – illetve maga a szakképzési rendszer – ezen a területen még fejlődhetnek annak érdekében, hogy a tanulókat a lehető legjobb eszközökkel inspirálják választott szakmájuk folytatásában.

A továbbtanulási és elhelyezkedési preferenciafelmérés

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, az Agrárminisztérium, valamint az Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Kft. (AKI) együttműködése keretében 2022 novemberében az agrárszakképzésben tanuló utolsó éves tanulók körében pályapreferencia-felmérésre került sor a pályán maradás ösztönzését hatékonyan segítő szakpolitikai beavatkozások megalapozása érdekében.

A felmérés keretei, a minta jellemzői

A továbbtanulási és elhelyezkedési preferenciákat felmérő kérdőíves adatfelvétel elvégzésére az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképzési centrumok aktív közreműködésével, a végzés előtt álló tanulók körében került sor 2022. november 7–18. között.

Az elemzés alapjául szolgáló online kérdőív kitöltése név nélkül történt. Az agrárszakképzésben részt vevő tanulók összességében 38 kérdésre adhattak választ a képzésről szerzett tapasztalataikról, a végzést követő terveikről, a továbbtanulással, munkavállalással kapcsolatos konkrét elképzeléseikről.

Az online kérdőívet összesen 1680 agrárszakképzésben részt vevő végzős tanuló töltötte ki. A válaszadók körülbelül fele-fele arányban vettek részt a 4+1 éves technikumi képzésben (kifutó jellegű szagimnáziumi képzés, 862 fő) és a 3 éves szakképző iskolai képzésben (kifutó jellegű szakközépiskolai képzés, 818 fő).

A felmérésben szereplő tanulók iskolái alapján elmondható, hogy a válaszok megfelelően reprezentálják a hazai környezetben működő agrárszakképzési centrumokat. Az érvényes válaszok 27,3 százaléka (458 fő) a Kisalföldi Agrárszakképzési Centrumból érkezett, hasonló arányban töltötték ki a Közép-magyarországi ASzC iskoláiból a kérdőívet (26,7 százalék, 448 fő). Az Alföldi Agrárszakképzési Centrum intézményeibe jár a kitöltő válaszadók ötöde (20,5 százalék, 334 fő). A Déli Agrárszakképzési Centrumból (13,6 százalék, 228 fő) és az Északi ASzC-ből (11,8 százalék, 198 fő) töltötték ki a legkevesebben a kérdőívet (14. táblázat).

14. táblázat: A VÁLASZADÓK SZÁMA ÉS ARÁNYA AZ EGYES AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMOK SZERINT

Centrum megnevezése	Tagiskolák száma (db)	Tanuló (fő)	Megoszlás (%)
Alföldi Agrárszakképzési Centrum	9	344	20,5
Déli Agrárszakképzési Centrum	10	228	13,6
Északi Agrárszakképzési Centrum	12	198	11,8
Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum	8	458	27,3
Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum	11	448	26,7
Összesen	50	1 676	100,0

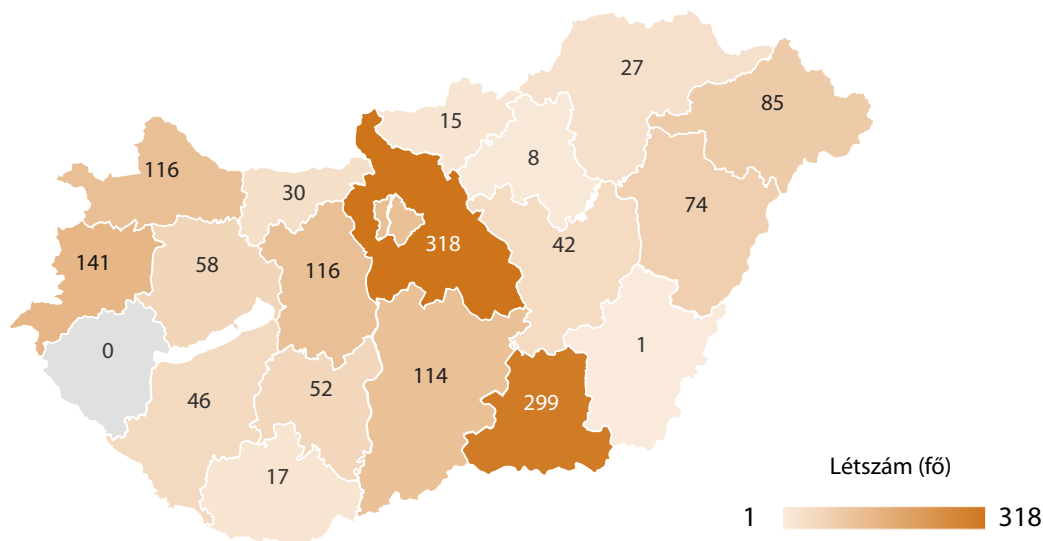
Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A legtöbb válaszadó (13,6 százalék, 228 fő) a Közép-magyarországi ASzC Táncsics Mihály Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégiumot képviselte. Ezt az intézményt követte 129 fővel (7,7 százalék) az Alföldi ASzC Bársony István Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium, illetve 116 fővel (6,9 százalék) a Kisalföldi ASzC Dr. Entz Ferenc Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium. Ezen felül jelentősebb részvételi aktivitás jellemezte még a Közép-magyarországi ASzC Varga Márton Kertészeti és Földmérési Technikum és Kollégiumot, valamint az Alföldi ASzC Bedő Albert Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégiumot, ahonnan egyaránt 79 kitöltés érkezett (4,7-4,7 százalék).

A válaszadó tanulók szakképzőintézményük székhelye szerinti jellemzőiről elmondható, hogy két vármegye (Békés és Zala⁸) kivételével Magyarország összes vármegyéjét reprezentálják. A legtöbb válaszadó, a felmérésben résztvevők mintegy 18,9 százaléka (318 fő) Pest, további 17,8 százaléka (299 fő) pedig Csongrád-Csanád vármegyei agrárszakképző intézményben tanul. Emellett sorrendben a Vas vármegyében (8,4 százalék, 141 fő), Budapesten (7,0 százalék, 118 fő), a Fejér és Győr-Moson-Sopron (egyenként 6,9 százalék, 116 fő), továbbá a Bács-Kiskun (6,8 százalék, 114 fő) vármegyében tanuló válaszadók száma a legnagyobb. A felsorolt hét vármegye válaszadói teszik ki a pályakövető felmérés keretében megkérdezett tanulók közel háromnegyedét (72,3 százalékát) (74. ábra).

8 Zala vármegyében nem működik Agrárszakképzési Centrumhoz tartozó AM-fenntartású szakképző intézmény.

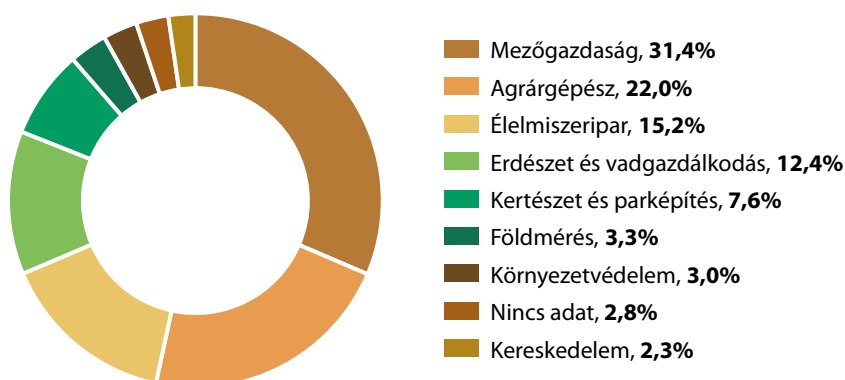
74. ábra

A VÁLASZADÓK SZÁMA SZAKKÉPZŐ INTÉZMÉNYÜK SZÉKHELYÉNEK MEGYÉJE SZERINT (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A válaszadó tanulók közel harmada (31,4 százalék, 528 fő) a korábbi ágazati besorolás alapján a mezőgazdasági ágazathoz tartozó szakmát tanul. A második helyen, 22 százalékos aránnyal az agrárgépészethez kapcsolódó képzésben résztvevők száma áll (369 fő). Emellett jelentős még az élelmiszeripari (15,2 százalék, 256 fő), valamint az erdészet és vadgazdálkodás (12,4 százalék, 208 fő) szakmát tanuló válaszadók száma és aránya a mintában. A megkérdezett diákok 9,9 százaléka (167 fő) a kertészet és parképítés ágazathoz tartozó szakmát tanul, míg a földmérés (3,3 százalék) és környezetvédelem (3,0 százalék) ágazatokat csak kevés válaszadó képviseli. A válaszadók mintegy 2,8 százaléka az „egyéb” kategóriába sorolta szakmáját (75. ábra).

75. ábra

A VÁLASZADÓ TANULÓK ÁLTAL TANULT SZAKMÁK ÁGAZATI BESOROLÁSA (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A tanult szakma szakterületi besorolását tekintve összefoglalóan elmondható, hogy a minta megfelelően reprezentálja az agrárszakképzési szakmaterületeket. Önbesorolás keretében a tanulók 40-féle szakmát adtak meg. Ezek közül részesedésük alapján tíz szakma emelhető ki, e szakterületeken együttesen a válaszadó tanulók háromnegyede (74,8 százalék) tanul.

A legtöbb válaszadó a mezőgazdasági gépész (12,4 százalék) és az erdősztechnikus (11,7 százalék) szakterületen folytat tanulmányokat. Emellett meghatározó még a válaszadók körében a mezőgazdasági gépésztechnikus (8,8 százalék) és mezőgazdasági technikus (8,2 százalék), a gazda (7,3 százalék) és a lovasz (7,2 százalék) szakterületen végzettséget szerzők száma és aránya. Közel hasonló arányban vettek részt a felmérésben az állategészségügyi technikus (5,5 százalék), a pék-cukrász (4,8 százalék), az élelmiszeripari technikus (4,7 százalék) és a kertész (4,2 százalék) képzésben tanulók (15. táblázat).

15. táblázat: A VÁLASZADÓ TANULÓK JELLEMZŐI A TANULT SZAKMA SZAKTERÜLETI BESOROLÁSA SZERINT A TÍZ LEGNAGYOBB LÉTSZÁMÚ SZAKMA ESETÉBEN

Tanult szakma	szám, fő	arány, %
Mezőgazdasági gépész	208	12,4
Erdősztechnikus	196	11,7
Mezőgazdasági gépésztechnikus	148	8,8
Mezőgazdasági technikus	138	8,2
Gazda	123	7,3
Lovász	121	7,2
Állattenyésztő és állategészségügyi technikus	92	5,5
Pék-cukrász	80	4,8
Élelmiszeripari technikus	79	4,7
Kertész	71	4,2
Egyéb szakmák	424	25,2
Összesen	1 680	100,0

Forrás: Végzős tanulók preferencia felmérése (2022), AKI

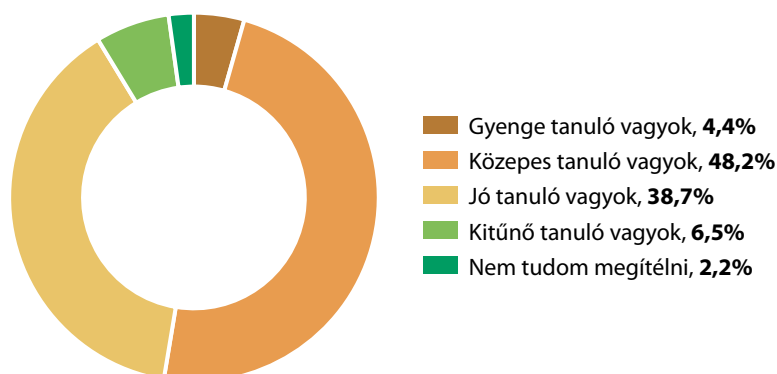
A fentiek mellett a minta szociodemográfiai összetételéről az is elmondható, hogy a válaszadó tanulók 58,5 százaléka fiú, 36,3 százaléka lány. További 5,2 százalékuk nem kívánt válaszolni a kérdésre. Túlnyomó többségük, mintegy 76,2 százalékuk 2003–2006 között született, emellett meghatározó még a 2007-ben (10,5 százalék) és a 2002 előtt születettek aránya (10 százalék).

Tanulmányi eredmények, szakmai versenyeken való részvétel

A tanulmányi eredményeket illetően a válaszadók közel fele (48,2 százalék) közepes tanulóknak vallja magát, 38,7 százalékuk jó tanulóként tartja számon magát. A kitűnő és a gyenge tanulók aránya ehhez képest elenyésző, az előbbi közel 7 százalék, az utóbbi 4 százalék. A válaszadó tanulók 2,2 százaléka nem tudta megítélni tanulmányi eredményét, illetve nem kívánt nyilatkozni arról (76. ábra).

76. ábra

A VÁLASZADÓ TANULÓK TANULMÁNYI EREDMÉNY SZERINTI MEGOSZLÁSA (N=1680)

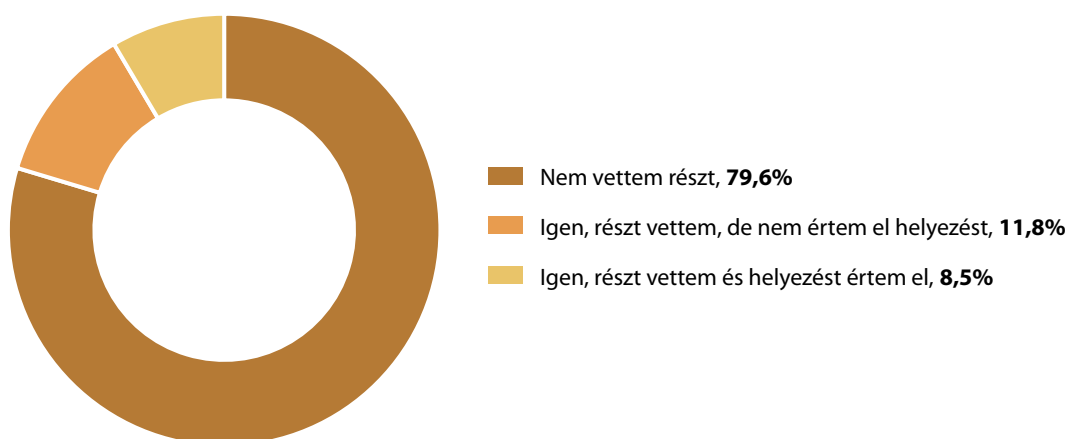

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

Az elmúlt két év felméréseivel összehasonlítva a tanulók maguk által értékelt tanulmányi eredményében kismértékű javulás tapasztalható. A 2020-as felméréshez képest mintegy 1 százalékponttal nőtt a magukat kitűnő és 2 százalékponttal a magukat jó tanulónak ítéltők aránya, miközben 3 százalékponttal csökkent a magukat közepes eredményűnek tartók aránya.

A szakmai-tanulmányi versenyre vonatkozó kérdést valamennyi felmérésben részt vevő tanuló megválaszolta. A válaszadó tanulók bő negyede (20,4 százalék, 342 fő) agrárszakképzési tanulmányai során részt vett valamilyen tanulmányi, illetve szakmai versenyen. A versenyeken részt vevő tanulók majdnem fele (143 fő) helyezést is elért (77. ábra). A fiúk nagyobb arányban indultak versenyeken, mint a lányok.

77. ábra TANULMÁNYI, SZAKMAI VERSENYEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK ARÁNYA (N=1680)

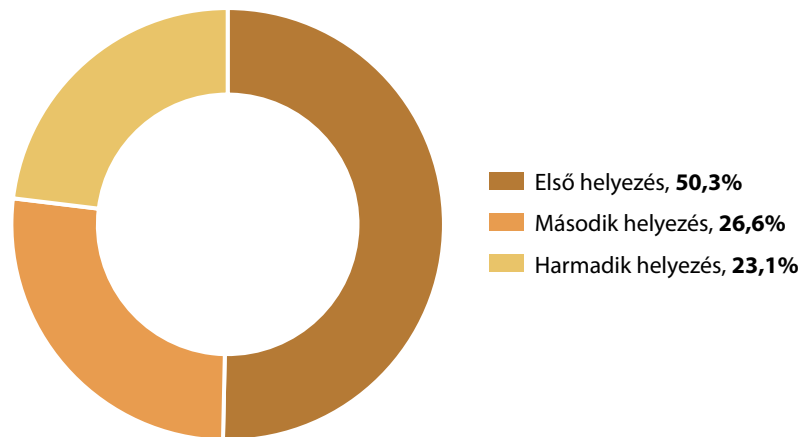
Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A versenyeken való részvétel a környezetvédelem ágazatban messze a legnagyobb arányú, ebben az ágazatban a tanulók több mint fele részt vett versenyeken. Az átlagosnál magasabb volt a részvételi arány a földmérés szakmát tanulók, illetve az erdőszet és vadgazdálkodás ágazatban tanulók körében, ahol a diákok mintegy 30 százaléka indult valamilyen szakmai vagy tanulmányi versenyen. Az agrárgépészetet és a kertészetet tanulók 19-19 százaléka, az élelmiszeripari tanulók 16,4, a mezőgazdasági ágazatban tanulók 16,1 százaléka indult tanulmányi, szakmai versenyeken.

A versenyeken való részvételi arány a Kisalföldi ASzC iskoláiban volt a legmagasabb, 24,2 százalék, míg az Északi ASzC intézményeiben a legalacsonyabb, 14,6 százalék a felmért tanulók körében. A kérdésre választ adó tanulók mintegy fele (72 fő) végzett az első helyen, több mint egyharmaduk (38 fő) második helyen és közel egyharmaduk (33 fő) a harmadik helyen (78. ábra).

Az elemzések alapján az is megállapítható, hogy azon agrárszakképzésben tanulók között, akiknek családja gazdálkodik, nagyobb arányban vannak kitűnő és jó tanulók, illetve tanulmányi és szakmai versenyeken indulók. Továbbá a versenyeken megméretetett tanulók is nagyobb arányban nyilatkoztak úgy, hogy van az övékhez hasonló szakterületen végzettséget szerzett vagy azon a szakterületen dolgozó családtagjuk.

78. ábra

A SZAKMAI, TANULMÁNYI VERSENYEN HELYEZÉST ELÉRŐ TANULÓK MEGOSZLÁSA (N=228)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

Készségek fejlődése és a gyakorlatszerzés lehetőségei

A megkérdezett tanulók 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán értékelték, hogy tapasztalataik szerint az agrárszakképzésben elvégzett tanulmányaik, beleértve az elméleti és gyakorlati képzést is, mennyiben segítették elő bizonyos területeken tudásuk és készségeik fejlődését. A skálán az 1-es azt jelenti, hogy az agrárszakképzés egyáltalán nem járult hozzá az adott tudás/készség fejlődéséhez, az 5-ös azt, hogy nagyon nagy mértékben hozzájárult a készség elmélyítéséhez.

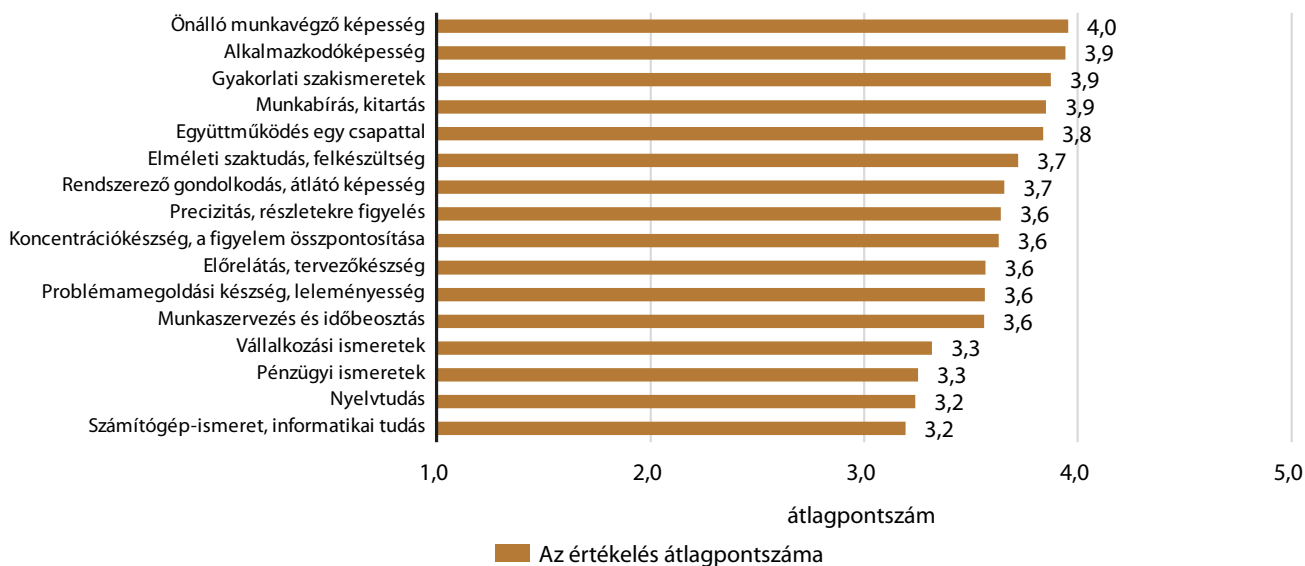
A válaszadók a felsorolt 16 terület közül mindegyikre a 3-as, azaz közepes érték feletti átlagpontszámot adtak, ami alapvetően pozitív. A tanulók közül legtöbben az önálló munkavégző képességük fejlődését tekintették olyan készségnek, amihez a szakképzésben eltöltött tanulmányok nagymértékben hozzájárultak, erre a készségre 4-es átlagértékelést adtak. A sorban ezt követte az alkalmazkodóképesség, a gyakorlati szakismeretek bővülése és a munkabírás, kitartás, mindhárom készséget 3,9 átlagpontszámmal értékelték, és nem sokkal kapott kisebb értéket az együttműködési készség fejlődése. Az elméleti szaktudás, felkészültség és a rendszerező gondolkodás (3,7 átlagpont) szintén a magasabbra értékelt, a szakképzés alatt jelentősen fejlődő kompetenciák közé sorolták a tanulók.

Az agrárszakképzésben tanulók leginkább önálló munkavégzési készségük és alkalmazkodóképességük fejlődését tapasztalták tanulmányaik alatt.

A legkevésbé a következő területeken éreztek fejlődést a tanulók: pénzügyi és vállalkozási ismeretek, számítógép-ismeret, informatikai tudás, nyelvtudás. Mindez elsősorban azért problematikus, mert a későbbi vállalkozóvá válás, önálló gazdálkodás, a kihívásokhoz való hatékony alkalmazkodás szempontjából ezek a kompetenciák kiemelt jelentőséggel bírnak. A felmérésben részt vevő diákok véleménye arról, hogy a felsorolt készségeik fejlődését milyen mértékben segítették a szakképzésben eltöltött tanulmányok, az előző évek felméréseinek eredményeivel gyakorlatilag teljes mértékben megegyeznek, ezen a téren nem tapasztalható elmozdulás (79. ábra).

79. ábra

„MEGLÁTÁSOD SZERINT A SZAKKÉPZÉSBEN ELTÖLTÖTT TANULMÁNYAID Mennyiben segítették az alábbi készségeid fejlődését?” KÉRDÉSRE ADOTT ÁTLAGPONTSZÁMOK (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

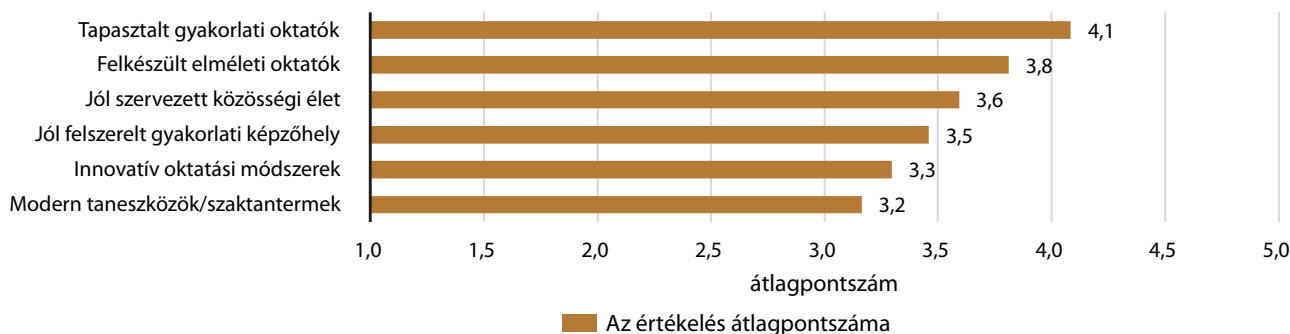
Képzési környezettel kapcsolatos vélemények

A felmérés keretében a válaszadó végzős tanulók az agrárszakképző intézményük által kínált képzési környezetet hat különböző dimenzióban értékelték. Az egyes tényezőket az iskolai teljesítményhez hasonlóan 1-től 5-ig osztályozhatták. Abban az esetben, ha az adott tényező egyáltalán nem jellemző az iskolában, akkor 1-es „osztályzatot”, ha teljes mértékben jellemző, akkor 5-öst adhattak. Lehetőségük volt a semleges, „nem tudom megítélni” válasz adására is. Ez utóbbi válasz egyedül az innovatív oktatási módszerek tekintetében volt jelentős (13,6 százalék), a többi dimenzióban az adott terület értékeléséhez a válaszadók kompetensnek érezték magukat. Az értékelésre adott osztályzatokból átlagértéket számoltunk, melyek alapján a legpozitívabban értékelt terület a gyakorlati oktatók felkészültsége volt, amelyet átlagosan 4-esre osztályoztak (80. ábra).

A végzős tanulók által legpozitívabban értékelt terület a tapasztalt gyakorlati oktatók jelenléte az iskolákban.

80. ábra

„VÉLEMÉNYED SZERINT MI JELLEMZI LEGINKÁBB AZ ISKOLÁDAT?” KÉRDÉSRE ADOTT ÁTLAGPONTSZÁMOK (N=1680)

Megjegyzés: Az ábra az adott kategóriákban 1-től 5-ig terjedő skálán választ adó tanulók véleményén alapul, a „nem tudom” válaszok nem kerültek figyelembevételre.

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

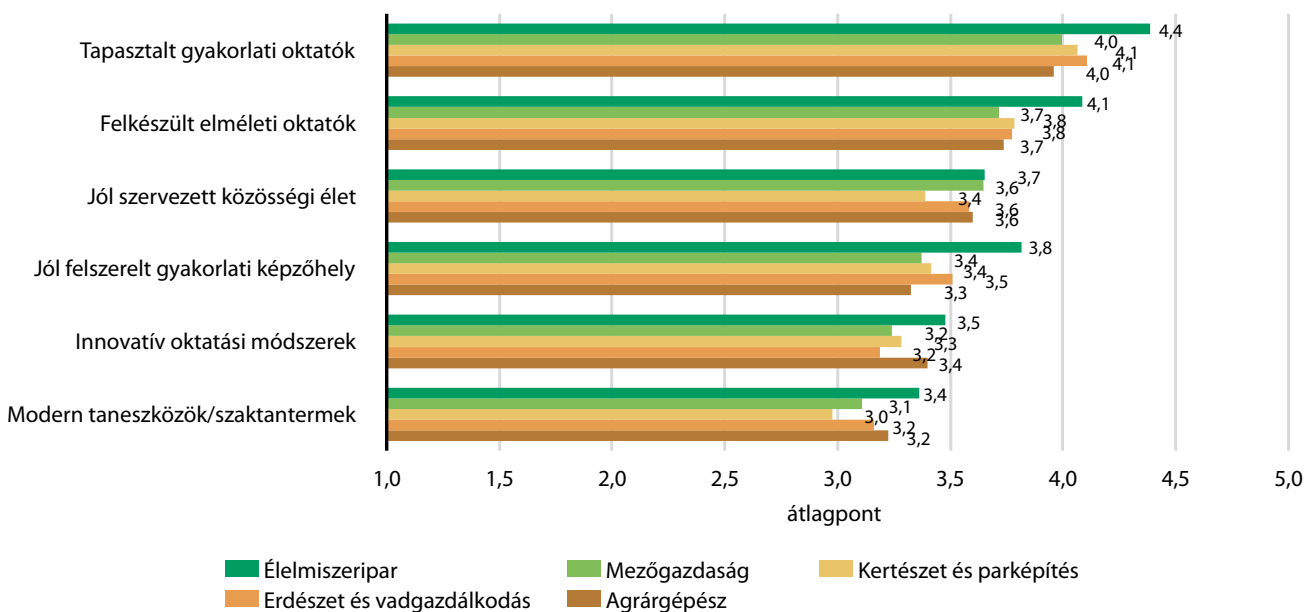
A válaszadó tanulók mintegy 45,3 százaléka értékelte úgy, hogy intézményében teljes mértékben felkészültek a gyakorlati tanárok, és további közel harmaduk (29,3 százalék) is jónak ítélte az adott területet. A megkérdezett végzős tanulók túlnyomórészt pozitívan értékelték az elméleti oktatók felkészültségét is, összességében 3,8-asra osztályozták, ami azt jelenti, hogy 65 százalékuk adott jó vagy kiváló értékelést. A viszonylag kedvezően értékelt területek között említhető még a jól szervezett közösségi élet 3,6-os átlagpontszámmal.

A gyakorlati képzőhely felszereltsége 3,5-ös értékelést kapott, ami azt jelenti, hogy a tanulók fele (51 százaléka) értékelte 4-esre vagy 5-ösre. A felmérésben részt vevő diákok kevesebb, mint a fele (43,4 százalék) vélekedett pozitívan az iskolában alkalmazott innovatív oktatási módszerekről. Ugyanakkor, ahogy erre korábban már utaltunk, ennél a dimenzióknál volt a legmagasabb a kérdésre válaszolni nem tudók aránya. A megkérdezett tanulók a taneszközök, szaktantermek felszereltségével voltak a legkevésbé elégedettek. A szaktantermek felszereltségét összességében 3,2-esre értékelték, az értékelt területek közül ebben a dimenzióban a legmagasabb a területet kimondottan rossznak ítéelő válaszadók aránya. A taneszközök és szaktantermek felszereltségét a válaszadók negyede 1-esre vagy 2-esre osztályozta. Az iskolai tényezők értékelésében az előző évek felméréseihez képest nincs változás, az átlagos értékelések pontszámai gyakorlatilag megegyeznek a korábbiakkal.

A képzési környezettel kapcsolatos vélemények némileg eltérnek az egyes ágazatokban. A főbb ágazatokban a 81. ábra mutatja a tanulók által adott átlagos osztályzatokat az egyes tényezőkre. Az élelmiszeripari tanulók szinte minden téren a legelégedettebbek. A tapasztalt gyakorlati oktatókat az agrárgépész és a mezőgazdaság ágazatban tanulók értékelték legkevésbé jónak, és ugyanez a helyzet a gyakorlati képzőhelyek felszereltségének és az elméleti oktatók felkészültségének értékelésében is. A tantermek felszereltségével pedig a kertészeti és a környezetvédelmi ágazat tanulói a legkevésbé elégedettek.

81. ábra

„VÉLEMÉNYED SZERINT MI JELLEMZI LEGINKÁBB AZ ISKOLÁDAT?” KÉRDÉSRE ADOTT ÁTLAGPONTSZÁMOK A FŐBB ÁGAZATOKBAN (N=1680)

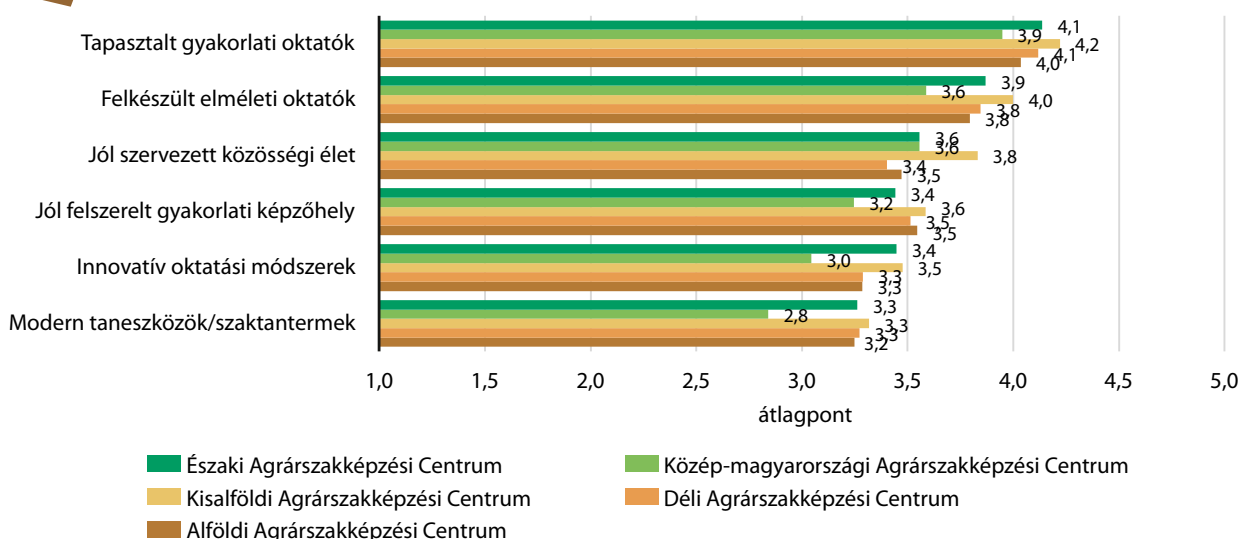
Megjegyzés: Az ábra az adott kategóriákban 1-től 5-ig terjedő skálán választ adó tanulók véleményén alapul, a „nem tudom” válaszok nem kerültek figyelembevételre.

Forrás: Végzős tanulók preferencia felmérése (2022), AKI

A tanulói véleményeket az egyes agrárszakképzési centrumok szerint is megvizsgáltuk, és azt az eredményt kaptuk, hogy a Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum tanulói tűnnek a legelégedettebbnek az iskola személyi és tárgyi feltételeit illetően, míg a Közép-magyarországi ASzC tanulói rendre minden tényezőt a legrosszabbra értékelték (82. ábra).

82. ábra

„VÉLEMÉNYED SZERINT MI JELLEMZI LEGINKÁBB AZ ISKOLÁDAT?” KÉRDÉSRE ADOTT ÁTLAGPONTSZÁMOK AZ EGYES AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMOKBAN (N=1680)

Megjegyzés: Az ábra az adott kategóriákban 1-től 5-ig terjedő skálán választ adó tanulók véleményén alapul, a „nem tudom” válaszok nem kerültek figyelembevételre.

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A szakmai gyakorlatszerzéssel kapcsolatos tapasztalatok

A felmérés keretében választ adó végzős tanulók túlnyomó többsége, mintegy 76,1 százalékuk a szakképző intézmény gyakorlati képzőhelyén (tanüzem/tangazdaság/tankonyha) végezte a szakmai gyakorlatát. Ez lényegesen magasabb arány a 2020. évi eredménynél (66,3 százalék) és magasabb a tavalyi 73,5 százalékos aránynál is, melynek háttérében feltételezhetően ASzC-k gyakorlati képzőhelyeit is integráló Ágazati Képző Központok (ÁKK) megalakulása áll. A duális képzőhelyen tanuló szerződéssel gyakorlatot szerző tanulók (524 fő) nagyjából fele-fele arányban voltak kisebb (maximum 10 főt foglalkoztató) és nagyobb, 10 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező üzemben (16. táblázat). Az egyéb válaszlehetőséget a tanulók 5,1 százaléka, összesen 85 tanuló jelölte meg. A válaszlehetőségek között említették az állami erdészeteket, állatorvosi rendelőket, illetve a szülők, közvetlen családtagok által működtetett vállalkozásokat.

A végzős tanulók több mint háromnegyede a szakképző intézmény gyakorlati képzőhelyén végezte szakmai gyakorlatát.

16. táblázat: A SZAKMAI GYAKORLATSZERZÉS MÓDJA AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN

Gyakorlati képzőhely	Említések száma, fő	Említések aránya az összes válaszadó százalékában
A szakképző intézmény gyakorlati képzőhelyén (tanüzem/tangazdaság/tankonyha stb.)	1 279	76,1
Duális képzőhelyen, tanuló szerződéssel	kisebb üzemben (max. 10 alkalmazott)	15,9
	nagyobb üzemben (több, mint 10 alkalmazott)	15,3
Egyéb	85	5,1

Megjegyzés: A gyakorlati helyekre vonatkozóan több választ is megjelölhettek a tanulók.

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A főbb ágazatok közül a külső gyakorlati képzőhelyen történő gyakorlatszerzés az agrárgépész és az élelmiszeripar ágazatokban a legelterjedtebb, ahol a tanulók 35, illetve 32 százaléka valamely vállalkozásnál szerzi meg a gyakorlati ismereteit, ezzel szemben az erdészeti ágazatban tanulók 27, a mezőgazdaságban tanulók 23, míg a kertészeti szakmákat tanulóknak pedig 21 százaléka töltötte gyakorlatát külső duális képzőhelyen.

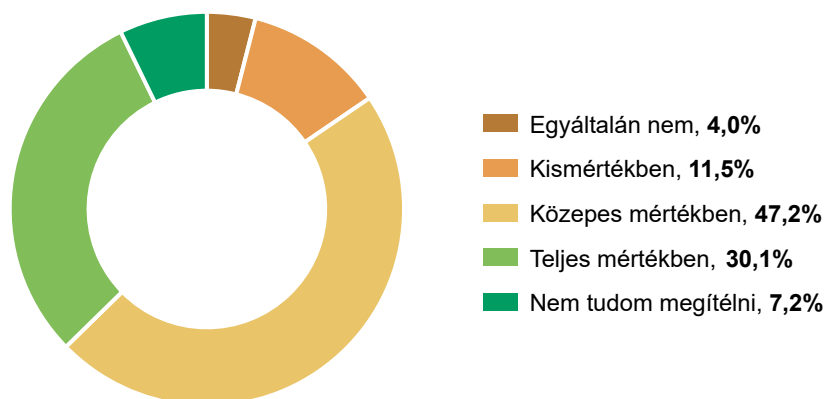
A külső gyakorlati képzőhelyen való gyakorlatszerzés az agrárgépész és az élelmiszeripar ágazatokban a legelterjedtebb.

A duális képzőhelyen a tanulók bő negyede (26,9 százalék) kapott állásajánlatot. A fiúk esetében ez az arány valamivel nagyobb volt (31,2 százalék). A tanult szakma ágazata szerint is kirajzolódnak különbségek. A földmérés és agrárgépész szakmákat tanulók esetében a külső gyakorlati helyről felajánlott állás jóval gyakoribb, mint a többi ágazatban. A földmérők esetében 42 százalékos, míg az agrárgépészek 38 százalékanak ajánlottak állást a gyakorlati helyen.

A válaszadó tanulók a felmérés keretében értékelhették az agrárszakképzésben eltöltött gyakorlati képzés hozzájárulását a szakmájukhoz kapcsolódó gyakorlati ismeretek megszerzésében. A kérdésre választ adó tanulók 30 százaléka vélekedett úgy, hogy a gyakorlati képzés teljes mértékben elősegítette a gyakorlati ismeretszerzést. Kedvezőtlen tendencia rajzolódik ki a gyakorlati képzéssel való elégedettség terén. A 2020-as felmérésben ugyanis még a tanulók 40 százaléka volt kimondottan elégedett az agrárszakképzésben eltöltött gyakorlati képzéssel, ez az arány a tavalyi felmérésben már csupán 34,2 százalék volt, jelenleg pedig 30 százalék. Közepes hozzájárulásról a tanulók 47,2 százaléka számolt be. A tanulók bő tizede (11,5 százalék) szerint a gyakorlati képzés csak kismértékben támogatta a gyakorlati tapasztalatszerzést, 4 százalékuk szerint pedig a gyakorlati képzés egyáltalán nem segítette elő a szakmai ismeretek elmélyítését (83. ábra). A válaszadók 7,2 százaléka nem tudott véleményt nyilvánítani a gyakorlati tapasztalatairól.

83. ábra

„MEGLÁTÁSOD SZERINT AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN ELTÖLTÖTT GYAKORLATI KÉPZÉS MENNYIRE SEGÍTETTE ELŐ A SZAKMÁDHOZ KAPCSOLÓDÓ GYAKORLATI ISMERETEK MEGSZERZÉSÉT?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK SZÁMA ÉS ARÁNYA (N=1680)

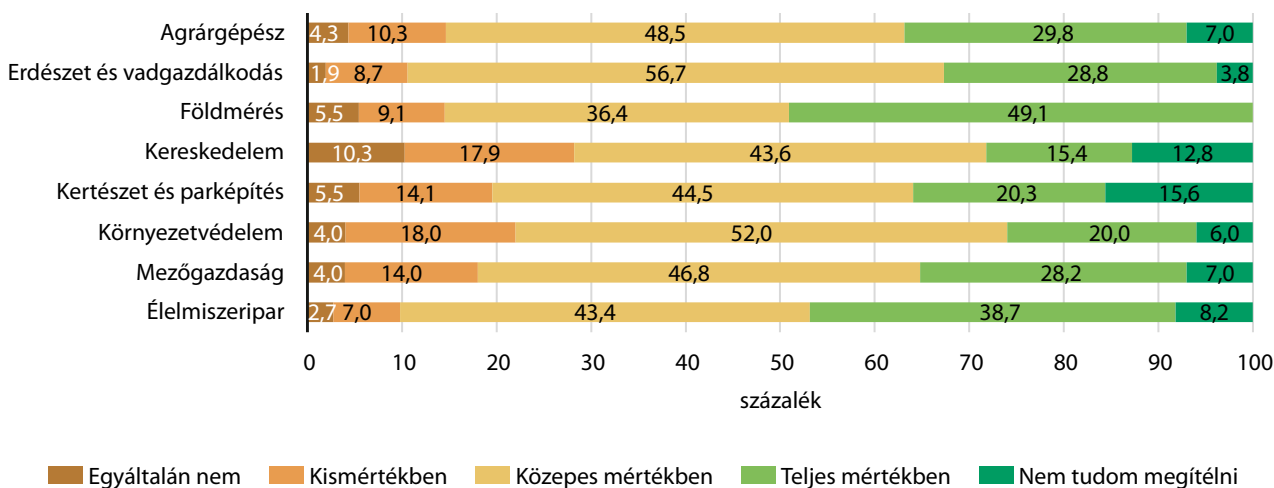

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

Az egyes szakmákat tekintve a földmérés és élelmiszeripari ágazathoz tartozó szakmákat tanulók voltak a legelégedettebbek az agrárszakképzés keretében megvalósult szakmai gyakorlattal (84. ábra). A földmérés szakterületen tanulók 49 százaléka, az élelmiszeripari területen tanulók 39 százaléka szerint a gyakorlati képzés teljes mértékben hozzájárult az adott szakma szempontjából releváns gyakorlati tapasztalatok elsajátításához. A gyakorlati képzéssel teljes mértékben elégedett válaszadók aránya az agrárgépész (29,8 százalék) és a mezőgazdaság (28,5 százalék) ágazatban tanulók körében nagyjából megegyezett az átlaggal (30,1 százalék).

Fontos hangsúlyozni, hogy szakmánként eltérő mértékben, de jelentős volt az adott terület értékelésében bizonytalan tanuló. A legtöbb „nem tudom” válasz a kertészet és parképítés területen tanulók körében fordult elő, ahol a tanulók 15 százaléka bizonytalan volt a gyakorlati képzés értékelésében. A tanulók bizonytalansága vélhetően a munka világával, az intézményen kívüli gyakorlati tapasztalatok hiányával állhat összefüggésben.

84. ábra AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSBEN ELTÖLTÖTT GYAKORLATI KÉPZÉS HOZZÁJÁRULÁSA A GYAKORLATI ISMERETEK MEGSZERZÉSÉHEZ SZAKMÁK SZERINT (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A gyakorlati tudás elmélyítése szempontjából meghatározó jelentőséggel bírnak az iskolán kívüli tapasztalatszerzés lehetőségei. A megkérdezett tanulók 58,3 százaléka eseti jelleggel vagy rendszeresen dolgozott agrárszakképzési tanulmányai alatt (17. táblázat). A szakképző intézményben tanult szakterülethez kapcsolódóan a válaszadók 16,7 százaléka végzett rendszeresen munkát, míg 14 százalékuk eseti jelleggel dolgozott a szakmájával megegyező területen. A szakmán kívül eső eseti vagy rendszeres munkavégzés szintén meghatározó. Rendszeresen a tanulók 12 százaléka, eseti jelleggel 11,3 százalékuk dolgozott a szakmaterületétől eltérő profilú vállalkozásnál a szakképzésben töltött évek alatt. Az elmúlt évhez képest 6 százalékkal nőtt azok aránya, akik nem dolgoztak a tanulmányaik alatt.

17. táblázat: A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁN KÍVÜLI MUNKATAPASZTALAT-SZERZÉS

Kategória	Iskolán kívüli munkatapasztalatszerzés a középiskolai tanulmányok alatt	Említések aránya az összes válaszadó százalékában
A tanulmányaim alatt eseti jelleggel dolgoztam a szakmámmal megegyező profilú vállalkozásnál	235	14,0
A tanulmányaim alatt eseti jelleggel dolgoztam nem a szakmámmal megegyező profilú vállalkozásnál	189	11,3
A tanulmányaim alatt nem dolgoztam	718	42,7
A tanulmányaim alatt rendszeresen dolgoztam a családi gazdaságunkban, vállalkozásunkban	334	19,9
A tanulmányaim alatt rendszeresen dolgoztam a szakmámmal megegyező profilú vállalkozásnál	281	16,7
A tanulmányaim alatt rendszeresen dolgoztam nem a szakmámmal megegyező profilú vállalkozásnál	202	12,0

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A családon belüli munkavállalás nem meglepő módon az agrárgépész és a mezőgazdaság ágazatban tanulók esetében a legnagyobb arányú (31,4 és 22,9 százalék). A tanulmányok alatt nem dolgozók aránya pedig rendre a környezetvédelem (58 százalék) és az élelmiszeripar (55,5 százalék) ágazatban volt a legmagasabb. A szakmában eseti és rendszeresen dolgozók aránya pedig az erdészet és vadgazdálkodás, valamint az agrárgépész ágazatok tanulói körében a legelterjedtebb.

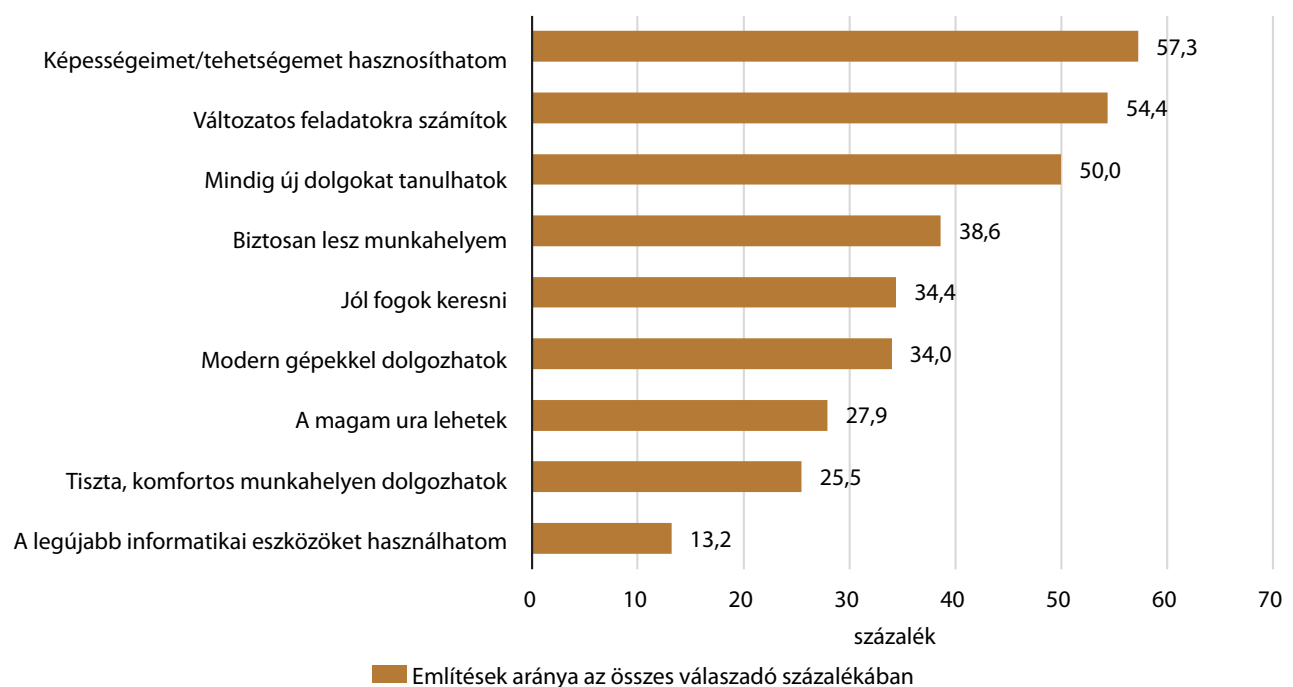
Szakkával kapcsolatos vélemények, jövőbeni tervek

A tanult szakmában történő elhelyezkedéssel kapcsolatos várakozások összetett képet mutatnak. A válaszadó tanulók többsége (57,3 százalék) szakmáját olyan területnek tekinti, amely lehetőséget ad képességei, tehetsége kibontakoztatására. A válaszadó tanulók 54,4 százaléka szerint az agrárszakmában történő elhelyezkedés változatos feladatokat kínál, és a tanulók fele vélekedik úgy, hogy amennyiben a tanult szakmájukban helyezkednek el, folyamatosan új dolgokat tanulhatnak (85. ábra).

A válaszadó tanulók közel 60 százaléka szerint szakmája lehetőséget ad képességei, tehetsége kibontakoztatására.

85. ábra

A SZAKMÁBAN TÖRTÉNŐ ELHELYEZKEDÉSEL KAPCSOLATOS VÁRAKOZÁSOK (N=1680), HA A SZAKMÁMBAN HELYEZKEDEM EL, AKKOR...

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

Az agrárterületen történő elhelyezkedéstől csak 38,6 százalékuk várja azt, hogy biztosan lesz munkahelye, 34,4 százalékuk pedig azt, hogy jól fog keresni. Az eredmény lényegesen kedvezőtlenebb a NAK és az AKI által elvégzett 2020-as és a 2021-es tanulói felmérések eredményeinél, ami a pályán maradás, munkaerő-utánpótlás szempontjából mindenképpen figyelmet/beavatkozást érdemlő tendencia. A tanulók harmada számít arra, hogy a szakmájában elhelyezkedve a legmodernebb eszközök használatára lesz módja, és 28 százalékuk vélekedik úgy, hogy az ágazatban elhelyezkedve a maga ura lehet. A válaszadók negyede számít arra, hogy komfortos, tiszta munkahelyen dolgozhat, és csak kicsit több, mint tizedük arra, hogy szakmájában dolgozva a legkorszerűbb informatikai eszközöket használhatja (85. ábra).

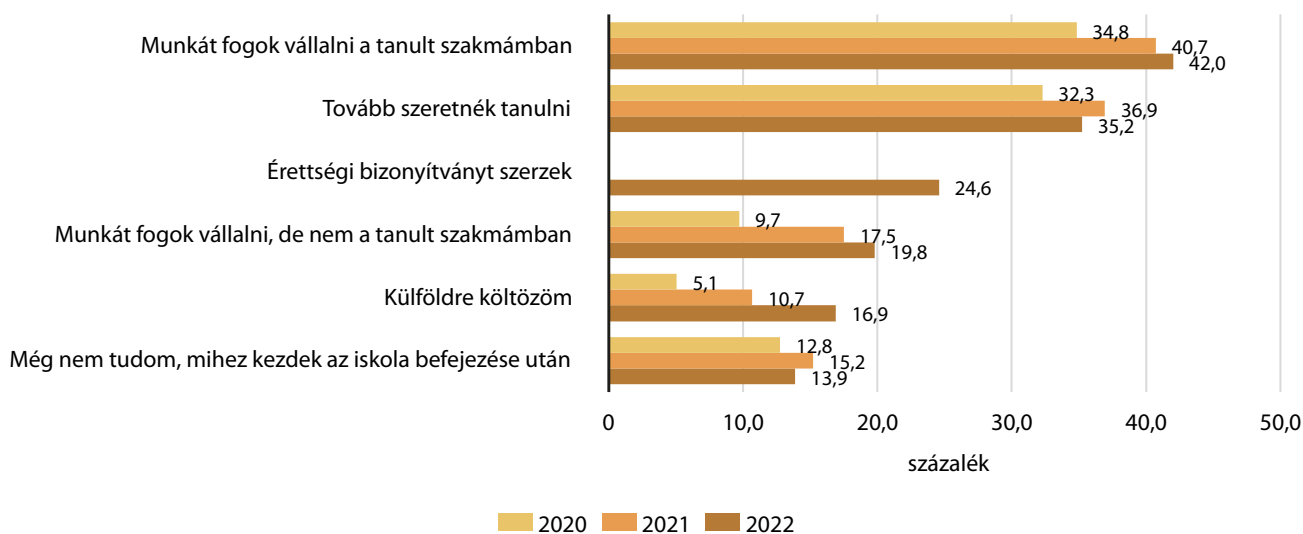
A végzős tanulókat megkérdeztük az iskola befejezését követő terveikről. A szakképzetés megszerzése után a tanulók bő 42 százaléka tervezi a szakmában történő elhelyezkedést. Ez egyértelműen pozitív irányú elmozdulás az előző két felmérés eredményéhez képest, hiszen 2020-ban a tanulóknak csak harmada, 2021-ben 40,7 százaléka tervezte az ágazatban történő elhelyezkedést. Ugyanakkor azon tanulók aránya is nőtt, akik a képzettség megszerzését követően a szakterületén kívüli munkavállalást terveznek, arányuk 19,8 százalék, szemben a 2020-as felmérés 9,7, majd a tavalyi 17,5 százalékos aránnyal.

A tanulók 42 százaléka azt tervezi, hogy a szakképzetés megszerzését követően a szakmájában helyezkedik el.

Az előző évekhez hasonlóan magas, 35,2 százalék a továbbtanulást tervező tanulók aránya, e területen is pozitív irányú elmozdulás tapasztalható az előző évekhez képest, és ebben az évben külön rákérdeztünk az érettségi bizonyítvány megszerzésének tervére is, amit a tanulók negyede jelölt meg. Külföldre költözést a válaszadó tanulók 16,9 százaléka tervez, ami a 2020. évi értéknek több mint háromszorosa, és a tavalyi felmérés értékénél is 6 százalékkal magasabb, ezirányban egyértelmű tehát a tanulók preferencianövekedése. Továbbra is jelentős (13,9 százalék) azok aránya, akiknek egyelőre nincsenek konkrét elképzelései a képzettség megszerzését követő időszakra. A pályán maradás ösztönzését elősegítő szakpolitikai beavatkozások különösen ebben a tanulói csoportban kaphatnak jelentőséget (86. ábra).

86. ábra

A SZAKKÉPZETTSÉG MEGSZERZÉSE UTÁNI TERVEKRE VONATKOZÓ VÁLASZOK ARÁNYA 2020–2022 (N=1680)

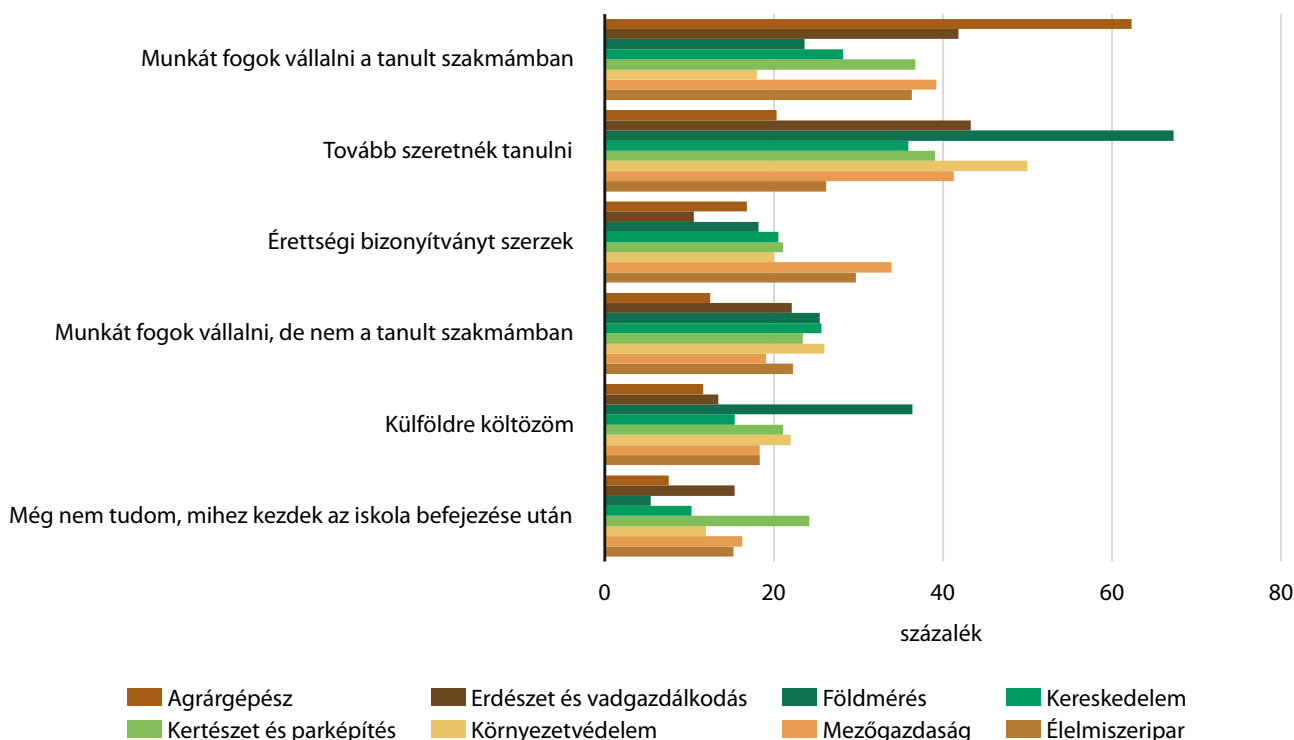
Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A tanulók szakképzetségük megszerzését követő terveiben jelentős eltérések vannak aszerint, hogy mely szakterületen tanulnak. A szakmában történő elhelyezkedést illetően az agrárgépész szakmákat tanulók aránya domináns, hiszen ezen a területen tanulók 62,3 százaléka a szakmában tervezi az elhelyezkedést. Az erdészet és vadgazdálkodás ágazatban végző tanulók a második, a mezőgazdaság ágazatban végzők pedig a harmadik helyen állnak, előbbiek 42 százaléka, utóbbiak 39 százaléka kíván a szakmájában munkát vállalni. A környezetvédelem ágazatban tanulók többsége inkább továbbtanulna, valószínűleg ebből adódóan is alacsony a szakmájukban az iskola után munkába állást tervezők aránya (mindössze 18 százalék). A továbbtanulási terveket illetően az amúgy csekély létszámú földmérés ágazatban tanulók állnak az élen, kétharmaduk szeretne továbbtanulni, míg az ezirányú hajlandóság az élelmiszeripar ágazatban tanulók esetében a legalacsonyabb (26,2 százalék). Az átlagos értéknél magasabb a továbbtanulást tervezők aránya a környezetvédelem (50 százalék), az erdészet (43 százalék) és a mezőgazdaság (41 százalék) ágazatban. Az érettségi bizonyítvány megszer-

zését legnagyobb arányban a mezőgazdasági és élelmiszeripari szakterületen tanulók tervezik, a más szakmában való munkavégzésben nem mutatkoznak jelentős különbségek. A külföldre költözést az agrárgépészetet és erdészetet tanulók preferálják. Legbizonytalanabbak pedig a kertészet és parképítés szakterületen tanulók (87. ábra).

87. ábra

A SZAKKÉPZETTSÉG MEGSZERZÉSE UTÁNI TERVEK A TANULT SZAKMA ÁGAZATA SZERINT (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A továbbtanulási tervekről konkrétan is megkérdeztük a tanulókat. A tanulók 42,3 százaléka nem szeretne továbbtanulni, negyede viszont a szakmájával kapcsolatos egyetemi továbbtanulást tervez nappali tagozaton. Levelező tagozaton történő továbbtanulást a diákok mintegy 13 százaléka fontolgat, nagyobb részük (8,3 százalék) a jelenleg tanult szakmájához kapcsolódó területen szeretné elmélyíteni a tudását. A válaszadók 14 százaléka a szakmától eltérő területen tervez egyetemi szintű, nappali tagozaton történő továbbtanulást. Mindemellett jelentős arányt (23 százalék) képviselnek a felnőttképzésben továbbtanulni szándékozók, akiknek közel fele (10 százalék) a szakmával megegyező területű felnőttképzésben való részvételt tervez (88. ábra). A korábbi évek felméréseivel összehasonlítva azt tapasztaljuk, hogy kismértékben nőtt a szakmával kapcsolatos területen továbbtanulni tervező tanulók aránya mind a nappali rendszerű, mind a levelező és a felnőttképzésben.

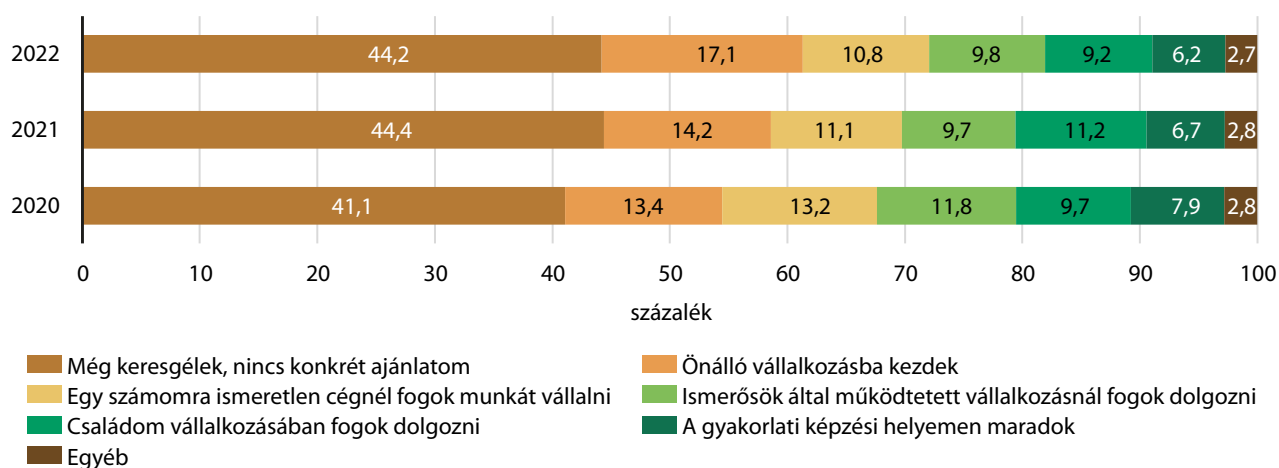
88. ábra TOVÁBBTANULÁSI IRÁNYOK A VÉGZŐS TANULÓK KÖRÉBEN (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A válaszadó tanulók mintegy 44,2 százalékának az adatfelvétel időszakában még nem volt konkrét állásajánlata. Ez az arány kismértékben magasabb, mint a 2020. évi felmérés alkalmával mért érték, viszont a 2021-es felmérésnek megfelelő. Önálló vállalkozás alapítását a kérdésre választ adó tanulók 17,1 százaléka tervezi, a válaszadók 9,2 százaléka pedig családjai vállalkozásában szeretne munkát vállalni. Az elhelyezkedésben fontos szerepet töltenek be a közvetlen, személyes kapcsolatok, erre utal, hogy a válaszadó tanulók 9,8 százaléka ismerős cégnél, további 6,2 százaléka pedig a szakképzés ideje alatt már megismert gyakorlati képzési helyén tervezi a munkába állást. Ismeretlen cégnél 10,8 százalékuk tervezi munkavállalást (89. ábra). A korábbi évek felméréseivel összevetve azt tapasztaljuk, hogy növekedett az önálló vállalkozás indítását tervezők és csökkent az alkalmazottként elhelyezkedni szándékozók aránya.

89. ábra A JÖVŐBENI MUNKAHELYEL KAPCSOLATOS ELKÉPZELÉSEK SZÁZALÉKOS ARÁNYA 2020–2021-BEN (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

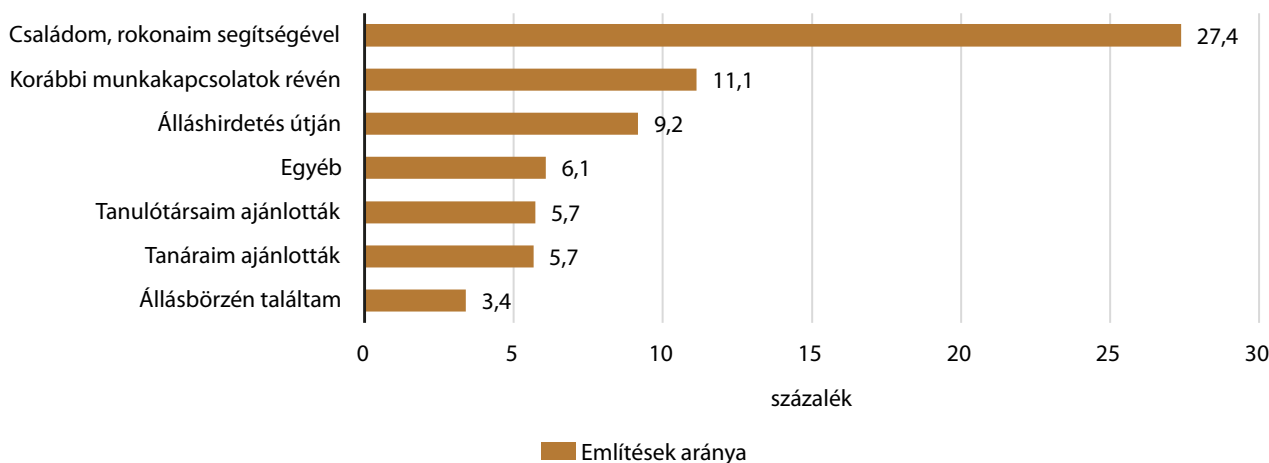
Az önálló vállalkozás indításának szándéka a kertészeti ágazatban tanulók körében a legerősebb, de a mezőgazdaság, valamint az erdészet és vadgazdálkodás ágazatban tanulók esetében is átlag feletti. A családi vállalkozásban maradás az agrárgépész és az erdész tanulók esetében a leggyakoribb, és értelemszerűen az élelmiszeriparban a legkevésbé népszerű.

A gyakorlati képzési helyen maradást az agrárgépész ágazatban tanulók jelölték meg legnagyobb arányban. A konkrét ajánlással még nem rendelkező tanulók közül a legtöbben az élelmiszeripar (59,4 százalék) és a környezetvédelem (58,0 százalék) ágazatban tanulnak.

Akik már konkrét állásajánlattal rendelkeznek, zömmel a családtagok, rokonok kapcsolatrendszerén keresztül találtak munkát. A válaszadók bő egynegyede családtagjai, rokonai segítségével talált állást, 11,1 százalékukat a korábbi munkakapcsolatok segítették az álláskeresésben. Emellett a munkahelykeresésben meghatározó az álláshirdetések (9,2 százalék) szerepe, ugyanakkor az iskolai kapcsolatrendszer, ezen belül a tanárok és a tanulótsársak (egyaránt 5,7 százalék) csak kisebb szerepet töltenek be az álláskeresésben. Állásbörzén a válaszadók mindössze 3,4 százaléka talált állást (90. ábra).

A munkaerőpiacon történő elhelyezkedésben fontos szerepet töltenek be a közvetlen, személyes kapcsolatok.

90. ábra A MUNKAHELYKERESÉS MÓDJA A MÁR ÁLLÁSHELYAJÁNLAVAL RENDELKEZŐ TANULÓK KÖRÉBEN (N=843)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A tervezett munkavállalás a felmérés eredményei szerint nem jár együtt jelentős földrajzi mobilitással. Az állásajánlattal rendelkező tanulók ugyanis zömmel a lakóhelyükön vagy annak közvetlen közelében tervezik az elhelyezkedést. Másik megyébe költözést csak a tanulók 11,6 százaléka tervez, a budapesti munkavállalást 6,2 százalékban vették számításba a kérdésre választ adó végzős tanulók. Külföldi munkavállalást a kérdést megválaszolók 10 százaléka tervez, ez az arány majdnem duplája az előző két évben tapasztalt 5,8 és 5,9 százalékos értéknek (18. táblázat).

Egyre nagyobb arányban terveznek külföldön munkát vállalni az agrárszakképzésben végzős tanulók.

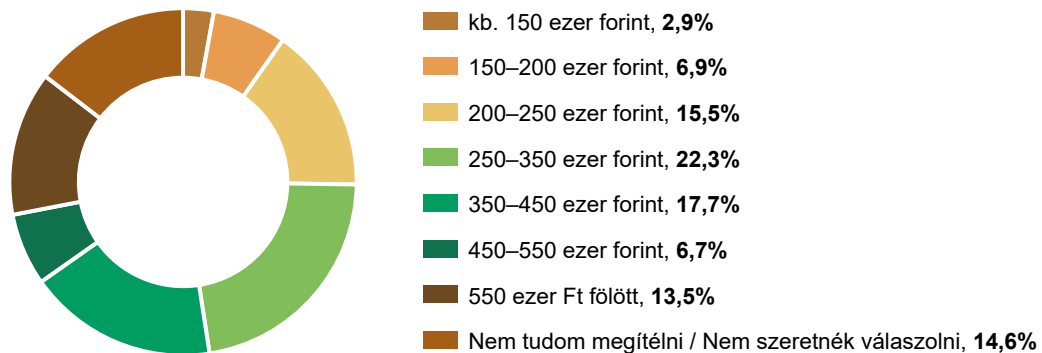
18. táblázat: A TERVEZETT MUNKAHELY TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE (N=843)

Kategória	Említések száma (db)	Megoszlás (%)
Ugyanabban a megyében van	245	29,1
Ugyanazon a településen van	245	29,1
Ugyanabban a járásban van	119	14,1
Másik megyében van	98	11,6
Külföldön van	84	10,0
Budapesten van	52	6,2
Összesen	843	100,0

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

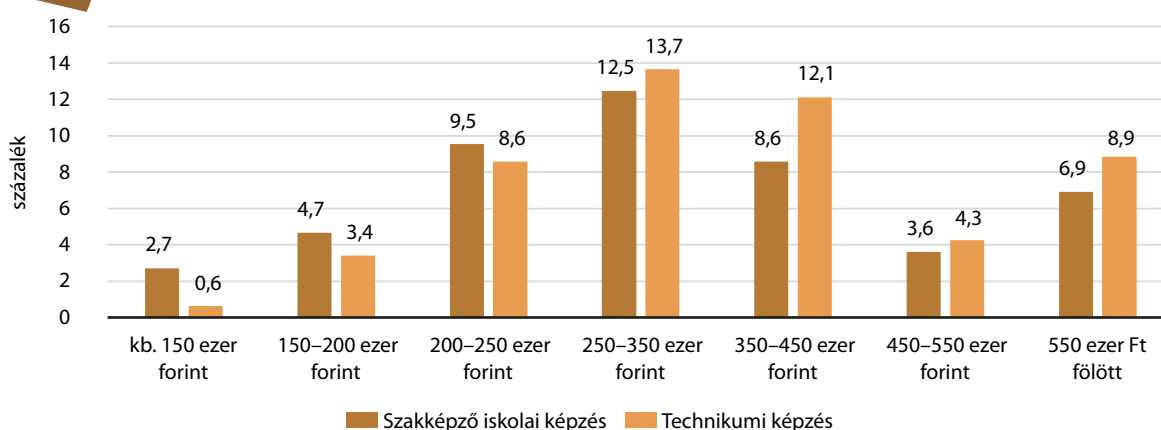
A felmérés a tanulók jövőbeni munkabérekkel kapcsolatos elvárásaira is kitért. A kérdésben véleményt nyilvánító 1680 tanuló legnagyobb része (22,3 százalék) 250 ezer és 350 ezer forint közötti havi nettó bért jelölt meg elfogadható bérnek, ezt követi 17,7 százalékkal a 350–450 ezer forint közötti bért reálisnak tekintők aránya. A tanulók 2,9 százaléka elégedett lenne már 150 ezer forintos nettó bérrel is, 6,9 százalékuk 150–200 ezer forintos nettó bért tartana elfogadhatónak jövőbeni munkahelyén (91. ábra). A tanulók szűkebb köre (6,7 százalék) nettó 450–550 ezer Ft-os bérigénnyel rendelkezik, és jelentősnek mondható (13,5 százalék) a nettó 550 ezer forint feletti bérigényt jelölő tanulók aránya. Az előrehaladott inflációs folyamatokat jelzi, hogy a legfelső kategóriába tartozó bérigényt megjelölők aránya a 2020-as 2,9 százalékról 13,5 százalékra nőtt.

91. ábra „MEKKORA AZ A HAVI NETTÓ BÉR, AMIT PÁLYAKEZDŐ MUNKAVÁLLALÓKÉNT ELFOGADHATÓNAK TARTANÁL?” KÉRDÉSRE ADOTT VÁLASZOK MEGOSZLÁSA (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

92. ábra A TANULÓK BÉRIGÉNYÉNEK MEGOSZLÁSA KÉPZÉSI FORMA SZERINT (N=1435)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

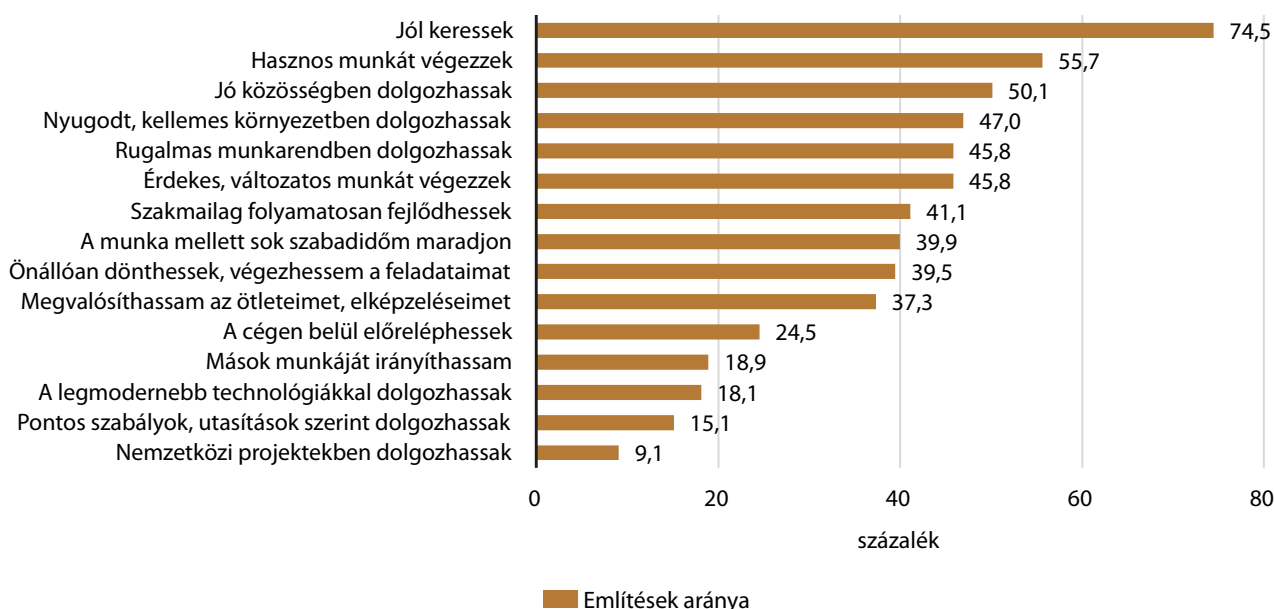
A tanulók bérigénye egyértelmű összefüggést mutat a képzési szinttel és a tanult szakmával. A szakképző iskolai képzésben tanulók bérigénye jellemzően alacsonyabb, mint a technikus végzettséget szerző tanulóké (92. ábra). A legmagasabb bérigénye a földmérést tanulóknak van, de a mezőgazdasági, kertészeti és agrárgépész ágazatok tanulói is az átlagosnál nagyobb arányban jelölték meg a 450 ezer forint feletti bért. A legalacsonyabb az élelmiszeripari és a kertészeti ágazatban tanulók bérigénye.

A tanulók jövőbeni munkahelyükkel kapcsolatos legfontosabb elvárása a jó kereset mellett a hasznos munkavégzés, a jó közösség és kellemes munkakörnyezet, valamint a rugalmas munkaidő.

A jövőbeni munkahellyel kapcsolatos elvárások tekintetében a tanulók legnagyobb arányban a jó kereseti lehetőséget jelölték meg, a válaszadó tanulók 74,5 százalékánál ez a szempont a legfontosabb. A jó kereset mellett az elvárások rangsorában kiemelt helyet foglal el a hasznos munkavégzés, a kérdésre választ adók 55,7 százaléka tartotta fontosnak ezt a szempontot. A tanulók harmadik leggyakrabban említett elvárása a jó közösség (50,1 százalékkal), amit a nyugodt, kellemes munkakörnyezet követ (47 százalékkal).

A fenti szempontoknál kisebb súllyal, de meghatározó tényezőként jelenik meg a rugalmasság, az érdekes, kreatív munkavégzés és a szakmai fejlődés lehetősége. A válaszok alapján az is megállapítható, hogy az agrárszakképzésben tanuló diákok többsége nem készül vezetői pozícióba a végzést követően, hiszen csupán 18,9 százalékuk jelölte meg azt az elvárást, hogy mások munkáját irányíthassa (93. ábra).

93. ábra A JÖVŐBENI MUNKAHELYEL KAPCSOLATOS ELVÁRÁSOK AZ EMLÍTÉSEK ARÁNYA SZERINT (N=1680)

Forrás: Végzős tanulók preferenciafelmérése (2022), AKI

A felmérés eddigi három évében a tanulók jövőbeni munkahelyükkel szemben támasztott elvárásaik sorrendje és a preferenciák erőssége lényegében változatlan. Az elvárásokat három kategóriába sűrítve azt mondhatjuk, hogy a jövő munkavállalói a jó kereseti lehetőségek mellett a kellemes munkahelyi körülményeket és közösséget, valamint a rugalmas munkaidőbeosztást tartják a legfontosabbnak. A tanulói felméréssel párhuzamosan a duális agrárszakképzésben részt vevő agrár- és élelmiszeripari vállalkozások körében végzett felmérésben a vállalkozások vezetőit arról kérdeztük, hogy milyen módon igyekeznek a meglévő munkaerőt megtartani, ösztönözni. A két felmérés között összefüggés figyelhető meg, ugyanis a munkaadók éppen e három tényező érvényesítésével (magasabb munkabérek, jó munkakörülmények és a lehetőségekhez mérten a munkaidő és szabadságok rugalmas kezelése) igyekeznek munkavállalóikat megtartani.

A tanult szakmák szerint annyi különbség mutatkozik a munkahellyel kapcsolatos elvárásokban, hogy a jó kereseti lehetőséget az átlagosnál magasabb arányban jelölték meg a földmérő, a környezetvédő és az élelmiszeripar ágazatban tanulók, míg az agrárgépészek számára sokkal fontosabbnak tűnik az, hogy a legmodernebb technológiákkal dolgozhatassanak.

Az erdész képzésben tanulók preferenciája az átlagosnál magasabb a hasznosságot, az érdekes, változatos munkavégzést és a szakmai fejlődés lehetőségét illetően. A munka melletti sok szabadidő a kertészet, a földmérés és a környezetvédelem ágazatokban tanulók számára átlag feletti fontosságú.

A 2022-es felmérésbe új kérdésként épült be, hogy „Mennyire tartod fontosnak, hogy felnőttként is részesülj életpályával vagy karrierrel kapcsolatos tanácsadásban?”. A kérdésre egy 0–10-ig kalibrált skálán jelölhették meg a tanulók a tanácsadás fontosságát, ami alapján a 0 érték azt jelölte, hogy egyáltalán nem fontos, a 10-es pedig, hogy rendkívül fontos. A tanulók által adott pontszám átlaga 6,6 pont volt, ami azt jelenti, hogy a közepesnél valamivel fontosabbnak tartják a felnőttként nyújtott karriertanácsadást. A legmagasabb, 10-es pontszámot a tanulók ötöde (19,8 százalék) adott a kérdésre. A felnőttkori karriertanácsadás fontosságában nagy eltérések nem tapasztalhatók a tanult szakma alapján. Legfontosabbnak az erdészeti (6,9-es átlagpont) és az élelmiszeripari (6,8-es átlagpont) tanulók, legkevésbé fontosnak a földmérés ágazatban (6,3-as átlagpont) tanulók tartják.

MELLÉKLETEK

1. melléklet:	Az agrárszakképzési centrumok tanulólétszáma szakmaterületek szerint	102
2. melléklet:	Az AM-fenntartású agrárszakképző intézményekben tanulók száma és megoszlása vármegyék és szakmaterületek szerint, 2022	103

1. melléklet: AZ AGRÁRSZAKKÉPZÉSI CENTRUMOK TANULÓLÉTSZÁMA SZAKMATERÜLETEK SZERINT

Agrárszakképzési Centrumok	Élelmiszeripar	Mezőgazdaság	Kertészet és parképités	Agrárgépés	Erdészet és vadgazdálkodás	Környezetvédelem	Földmérés	Mezőgazdaság és erdészet	Nincs adat	Összesen
Tanulók száma (fő)										
Alföldi ASzC	278	558	111	461	586	109	0	82	223	2 408
Déli ASzC	758	1 004	140	675	109	111	0	233	337	3 367
Északi ASzC	616	622	181	633	622	13	0	0	226	2 913
Kisalföldi ASzC	604	690	199	752	453	134	76	28	425	3 361
Közép-magyarországi ASzC	1 011	598	725	315	130	82	146	53	443	3 503
Összesen	3 267	3 472	1 356	2 836	1 900	449	222	396	1 654	15 552
Megosztás (%)										
Alföldi ASzC	9,3	17,1	10,1	17,7	29,7	32,5	13,7	0,0	26,8	17,0
Déli ASzC	19,8	32,3	9,9	21,3	6,0	7,5	0,0	0,0	8,5	19,6
Északi ASzC	19,0	13,7	15,9	27,3	31,8	7,9	45,2	0,0	27,5	21,2
Kisalföldi ASzC	21,5	19,6	17,3	23,1	26,2	42,1	41,1	44,1	25,4	22,6
Közép-magyarországi ASzC	30,4	17,4	46,8	10,6	6,3	10,1	0,0	55,9	12,0	19,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

2. melléklet: AZ AM-FENNTARTÁSÚ AGRÁRSZAKKÉPZŐ INTÉZMÉNYEKBE TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZTLÁSA VÁRMEGYÉK ÉS SZAKMATERÜLETEK SZERINT, 2022

Vármegye	Élelmiszer- ipar		Mezőgazda- ság		Kertészet és parképzés		Agrárgépész		Erdészet és vadgazdálko- dás		Környezet- védelem		Földmérés		Mezőgaz- daság és erdészet		Nincs adat		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Bács-Kiskun	276	8,4	309	8,9	81	6,0	407	14,4	0	0,0	90	20,0	0	0,0	233	58,8	158	9,6	1 554	10,0
Baranya	61	1,9	180	5,2	54	4,0	86	3,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	51	3,1	432	2,8
Békés	155	4,7	204	5,9	0	0,0	112	3,9	49	2,6	83	18,5	0	0,0	0	0,0	73	4,4	676	4,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	167	5,1	150	4,3	119	8,8	28	1,0	25	1,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	95	5,7	584	3,8
Budapest	653	20,0	0	0,0	659	48,6	0	0,0	0	0,0	82	18,3	146	65,8	13	3,3	219	13,2	1 772	11,4
Csongrád-Csanád	116	3,6	300	8,6	111	8,2	266	9,4	537	28,3	26	5,8	0	0,0	82	20,7	115	7,0	1 553	10,0
Fejér	126	3,9	128	3,7	60	4,4	157	5,5	11	0,6	0	0,0	0	0,0	20	5,1	140	8,5	642	4,1
Győr-Moson-Sopron	126	3,9	218	6,3	31	2,3	242	8,5	276	14,5	58	12,9	0	0,0	0	0,0	77	4,7	1 028	6,6
Hajdú-Bihar	158	4,8	102	2,9	5	0,4	228	8,0	49	2,6	13	2,9	0	0,0	0	0,0	44	2,7	599	3,9
Heves	0	0,0	33	1,0	26	1,9	62	2,2	383	20,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	22	1,3	526	3,4
Jász-Nagykun-Szolnok	7	0,2	54	1,6	0	0,0	83	2,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	35	2,1	179	1,2
Komárom-Esztergom	69	2,1	223	6,4	11	0,8	46	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	30	1,8	379	2,4
Nógrád	66	2,0	30	0,9	0	0,0	79	2,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	30	1,8	205	1,3
Pest	292	8,9	568	16,4	66	4,9	236	8,3	130	6,8	0	0,0	0	0,0	40	10,1	194	11,7	1 526	9,8
Somogy	212	6,5	351	10,1	5	0,4	87	3,1	109	5,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	96	5,8	881	5,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	291	8,9	337	9,7	31	2,3	315	11,1	165	8,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	65	3,9	1 204	7,7
Tolna	209	6,4	164	4,7	0	0,0	95	3,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	32	1,9	500	3,2
Vas	190	5,8	35	1,0	97	7,2	189	6,7	120	6,3	76	16,9	76	34,2	8	2,0	138	8,3	929	6,0
Veszprém	93	2,8	86	2,5	0	0,0	118	4,2	46	2,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	40	2,4	383	2,5
Összesen	3 267	100,0	3 472	100,0	1 356	100,0	2 836	100,0	1 900	100,0	449	100,0	222	100,0	396	100,0	1 654	100,0	15 552	100,0

Forrás: NSZFH SZIR 2022. októberi adatok alapján készült az AKI Társadalomkutatási Osztályán

HIVATKOZÁSOK JEGYZÉKE

1. Bacsák, D., Hajdu, M., Horváth, Á., Nábelek, F. és Nyíró, Zs. (2022). Rövid távú munkaerőpiaci prognózis a 2023-as évre (ősz). MKIK Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest.
https://gvi.hu/files/researches/693/prognosis_2022_2_tanulmany_221214.pdf
2. Hamza, E., Rácz, K., Juhász, A. és Biró, Sz. (2016). A humánerőforrás helyzete a hazai élelmiszergazdaságban. *Gazdálkodás*, 60(3), 18–200.
3. Hamza, E., Rácz, K. és Szabó, D. (2018). Az Agrár-munkaerőpiaci Barométer felmérés eredményei, 2016. Agrárgazdasági Kutató Intézet. Agrárgazdasági Információk.
DOI: <https://doi.org/10.7896/ai1802>
4. Hamza, E., Rácz, K., Szabó, D., és Vásáry, V. (2019). Az agrárszakképzés szerepe a munkaerő-utánpótlásban, 2018. NAIK Agrárgazdasági Kutatóintézet. Agrárgazdasági Információk.
DOI: <https://doi.org/10.7896/ai1904>
5. Hamza, E., Király-Gál, K. V., Lőrincz, K. és Rácz, K. (2021). Az agrárszakképzés szerepe a munkaerő-utánpótlásban, 2020. Agrárközgazdasági Intézet, Budapest.
DOI: <http://doi.org/10.7896/ai2107>
6. Rácz, K., Hamza, E., Márkiné Tóth, O. és Szabó, D. (2018). Agrár munkaerő-piaci tendenciák és munkaerő-utánpótlási stratégiák. *Munkaügyi Szemle*, 6(4), 19–37.

